

В.І. Семілетко, С.Б. Столбецька, С.Д. Карпенко

ЛАТИНСЬКА МОВА

Lingua latina

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

**Рекомендовано Міністерством аграрної політики і продовольства
України як навчальний посібник для студентів аграрних вищих
навчальних закладів I–IV рівнів акредитації із напрямку
6.110101 “Ветеринарна медицина”**

**Київ
“Аграрна освіта”
2011**

ББК 81. Лат-923
С-30
УДК 811.124 (075.8)

*Гриф надано Міністерством аграрної
політики та продовольства України
(лист № 18-1-28/794 від 14.07.2011 р.)*

Семілетко В.І., Столбецька С.Б., Карпенко С.Д.

Р е ц е н з е н т и :

Новак В.П., доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри анатомії і гістології ім. П.О. Ковальського Білоцерківського національного аграрного університету;

Цвид-Гром О.П., кандидат філологічних наук, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності Білоцерківського інституту економіки та управління, Відкритий міжнародний університет розвитку людини “Україна”

Реконвальд О.В., викладач Петрівського державного аграрного технікуму

Латинська мова: навч. посіб. / В.І. Семілетко, С.Б. Столбецька, С.Д. Карпенко. – К.: Аграрна освіта, 2011. – 169 с.

С-30

ISBN 966-7417-35-2

Друге перероблене і доповнене видання підручника надає можливість базового і поглибленого вивчення латини із залученням додаткових занять з читання і перекладу фахових та історичних текстів, вправ підвищеної складності.

Підручник призначений для студентів факультетів ветеринарної медицини аграрних вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації із напрямку 6.110101 “Ветеринарна медицина”.

ББК 81. Лат-923

ISBN 966-7417-35-2

© **В.І. Семілетко, С.Б. Столбецька,
С.Д. Карпенко, 2011**

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	6
Латинська мова у контексті всесвітньої історії.....	7
ФОНЕТИКА	11
§ 1. Латинський алфавіт.....	11
§ 2. Класифікація літер. Голосні (vocales).....	12
§ 3. Сполучення голосних (diphthongi).....	12
§ 4. Приголосні (consonantes).....	13
§ 5. Буквосполучення.....	17
§ 6. Поділ на склади.....	18
§ 7. Довгота та короткість складу. Правила постановки наголосу... ..	19
ДІЄСЛОВО (VERBUM)	21
§ 1. Граматичні категорії.....	21
§ 2. Основні форми дієслова.....	22
§ 3. Основа дієслова. Дієвідміни.....	22
§ 4. Відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного стану (praesens indicative active).....	23
§ 5. Наказовий спосіб (imperativus).....	24
§ 6. Вживання наказової форми в рецептах.....	25
§ 7. Лексичний мінімум дієслів.....	27
§ 8. Допоміжне дієслово-зв'язка sum, esse (бути). Теперішній час дійсного способу (praesens indicativi).....	28
§ 9. Терміноелементи -tom(ia), -scop(ia). Префікси e-(ex-), ee-, retro- ...	29
§ 10. Найуживаніші префікси дієслів.....	29
ІМЕННИК (Nomen Substantivum)	31
§ 1. Загальні відомості. Форми запису іменників.....	31
§ 2. Перша відміна (Declinatio prima).....	32
§ 3. Винятки щодо роду.....	33
§ 4. Лексичний мінімум (іменники I відміни).....	33
§ 5. Друга відміна іменників.....	35
§ 6. Лексичний мінімум.....	37
§ 7. Третя відміна іменників (Declinatio tertia). Основа іменника	39
§ 8. Три типи відмінювання.....	39
§ 9. Приголосний тип.....	40
§ 10. Голосний тип.....	40
§ 11. Мішаний тип.....	41
§ 12. Лексичний мінімум іменників III відміни.....	44
§ 13. Четверта відміна іменників (Declinatio quarta).....	45

§ 14. Лексичний мінімум іменників IV відміни.....	46
§ 15. П'ята відміна іменників (Declinatio quinta).....	47
§ 16. Зведена таблиця закінчень п'яти відмін іменників.....	51
§ 17. Словотвір.....	51
ПРИКМЕТНИК (Nomen Adjectivum)	53
§1. Загальні відомості.....	53
§ 2. Прикметники I–II відмін.....	53
§ 3. Узгодження іменників з прикметниками.....	54
§ 4. Анатомічний лексичний мінімум прикметників I–II відмін.....	59
§ 5. Прикметники III відміни.....	60
§ 6. Лексичний мінімум прикметників III відміни (друга група латинських прикметників).....	63
§ 7. Ступені порівняння прикметників.....	63
§ 8. Особливості утворення ступенів порівняння прикметників.....	64
§ 9. Найбільш уживані терміноелементи.....	66
§ 10. Суфікси та префікси прикметників.....	67
ПРИСЛІВНИК	69
§ 1. Утворення прислівників.....	69
§ 2. Ступені порівняння прислівників.....	69
§ 3. Прислівники, які найчастіше вживаються у медичній практиці і в рецептурі.....	70
§4. Словотворення. Грецькі дублети прислівників.....	70
ЧИСЛІВНИК (Numerale)	72
§ 1. Кількісні і порядкові числівники.....	72
§ 2. Відмінювання кількісних числівників.....	73
§ 3. Узгодження кількісних числівників з іменниками.....	74
§ 4. Розділові числівники.....	74
§ 5. Прислівникові числівники.....	75
§ 6. Складні і складені числівники.....	75
§ 7. Числівники в рецептах. Проценті в рецептах	77
§ 8. Римські цифри.....	77
СПОЛУЧНИК	78
Вживання сполучників в рецептах.....	78
ПРИЙМЕННИК.....	79
ЗАЙМЕННИК.....	81
§ 1. Вживання займенників в рецептурі.....	81
§ 2. Означальний займенник talis, -e.....	82
РЕЦЕПТУРА	83
§ 1. Короткі відомості про рецепт.....	83
§ 2. Структура та правила виписування рецепта.....	83

ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ	87
§ 1. Розчини – Solutiones	87
§ 2. Ін'єкції- Iniectiones	88
§ 3. Настої- Infusa. Відвари – Decocta	89
§ 4. Мікстури – Mixturae	89
§ 5. Краплі - Guttae. Слизи – Mucilagines	90
§ 6. Суспензії-Suspensiones. Емульсії – Emulsa	90
§ 7. Сиропи – Sirupi	91
М'ЯКІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ	94
§ 1. Мазі – Unguenta	94
§ 2. Рідкі мазі (лініменти) - Linimenta. Пасты – Pastae	95
§ 3. Свічки (мильця) - Suppositoria. Пластири – Emplastra	95
ТВЕРДІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ	97
§ 1. Порошки (pulveres) та капсули (capsulae)	97
§ 2. Таблетки (tabulettae)	98
§ 3. Пілюлі (pilulae)	99
§ 4. Драже (dragee) та збори (species)	100
Рецептурні скорочення	102
ЕЛЕМЕНТИ СИНТАКСИСУ	108
§ 1. Узгоджене і неузгоджене означення	108
§ 2. Порядок слів в реченнях	111
ДОДАТОК ДО ОСНОВНОГО КУРСУ	113
Назви окремих тварин	113
Назви частин рослин	114
Назви окремих рослин	114
GAUDEAMUS	120
Тексти для додаткового читання	121
Самостійна робота з ілюстраціями	122
Бібліографія	134
Латинсько-український словник	135

ПЕРЕДМОВА

Друге перероблене і доповнене видання підручника надає можливість базового і поглибленого вивчення латини із залученням додаткових занять з читання і перекладу фахових та історичних текстів, вправ підвищеної складності.

Метою підручника є допомога студентам у виробленні навичок читання, оволодінні медичною термінологією, розумінні та виписуванні рецептів.

Весь навчальний матеріал підручника розрахований на 28 аудиторних занять, що відповідає новій програмі (2010) з латинської мови та 8–10 занять у межах самостійної роботи студента.

Вивчення граматики супроводжується вивченням лексики. Лексичний мінімум поєднує фармакологічні та анатомічні терміни.

Кожне заняття відповідає 5–7 параграфам підручника, містить 1–2 тексти для читання, словник до текстів, латинські прислів'я та крилаті вислови. Правильна вимова спеціальних ветеринарних термінів неможлива без активного читання. В межах необхідного обсягу обов'язкової лексики подається також список тварин і рослин, назв поширених препаратів. Назви частин тіла тварин (система м'язів, кістяк коня, собаки) подані з ілюстраціями. Граматичні теми супроводжуються низкою письмових та усних вправ. Кожна з великих за обсягом тем передбачає контрольне заняття.

ЛАТИНСЬКА МОВА У КОНТЕКСТІ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

Латинська мова (*Lingua latina*) – це мова племені латинів, які у I тисячолітті до н.е. населяли невелику місцевість Лаціум (*Latium*), розташовану у центральній частині Апенінського півострова з головним містом Рим (*Roma*). Разом з окською та умбрською, латинська мова належить до італійської групи індоєвропейських мов. Поряд з цими мовами на території сучасної Італії були ужитку етруська, кельтська, грецька та інші мови.

Після численних завоювань латинів утворилася величезна Римська імперія, на території якої поширилася як державна латинська мова. Мови підкорених племен і народностей протягом майже п'яти століть (до падіння Римської імперії у 476 р. н.е.) зазнавали потужного впливу латинської мови. Водночас і латина збагачувалася за рахунок зворотного впливу мов підкорених народів, зокрема етруської і грецької. Реальна мовна ситуація Римської імперії була такою, що поруч із латинською літературною мовою існувала розмовна народна мова (*sermo vulgaris*), яка пізніше шляхом схрещування з мовами підкорених племен і народностей дала різні діалекти, що стали основою формування романських мов: італійської, французької, іспанської, португальської, румунської, молдавської та ін.

В історії розвитку латинської літературної мови розрізняють кілька періодів:

Архаїчний період (III–II ст.ст. до н.е.) – відомий діяльністю епічних поетів Невія (помер 201 р. до н.е.), Еннія (239 – 169 рр. до н.е.); славетних комедіографів – Плавта (бл. 250 – 184 рр. до н.е.), Теренція (190 – 159 рр. до н.е.). До цього періоду також відносять праці на латинській мові з наукових та медичних питань, наприклад, праця Катона “*De re rustica*” (“Про сільське господарство”), в якій зустрічається багато слів медичного характеру, взятих із розмовної мови.

Класичний, або золотий, період (I ст. до н.е. – I ст. н.е.). В цей період літературна латинська мова досягає досконалості у творах видатних письменників, філософів, вчених та поетів. Так, наприклад, до класичного періоду належить творчість політичного діяча і історика Цезаря (100–44 рр. до н.е.), знаменитого оратора Ціцерона (106–43 рр. до н.е.), поетів Вергілія (70–19 рр. до н.е.), Горація (65–8 рр. до н.е.), Овідія (43 р. до н.е. – 18 р. н.е.). Окремої уваги заслуговує праця великого матеріаліста давнини Лукреція “*De rerum natura*”.

Післякласичний, або срібний, період (I–II ст. н.е.). Для цього періоду характерним є велике різноманіття наукової літератури. Найбільш відомими творами цього часу є твір Авла Корнелія Цельса (I століття н.е.) “Про медицину”; наукова праця Плінія Старшого (23 – 79 рр. н.е.) “*Historia naturalis*” (“Природнича історія”). Із 37 книг, що склали цю енциклопедію, одна книга була присвячена антропології та фізіології людини, вісім книг – ботаніці, вісім книг – лікарським рослинам, п’ять книг – лікарським засобам для лікування тварин. Пізніше, у III столітті н.е., з медичних творів Плінія було зроблено висновки, що увійшли до однієї книжки, відомої під назвою “Медицина Плінія”. Подібні питання висвітвив філософ та письменник Луцій Анней Сенека у творі “*Naturales quaestiones*” (“Природничі проблеми”). Питанням виготовлення ліків присвятив свій твір (“Про ліки”) римський лікар Скрібоній Ларг.

Усі названі автори приділяли велику увагу відшліфовуванню та уточненню наукової мови медицини. У книзі Цельса часто зустрічаються розширені пояснення грецьких термінів із підбором найбільш точного еквіваленту на латинській мові. Найбільш відомі письменники цього періоду: Сенека (4 р. до н.е. – 65 р.н.е.), Марціал (43–104 рр. н.е.), Тацит (55–120 рр. н.е.) та ін.

Період II–V ст. ст. н.е. називають періодом **пінзної латини**. Пізня латина (III–VI ст. н.е.) не виділяється величними працями з медицини, проте у цей період з’явилися різного роду популярні твори, написані у віршованій формі, де давалися численні поради, різноманітні рецепти для лікування тварин та людей.

Відомі численні твори з історії, літератури, архітектури цього періоду. З поширенням християнства з’являються твори християнських авторів: Героніма (340–420 рр.), Августина (354–430 рр.) та ін.

У 395 р. н.е. Римська імперія розпалася на дві імперії – Східну та Західну. У Східній, Візантійській імперії домінувала грецька мова, а у Західній – державною мовою залишилася латинська.

Після падіння Римської імперії (476 р. н.е.) літературна латинська мова продовжувала існувати в Європі як мова науки, релігії, дипломатії, шкільництва.

В епоху Середньовіччя латинською мовою складаються хроніки (часописи): “Історія готів” Йордана, “Історія Франків” Григорія Турського, “Історія Данії” Саксона Граматика, “Життєпис Карла Великого” Ейнхардта тощо. Середньовічна латина – це штучна мова школи і науки, створена на базі післякласичної латини.

В епоху Відродження латинською мовою пишуть свої твори

Еразм Роттердамський (1466 – 1536) у Голандії, Томас Мор (1478 – 1535) в Англії, Джордано Бруно (1548 – 1600) і Томазо Кампанелла (1568 – 1639) в Італії. Нова латина, яка виникла в епоху Відродження, стала поширеним засобом міжнародного спілкування у Західній Європі аж до XIX століття.

У XVII – XVIII ст.ст. написані латиною твори філософів, фізиків і математиків: Френсіса Бекона (1561 – 1626), Рене Декарта (1596 – 1650), П. Гассенді (1592 – 1655), Спінози (1632 – 1677), І. Ньютона (1643 – 1727), Г. Лейбніца (1646 – 1716) та ін.

Особливо велику роль зіграла новолатинська мова як міжнародна мова науки. Латиною велось викладання в школах і університетах, видавалися наукові праці, на неї перекладали твори давньогрецьких і арабських вчених. Близько 30 видань витримала перекладена з арабської на латину енциклопедія “Канон лікувальної науки” великого таджицького вченого і філософа Ібн Сіні (лат. Авіценна, близько 980 – 1037), яка багато років була обов’язковою для викладання медицини у Європі. Латинською мовою творили такі відомі вчені, як Б.Євстахій (1501 – 1574), який описав будову нирок, зубів, органів слуху; А.Везалій (1514 – 1564) – найвідоміший анатом Середньовіччя; В. Гарвей (1578 – 1657) – вперше описав велике коло кровообігу; ботанік Карл Лінней (1707 – 1778) – створив класифікацію рослин і тварин та багато інших праць.

Ряд російських вчених XVIII – XIX ст.: М.В. Ломоносов (1711 – 1762); А.М. Шумляньський (1748 – 1795), який зробив відкриття у будові капілярних судин шкіри, нирок; М.Я. Мудров (1776 – 1831), один із фундаторів терапії; М.І. Пирогов (1810 – 1881) – видатний хірург, який уперше в історії застосував ефір для знеболювання в польових умовах, – свої наукові праці писали латиною.

У працях вищезазначених і багатьох інших вчених та дослідників природи були закладені основи сучасної міжнародної наукової термінології латинською мовою, яка має найвищий рівень розвитку в царині біологічних наук – у медицині, ветеринарії, ботаніці, зоології. Багатовіковий розвиток цих наук відбувався, головним чином, латинською мовою, яка ввібрала в себе багатющу словникову спадщину грецької мови.

Грецька мова – перша серед мов античних цивілізацій Західної Європи, яка збереглася до наших днів. У той час, коли стародавні мови, зокрема і латинська, ще не мали своєї писемності, давньогрецька вже була мовою філософії, поезії, риторики, науки, зі своєю власною писемною традицією. Свого розквіту давньогрецька культура досягла

у V ст. до н.е. До цього періоду належить зародження європейської медицини, засновником якої вважається великий лікар давнини Гіппократ (близько 460–370 рр. до н.е.). Значний внесок у розвиток медицини і становлення її термінології зробила Александрійська медична школа (IV ст. до н.е.), її видатні представники – Герофіл, Еразистрат та інші, які жили близько 300 років до н.е. і здійснили перші великі відкриття в галузі анатомії людини і тварин. Незважаючи на те, що латина була пануючою мовою у всій Римській імперії, на сході (в самій Греції), в окремих провінціях Азії та Єгипті вона так і не змогла витіснити грецьку мову, яка в цих регіонах зайняла домінуюче положення. Рим підкорився її впливу, що відобразилось і на мові: до складу латинської мови ввійшло багато грецьких слів. Грецька наука, філософія і мистецтво здійснили величезний вплив на розвиток римської культури. Зокрема наукова медицина античного світу, яка майже цілком була утворена греками, при перенесенні на римський ґрунт зберегла велику кількість грецьких слів і назв: анатомічних, терапевтичних, фармакологічних та ін. Створені грецькими лікарями терміни латинізувались і одержали міжнародне визнання, наприклад: *diaphragma* – грудочеревна перепона, *cranium* – череп, *arteria* – артерія, *nervus* – нерв, *sclerosis* – склероз, *pathologia* – вчення про хворобливі зміни, *therapia* – лікування тощо.

Насправді ми можемо стверджувати, що латина сьогодні – це греколатинська суміш на лексико-термінологічному рівні.

ФОНЕТИКА

§ 1. Латинський алфавіт

У латинському алфавіті 25 букв:

друковані букви	писані букви	назва	вимова
A a	<i>A a</i>	а	[а]
B b	<i>B b</i>	бе	[б]
C c	<i>C c</i>	це	[ц], [к]
D d	<i>D d</i>	де	[д]
E e	<i>E e</i>	е	[е]
F f	<i>F f</i>	еф	[ф]
G g	<i>G g</i>	ге	[г]
H h	<i>H h</i>	га	[г]
I i	<i>I i</i>	і	[і], [й]
J j	<i>J j</i>	йот	[й]
K k	<i>K k</i>	ка	[к]
L l	<i>L l</i>	ель	[ль]
M m	<i>M m</i>	ем	[м]
N n	<i>N n</i>	ен	[н]
O o	<i>O o</i>	о	[о]
P p	<i>P p</i>	пе	[п]
Q q	<i>Q q</i>	ку	[к]
R r	<i>R r</i>	ер	[р]
S s	<i>S s</i>	ес	[с], [з]
T t	<i>T t</i>	те	[т]
U u	<i>U u</i>	у	[у]
V v	<i>V v</i>	ве	[в]
X x	<i>X x</i>	ікс	[кс], [кз]
Y y	<i>Y y</i>	іпсілон	[і]
Z z	<i>Z z</i>	зет	[з], [ц]

Латинські письмові знаки запозичені, ймовірно, через етрусків

із західногрецького алфавіту. Латинський алфавіт успадкували романські народи, а в часи християнства – германці та західні слов'яни.

Звукова система латинської мови складається з голосних, приголосних, сполучень двох голосних (дифтонгів) і сполучень приголосних.

§ 2. Класифікація літер. Голосні (vocales)

У латинській мові є такі голосні: а, е, і, о, у, у.

Вимова латинських голосних **а, е, о, у** відповідає вимові українських **а, е, о, у**. Буква **у** (іпсілон) вживається тільки в словах грецького походження для передачі грецької букви **υ** (іпсілон) і читається як українське **і**. Наприклад:

amyllum (амілюм) – крохмаль;
hypodermaticus (гіподерматікус) – підшкірний;
hypoglossus (гіпогльосус) – під'язиковий;
hyperaemia (гіперемія) – гіперемія.

Буква **і** читається як українське **і**:

digitus (дігітус) – палець;
initium (ініціум) – початок.

Якщо **і** стоїть на початку слова чи складу перед голосним, а також між голосними, то вимовляється як **й**. У таких випадках у сучасній медичній і фармацевтичній термінології вживається буква **j**¹.

Наприклад:

jugularis (югуляріс) – яремний;
jescur (єскур) – печінка;
juba (юба) – грива;
major (майор) – більший, великий.

Не пишеться буква **j** тільки в словах, запозичених з грецької мови. Наприклад: Iodum (йодум) – йод (з грецької iodes – фіолетовий) і в усіх складних словах з коренем **-iod-**, наприклад: Iodoformium (йодоформіум) – йодоформ.

§ 3. Сполучення голосних (diphthongi)

Крім простих голосних, у латинській мові існують сполучення двох голосних (дифтонги): **ae, oe, au, eu**. Дифтонги **ae** та **oe** вимовляються як один звук (монофтонги), і тому правильніше було б

¹ Букву j у латинський алфавіт увів гуманіст Petrus Ramus (1515–1572).

називати їх диграфами. Дифтонги **ae** та **oe** вимовляються як українське **е**. Наприклад:

vertebrae (вертебре) – хребці;
laesus (лезус) – пошкоджений;
oedema (едема) – набряк;
foetus (фетус) – плід.

У тих випадках, коли графічні сполучення **ae** і **oe** не утворюють монофтонга, тобто кожний голосний вимовляється окремо, над **e** ставиться дві крапки:

aëg (аер) – повітря;
Aloë (алое) – алое.

Дифтонги **au** та **eu** вимовляються як українські [au] та [eu] (як один склад):

amis (ауріс) – вухо;
trauma (траума) – травма;
Eucalyptus (еукаліптус) – евкаліпт pneumonia (пнеумонія) –

запалення легенів.

§ 4. Приголосні (consonantes)

Більшість приголосних вимовляються як відповідні приголосні в українській мові. Окремого пояснення потребують лише деякі з них. Основні правила читання та вживання приголосних букв у латинській мові такі.

Буква **c** перед двома звуками [e] (e, ae, oe) та [i] (i, y) – читається як **ц**. Наприклад:

acidum (ацідум) – кислота;
cera (цера) – віск;
caecum (цекум) – сліпа кишка;
coena (цена) – обід, їжа;
coeruleus (церулеус) – синій;
cito (ціто) – швидко;
cytus (цітус) – клітина.

В усіх інших випадках, тобто перед голосними **a**, **o**, **u**, перед приголосними та в кінці слова **c** читається як **к**. Наприклад:

caput (капут) – голова;
caute (кауте) – обережно;
cor (кор) – серце;
crista (кріста) – гребінь;

суро (куро) – лікую;
Суррум (купрум) – мідь;
crystallus (крісталлюс) – кристал;
лас (ляк) – молоко.

G, g – позначає звук [г]. Наприклад:
gutta (гутта) – крапля;
genu (гену) – коліно;
glandula (гляндуля) – залоза.

H, h – читається як г. Наприклад:
habitus (габітус) – зовнішність;
herba (герба) – трава;
homo (гомо) – людина;
haema (гема) – кров;
hepar (гепар) – печінка.

K, k – вживається тільки в словах нелатинського походження.
Наприклад:

Kalium (калій) – калій (*араб.*);
kalanchoe (каланхое) – каланхое (*сп.*).

Букву **k** пишемо в усіх сучасних прізвищах, які в рідній мові мають букву **к**:

Guttae Botkini (гутте Боткіні) – краплі Боткіна;
Linimentum Wishevsky (лініментум Вішневскі) – лінімент
Вишневського.

L, l – позначає м'який звук [л' (ль)]. Наприклад:
Alumen (алюмен) – галун;
locus (льокус) – місце;
labium (лябіум) – губа;
lupus (люпус) – вовк.

Q, q – вживається лише в сполученні з **u (qu)**; таке буквосполучення читається як **кв**. Наприклад:

aqua (аква) – вода;
liquor (ліквор) – рідина, розчин;
Quercus (кверкус) – дуб;
quinque (квінкве) – п'ять;

S, s – читається як **c**. Наприклад:

sal (саль) – сіль;

sanus (санус) – здоровий;

sapo (сапо) – мило;

sedativus (седатівус) – заспокійливий;

semen (семен) – насінина scatula (скатуля) – коробочка.

Якщо **s** стоїть між двома голосними, а також між голосним і приголосним **m** або **n**, то читається як **z**. Наприклад:

dosis (дозіс) – доза;

esophagus (езофагус) – стравохід;

vasa (ваза) – судина, посуд;

Glucosum (глюкозум) – глюкоза;

mensalis (мензаліс) – столовий;

narcosis (наркозіс) – наркоз.

T, t читається як **t**, але сполучення **ti** перед голосними читається як **ці**. Наприклад:

auscultatio (аускультацио) – вислуховування;

tinctura (тінктура) – настоянка;

solutio (солюціо) – розчин;

injection (ін'єкціо) – упорскування, ін'єкція;

ratio (раціо) – розум.

Після **s, t, x** сполучення **ti** читається як **ті**:

intestinum (інтестіnum) – кишка;

mixtio (мікстіо) – змішування, суміш;

ostium (остіум) – вхід.

V, v – позначає звук [в]. Наприклад:

virus (вірус) – вірус, інфекційний збудник хвороби;

vacca (вакка) – корова;

vas (вас) – посуд, судина;

vulpes (вультпес) – лисиця.

X, x – читається як **кс**. Наприклад:

radix (радікс) – корінь;

lux (люкс) – j світло;

extractum (екстрактум) – витяжка, екстракт;

mixture (мікстура) – суміш, мікстура.

Між голосними **x** у деяких словах читається як **кз**:

exacte (екзакте) – точно, старанно;
examinare (екзамінаре) – досліджувати;
exemplar (екземпляр) – зразок, взірць;
exitus (екзітус) – вихід, кінець.

Z, z – читається як **з** і вживається, головним чином, у словах грецького походження:

zygoma (зігома) – вилиця;
eczema (екзема) – захворювання шкіри;
rhizoma (різома) – кореневище.

У словах негрецького походження **z** іноді читається як **ц**, наприклад:

Zincum (цінкум) – цинк (*нім.*);
influenza (інфлюенца) – грип, інфлюенца (*итал.*).

Вправи для читання:

1. Nervus – нерв, dens – зуб, febris – лихоманка, teres – круглий, secale – жито, bene – добре, genu – коліно, tendo – сухожилок, littera – буква, meatus – прохід, semen – насінина, fovea – ямка, diabetes – діабет.

2. Vitaminum – вітамін, finio – закінчую, bilis – жовч, nitris – нітрит, insanabilis – невиліковний, majalis – травневий, januarius – січень, junctura – сполучення, intestinum jejunum – порожня кишка, jecur – печінка, juvenis – юнак, jugum – ярмо, гребінь.

3. Dyspepsia – розлад травлення, pyelitis – запалення ниркових мисок, hydrargyrum – ртуть, hypotonia – знижений кров'яний тиск, amygdale – мигдаль, myopia – короткозорість, myoma – м'язова пухлина.

4. Gangraena – змертвіння, anaemia – малокрів'я, aeger – хворий, costae – ребра, laesio – пошкодження, praecordium – передсердя, paediatr – дитячий лікар, praemolaris (dens) – малий кореневий зуб, foetor – неприємний запах, coelia – черевна порожнина, oesophagus – стравохід, roentgenologia – вчення про рентгенівські промені, auris – вухо, auditus – слух, auscultatio – вислуховування, aura – подих, autointoxicatio – самоотруєння (невимушене), pausea – морська хвороба, fauces – зів, leukaemia – білокрів'я, aneurysma – розширення артерії, neuritis – запалення нерва, pneumonia – запалення легенів, pseudomembrana – шкірна перетинка, eirnoë – правильне дихання,

аєт – повітря, diploë – губчаста речовина, uropoeticus – що виробляє сечу.

5. Cerebrum – мозок, caverna – печера, каверна, coepi – я почав, carcinoma – ракова пухлина, cervix – шия, bacterium – бактерія, cylindricus – циліндричний, cilium – вія, convallaria – конвалія, cito – швидко, verruca – бородавка, siccus – сухий, cyaneus – синюшний, colica – коліки, varicella – вітряна віспа, sectio – розтин, vesica – міхур, ulcus – виразка, coccugeus – куприковий, coronalis – вінцевий, caementum – камінь, coccus – кок, cossi – коки, criticus – вирішальний, переломний, clinica – клініка, convalescens – одужуючий, causa – причина, contracture – скорочення м'язів, commotio cerebri – струс мозку.

6. Hydrops – водянка, habitus – зовнішній вигляд, vehemens – сильний, herba – трава, hiems – зима, hic – цей, haema – кров, hiatus – отвір, щілина.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Equi donati dentes non suni	Дарованому коневі в зуби не дивляться
inspiciendi Auscultare disce!	Вчись вислуховувати!
Primum discere, deinde docere	Спершу вчитись, а потім навчати [інших]
Carpe diem, quam minimum	Користуйся сьогоднішнім днем
credula postero	Менш за все довіряючи майбутньому
Qui discit sine libro, is aquam haurit cribro	Хто навчається без книги, той черпає воду решетом

§ 5. Буквосполучення

Сполучення приголосних букв **ch**, **ph**, **th**, **rh** пишуться, переважно, в словах, запозичених з грецької мови, і читаються так:

ch як українське **х** – chirurgus (хірургіус) – хірург;

chole (холе) – жовч;

ph як українське **ф** – encerphalon (енцефальон) – головний мозок;

Phosphorus (фосфорує) – фосфор;

th як українське **т** – thorax (торах) – грудна клітка;

Thermopsis (термопсіс) – термопсіс;

rh як українське **р** – Rheum (реум) – ревіль;

rhizoma (різома) – кореневище;

raphe (рафе) – шов.

Сполучення **sch** читається як українське **сх**:

schema (схема) – схема;

Schizandra (схізандра) – лимонник.

Сполучення **ngu, su**, якщо за ними йде голосний, читаються як **нгв, св**, наприклад:

sanguis (сангвіс) – кров;

unguentum (унгвентум) – мазь;

unguis (унгвіс) – ніготь;

lingua (лінгва) – мова;

consuetudo (консветудо) – звичка.

Якщо **su** під наголосом, то читається як **су**: suus (суус) – свій.

Серед приголосних звуків є так звані *muta (німі)* – **b, p, t, d, c, g** і *liquida (плавні)* – **r, l**. Сполучення німого з плавним називають *muta cum liquida*: **bl, br, pl, dr, tr, gr, cli**. Наприклад:

vertebra (вертебра) – хребець;

gangraena (гангрена) – омертвіння тканини.

Вправи

1. Прочитайте слова, визначте дифтонги:

foedus, Graecia, caecus, caesura, coena, coeptum, aeger, aether, foetus, oesophagus, oedema, aurum, audio, pneumonia, neuter.

2. Прочитайте слова, поясніть правила вимови приголосної **c**: cella, cera, canis, vacca, coeptum, cilium, clavicula, culex, lac.

3. Прочитайте слова, дотримуючись правил вимови:

dens, digitus, febris, facies, gena, gutta, hepar, homo, habere, humerus, hie, iodum, jugularis, jecur, ejulare, kalium, labium, ligamentum, mamma, mel, naris, nasalis, pecus, pulvis, equus, aqua, quinque, rectum, rotator, sinus, sus, mucosa, plasma, suavis, suillus, tetanus, tibia, temporalis, operatio, Latium, bestia, mixtio, vena, virus, xiphoideus, zoon, zygomaticus, zincum, influenza, larynx, ichthyolum, glycerinum.

§ 6. Поділ на склади

Число складів відповідає числу голосних звуків. Склади бувають відкритими (якщо закінчуються на голосний) і закритими (якщо закінчуються на приголосний). Поділ на склади відбувається:

між двома голосними: deus (бог);

між голосним або дифтонгом та поодиноким приголосним: фое-

tus (плід), lu-pus (вовк), cau-sa (причина);

перед сполученням muta cum liquida: pa-tri-a (батьківщина), tem-plum (храм);

всередині групи приголосних: а) між двома приголосними: lec-tio (читання); in-su-la (острів); б) у групі з трьох приголосних – звичайно перед останнім приголосним (крім сполучень з групою muta cum liquida): sanc-tus (священний), але cas-tra (табір), doc-tri-na (вчення).

Префікси виділяються: de-scen-do (я спускаюсь), abs-ce-do (я відступаю), ab-es-se (бути відсутнім).

§ 7. Довгота та короткість складу. Правила постановки наголосу

Склади в латинській мові бувають або довгі, або короткі (за природою або за положенням). Відкритий склад з коротким голосним – короткий. Всі інші склади – довгі (навіть закритий склад з коротким голосним є довгим за положенням). Довгота складу позначається знаком довготи над голосною (-), короткість – знаком короткості (˘): a-mi-cus, po-r̄-lus.

Наголос в латинській мові класичного періоду був музичним, тобто склад виділявся підвищенням або зниженням тону, а не силою видиху, як в українській мові, де наголос – експіраторний (від лат. exspirare – видихати).

У латинській мові склади рахують від кінця слова (пор. укр.):

1 2 3 4 5 і лат. 5 4 3 2 1

ме-ди-ка-мен-ти me-dí-ca-men-tum. Наголос у латинській мові ніколи не ставиться на першому складі від кінця. Він може стояти або на другому, або на третьому складі від кінця. Все залежить від довготи або короткості другого складу. Якщо другий склад довгий, наголос стоїть на ньому, якщо короткий – наголос переноситься на третій склад від кінця.

Довгими за природою є склади, що містять у собі дифтонги (ae, oe, eu, au): praе-mi-um, cau-sa, rau-per, phar-ma-ceu-ti-cus. Довгі за природою голосні другого складу практично не позначаються ніякими знаками: natura (природа), amicus (друг), amare (кохати), finire (закінчувати). Короткі за природою голосні другого складу позначаються знаком короткості: pop̄ulus (народ), dominus (хазяїн), credēre (вірити).

Вправи для читання

1. Lux – світло, labor – праця, ampulla – ампула, sal – сіль, locus – місце, longus – довгий, lumbalis – крижовий, latus – широкий, columna – стовп, pulsus – пульс, medulla – мозок, pulmo – легеня.

2. Status – положення, стан, usus – вживання, incisura – вирізка, cataplasma – припарка, consistentia – вміст, abscessus – нарив, fossa – ямка, cavernosus – печеристий, musculosus – м'язовий, systema – система, dosis – доза, organismus – організм.

3. Radix – корінь, vertex – верхівка, extensor – розгинач, extractum – витяжка, luxatio – вивих, xiphoideus – мечоподібний, anthrax – сибірка (сибірська язва), meninx – мозкова оболонка, proximalis – найближчий до тулуба, maximus – найбільший.

4. Zygoma – скула, zoonosis – інфекційна хвороба тварин, ozaena – хронічна нежить, herpes zoster – оперізувальний лишай.

5. Qualis – який, quotidie – щоденно, quoque – також, liquor – рідина, quercus – дуб, coquo – варю, squamosus – лусковий, triquetrus – тригранний, antiquus – стародавній.

6. Sanguis – кров, anguis – змія, sublingualis – під'язиковий, unguentum – мазь, subungualis – піднігтевий.

7. Substantia – речовина, solutio – розчин, vitium cordis – вада серця, palpatio – промацування, auscultatio – вислуховування, digestio – перетравлення, actio – дія, combustio – опік.

8. Typhus exanthematicus – сипний тиф, erythema – почервоніння, cholecystitis – запалення жовчного міхура, haemophilia – кровотеча, nephrolithiasis – нирково-кам'яна хвороба, cochlea – равлик, raphe – шов, concha – черепашка, chirurgus – хірург, chondros – хрящ, physiologia – наука про життєві процеси в організмі, xanthochromia – жовтий відтінок шкіри, ischuria – затримка сечі, haemorrhagia – кровотеча, chloasma – пігментна пляма, thermotherapia – лікування теплом, prophylaxis – попередження (захворювань), paraesthesia – оманливе відчуття, rhinorrhagia – носова кровотеча, thyreoideus – щитовидний, splanchnologia – наука про внутрішні органи.

9. Polynuclearis – багатоядерний, sectio caesarea – кесарів розтин, appendix – відросток сліпої кишки, botulismus – харчове отруєння, exulceratus – вкритий виразками, naevus – родимка, psychosis – психічна хвороба, thalamus – зоровий горб, systole – скорочення, interosseus – міжкістковий, trochanter – вертлюг, hirudo – п'явка, aorta ascendens – висхідна аорта, manubrium – рукоятка.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Ad unguem	До нігтя ²
Asinus ad liram	Осел біля ліри ³
Ne sus Minervam	Не свині Мінерву (вчить)
Simiarum pulcherrima deformis	Навіть найпрекрасніша з мавп є
est	потворою
Quae nocent, docent	Що шкодить, те навчає

ДІЄСЛОВО (VERBUM)

§ 1. Граматичні категорії

Латинські дієслова мають:

а) три особи:	persona prima persona	– перша особа
	secunda	– друга особа
	persona tertia	– третя особа
б) два числа:	numerus singularis	– одинна
	numeras pluralis	– множина
в) шість часів ⁴ :	tempus praesens	– теперішній час
г) три способи:	modus indicatives	– дійсний спосіб
	modus imperativus	– наказовий спосіб
	modus conjunctivus	– умовний спосіб
д) два стани	genus activum	– активний стан
	genus passivum	– пасивний стан
є) неозначену форму	Infinitivus	– інфінітив

² Вислів вживається в значенні: з найбільшою ретельністю, старанністю, бездоганно.

³ Розуміється, як осел у грі на лірі.

⁴ Згідно з програмою вивчається тільки один час – теперішній.
solvo, ere (solvere) – розчиняти, audio, ire (audire) – слухати.

§ 2. Основні форми дієслова

Латинські дієслова мають чотири основні форми:

1) перша особа однини теперішнього часу (praesens indicativi activi);

неозначена форма дієслова (infinitivus);

перша особа однини минулого часу доконаного виду (perfectum indicativi activi);

супін (supinum).

Від названих форм утворюються всі дієслівні форми, тому в словниках, як правило, подаються дієслова в чотирьох формах. Оскільки за програмою вивчається тільки теперішній час (praesens), то студентам необхідно запам'ятати дві форми дієслова, а саме:

1) першу особу однини (praesens activi) – записується повністю (до основи дієслова додається закінчення **-o**). В 1-й дієвідміні голосний основи **a** зливається із закінченням **-o**;

2) неозначену форму дієслова (infinitivus) – записується скорочено (суфікс **re** разом з голосним основи, який визначає дієвідміну дієслова). Наприклад:

curo, are (curare) – лікувати;

misceo, ere (miscere) – мішати.

§ 3. Основа дієслова. Дієвідміни

Основа теперішнього часу визначається від неозначеної форми дієслова шляхом відокремлення суфікса **-re** у **I, II, IV** дієвідмінах, де голосний основи довгий, та **-ere** у **III** дієвідміні, де голосний є сполучний, отже, короткий. Наприклад:

Неозначена форма дієслова	Основа	Закінчення основи дієслова
sterilizare(1) (стерилізувати)	steriliza-	-a
adhibere (2) (застосовувати)	adhibe-	-e
inflmdere (3) (наливати)	infijnd-	приголосний
diluere (3) (розводити)	dilu-	-u
finire (4) (закінчувати)	fini-	-i

Латинські дієслова поділяються на 4 дієвідміни (conjugatio), залежно від закінчення їх основи в теперішньому часі.

Вправи

1. Визначте дієвідміну:

sanare, dare, signare, filtrare, formare, agitare, praeparare, miscere, habere, praebere, sorbere, vertere, dividere, solvere, audire, finire, nutrire, sentire.

2. Визначте основу дієслів:

colare, adhibere, continere, conspergere, macerare, sterilisare, laborare, infiindere, repetere, coquere, concidere, refrigerare, confindere, studere, agitare, servare, addere, exprimere, colligere, seponere, sumere, olere, extrahere.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Nota bene!	Добре зятям! (Зверни увагу!)
Scientia potentia est	Знання – сила
Omne initium difficile est	Усякий початок важкий

§ 4. Відмінювання дієслів у теперішньому часі дійсного способу активного стану (*praesens indicativi activi*)

Теперішній час дійсного способу активного стану утворюється від основи дієслова теперішнього часу за допомогою особових закінчень:

Singularis

1-ша особа – **o**

2-га особа – **s**

3-тя особа – **t**

Pluralis

1-ша особа – **mus**

2-га особа – **tis**

3-тя особа – **nt**

У **I, II, IV** дієвідмінах особові закінчення додаються безпосередньо до основи дієслова. При цьому в 1-й особі однини дієслів **I** дієвідміни голосний основи **-a** зливається з закінченням **-o**. Наприклад: signa + o = signo. У 3-й особі множини дієслів **IV** дієвідміни між основою і закінченням вставляється сполучний голосний **u**, наприклад: audi-u- + nt = audiunt.

У **III** дієвідміні, починаючи з 2-ї особи однини, особові закінчення приєднуються до основи за допомогою сполучного голосного **i** короткого, який перед **r** переходить в **e** (наприклад, solv-e-re), у 3-й особі множини – за допомогою сполучного голосного **u**.

Зразки відмінювання *Praesens indicativi activi*

Conjugatio	I	II	III	IV
Infinitivus	Curare	miscere	solvere	audire
Основа	cura-	misce-	solv-	audi-
Singularis	1. euro 2. cura-s 3. cura-t	1. misce-o 2. misce-s 3. misce-t	1. solv-o 2. soiv-i-s 3. solv-i-t	1. audi-o 2. audi-s 3. audi-t
Pluralis	1. cura-mus 2. cura-tis 3. cura-nt	1. misce-mus 2. misce-tis 3. misce-nt	1. solv-i-mus 2. solv-i-tis 3. solv-u-nt	1. audi-mus 2. audi-tis 3. audi-u-nt

Вправи

1. Визначте число, особу і відміну:

videmus, signat, rnmritis, recipit, vertit, do, auditis, dividunt, miscent, solvit, docet, dormitis, solvunt, venimus.

2. Провідмініяйте дієслова:

signare, dare, spirare, investigare, docere, tenere, miscere, sorbere, tegere, vivere, dormire, aperire.

3. Перекладіть та запам'ятайте вирази:

- Multum vinum bibere, non diu vivere.
- Reducto ad absurdum.
- Vivere est cogitare (Ціцерон).

Запам'ятайте крилаті вислови:

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus.	Їмо, щоб жити, не живемо, щоб їсти.
Memento mori.	Пам'ятай про смерть!
Non progredi est regredi.	Не йти вперед, значить іти назад.
Poetae nascuntur, oratores fiunt.	Поетами народжуються, ораторами стають.
Vivere memento.	Пам'ятай, що живеш!
Verba docent, exempla trahunt.	Слова повчають, приклади – поривають.
Verba volant, scripta manent.	Слова летять, написане залишається.

§ 5. Наказовий спосіб (*imperativus*)

У латинській мові наказовий спосіб вживається у 2-й особі однини та у 2-й особі множини. Наказовий спосіб для 2-ї особи однини

дієслів **I, II, IV** дієвідмін збігається з основою теперішнього часу. При утворенні 2-ї особи однини наказового способу дієслів **III** дієвідміни до основи теперішнього часу додається закінчення **-e**.

Форма 2-ї особи множини наказового способу усіх дієвідмін утворюється шляхом приєднання до основи теперішнього часу закінчення **-te**; у **III** дієвідміні між основою і закінченням вставляється голосний **i** короткий. Наприклад:

Infinitivus	Основа praesens	Imperativus	
		2-га особа singularis	2-га особа pluralis
Signare	signa-	Signa	signa-te
Miscere	misce-	Misce	misce-te
Dividere	divid-	divid-e	divid-i-te
Diluere	dilu-	dilu-e	dilu-i-te
Audire	audi-	Audi	audi-te

§ 6. Вживання наказової форми в рецептах

В рецептах вживається наказова форма дієслів у формі другої особи однини: **Recipe (Rp.)** – візьми. Цим словом починається латинська частина рецепту.

Adde – добав, **Solve** – розчини; використовуються при переліку лікарських речовин.

Misce – змішай, **Da** – видай, **Signa** – познач, **Divide** – розділи; вказівки лікаря фармацевтові про те, що зробити з названими лікарськими речовинами.

Repete – повтори; якщо за використаним рецептом необхідно приготувати ліки повторно.

Вправи

1. Перекладіть на латинську мову:

- Зберігай обережно!
- Добре змішай, розчини і профільтруй!
- Приготуй швидко!
- Ретельно простерилізуй!
- Охолоди і профільтруй!
- Уважно слухайте і добре пишть!

2. Прочтайте і перекладіть:

Aegrotā anaemia laborat. Per chartam tincturas filtrat. Ex massa pilularum pilulas praeparamus. Dum spiro, spero. Vfgister ranam demonstrat.

3. Перекладіть з латинської мови:

1. Misce. Da. Signa. 2. Repete. Repetite. 3. Date cito. 4. Infunde et filtra exacte. 5. Contere et solve statim. 6. Audi et scribe attente. 7. Laborate bene. 8. Dividite et conspergite. 9. Scribite bene et legite. 10. Vale, valet. 11. Verte. 12. Praeparate, turn date. 13. Colligite et siccate bene. 14. Sume statim. 15. Fini filtrare. 16. Bene coquite, turn filtrate. 17. Probe sterilisa. 18. Miscete, agitate et colate.

4. Виділіть основу теперішнього часу, утворіть наказовий спосіб:

servare	– зберігати	vivere	– жити
praeparare	– приготувати	conspergere	– посипати
studere	– вивчати	macerare	– намочувати
colare	– цідити	infundere	– наливати
venire habere	– приходити	refrigerare	– охолоджувати
filtrare dare	– мати	diluere	– розводити
	– фільтрувати	extrahere	– витягати
	– давати	signare	– позначати
repetere	– повторяти	valere	– бути здоровим
dividere	– ділити	concidere	– розрізати
nutrire	– годувати	bibere	– пити

5. Перекладіть:

1. Calvaria cerebrum tegit et defendit. 2. Collegae Latinae bene legunt et scribunt. 3. Audi et scribe collega! 4. Audite et scribite, collegae! 5. Patriam amare et defendere debemus. 6. Bene vivimus et multum (барато) laboramus. 7. Chirurgus scalpello (скальпелем) agit. 8. Agite cito, collegae. 9. Auscultare disce. 10. Feminae plantas et herbas medicatas colligunt. 11. Aegrotae male dormiunt. 12. Infundite aquam destillatam in lagenam.

6. Прочитайте та перекладіть тексти:

De positu et figura ossium totius humani corporis

(Цельс, кн. VIII, гл. 1)

Calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinsecus gibba, utrimque laevis, et qua cerebri membranum contegit, et qua cute, capillum gignente, contegitur. Eaque simplex ab occipitio et temporibus, duplex usque in verticem a fronte est ossaque eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt.

De vasis

Пленк

Vasa sunt canales membranacei, longi, qui sanguinem vel alium humorem vehunt.

Diviso vasorum est in arteria, venas et vasa lymphatica. Praeter epidermidem, membranam arachnoideam et unguis omnes partes corporis vasa habent. Arteriae venis profundius sunt locatae.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Est medicina triplex: servare, cavere, mederi.	Медицина є потрійною: запобігати, пильнувати, лікувати.
Primum non nocere.	Передусім не зашкодити.
Medicus curat, natura sanat.	Лікар лікує, а природа оздоровлює.

§ 7. Лексичний мінімум дієслів

I дієвідміна

agitare – рухати, бовтати
curare – лікувати, пілкуватися
auscultare – вислуховувати
formare – утворювати
servare – зберігати
colare – цідити
laborare – працювати
obturare – замикати
dare – давати, дарити
signare – позначати
filtrare – фільтрувати
spirare – дихати

sanare – лікувати
amare – любити
refrigerare – охолоджувати
parare – готувати
praeparare – приготувати
macerare – намочувати
dilatare – розширювати
perforare – пробивати
praecipitare – осаджувати
sterilizare – стерилізувати
depurare – очищати
sedare – заспокоювати

II дієвідміна

docere – навчати
videre – бачити
valere – бути здоровим
dolere – хворіти
studere – вивчати
sorbere – поглинати
continere – утримувати

miscere – змішувати
movere – рухатись
habere – мати
florere – цвісти
retinere – затримувати
adhibere – вживати
olere – пахнути

§ 9. Терміноелементи -tom(ia), -scop(ia). Префікси e-(ex-), es-, retro-

-tom(ia) походить від грецького *tome* – розріз, розтин. Наприклад: ruminotomia (rumin – рубець, -о- з'єднувальна голосна, -tom(ia) – розріз) – розтин рубця.

-scop(ia) походить від грецького *scopeo* – дивлюсь. Наприклад: bronchosopia (bronch – бронх, -о- з'єднувальна голосна, -scop(ia) – огляд) – огляд бронхів.

Латинський префікс **e-(ex-)** та грецький префікс **es-** означають рух з чого-небудь і часто відповідають українському префіксу **ви-**. Наприклад: extractum – витяжка, expiratio – видих, ectomia – видалення, вирізання.

Латинський префікс **retro-** означає *позаду, за*. Наприклад: retropharyngeus – заглотковий, retroflexio – перегин назад.

Вправи

1. Встановіть значення префіксів в словах:

Extractio, praescapularis, expiratorius, subcutaneus, ectomia, suprarenalis, retrosternalis, hypoglossus, epigastricus, infraorbitalis, antibrachium, interosseus.

2. Допишіть префікси та терміноелементи:

Cyto... – огляд сечового міхура, ...sternalis – загрудинний, ...tractum – витяжка, gumino... – розтин рубця, ...tomia – вирізання, broncho... – огляд бронхів, ...sudatum – випіт, gastro... – огляд шлунку, ...uterinus – матковий, Iarago... – розтин черевної порожнини.

3. Проаналізуйте терміни та перекладіть:

Hypertonía, hyperaemia, extractio, hypotonia, hypovitaminosis, gastrotomia, erythrocytes, leucosis.

§ 10. Найуживаніші префікси дієслів

Префікси	Відповідні українські	Значення	Приклади	Переклад
a-, ad-	від	віддалення	abducere	відводити
abs-			abstrahere	відтягувати
ad-	при, до	наближення	adducere apponere addere	приводити прикладати додавати

ana-	по-, роз-	розділення	anatemno analyo	розсікати розв'язувати, вирішувати
anti-	проти	опір	antistare	протистояти
cum-	з	поєднання	conducere	супроводжувати
col-, cor-	су-		collegere	збирати
de-	від	рух від пред-	deducere	відводити
		мету	deponere	відкладати
		розділ, рух	detrahere	відтягувати
e-, ex-	з, із,	із чогось	educere	виводити
	ви-	рух	exponere	розкладати
in-, im-	в, на	всередину	inducere imponere	вводити, вкладати
prae-	перед		praesidere praepone	сидіти спереду, голосувати, класти спереду
pro-	ви-, перед	рух вперед	producere providere provocare progignoscere prophylasso	виробляти передбачати викликати прогнозувати стояти насторожі
		рух назад	reducere	відводити, вести
re-	від-, пере-	обернена дія	reponere	назад покласти назад
		роз'єднання	reformare separare	перетворювати відділяти
se-	від-	спільна дія	syntithemi -	ставити разом
syn-	з	рух через	sympatheo	співчувати
sym-	спів-		symbio	спільно жити
trans-,	пере-		transponere	перекласти
tra-			traducere tradere	перевести на інший бік (сторону), передавати

Вправи

1. Напишіть латиною:

Відведи, передайте, додай, відділи, виробіть, відсічи.

2. Визначте значення префіксів у словах, перекладіть:

Exspirate, exhumatio, evacuate, auscultata, separate, reformatio, reiucite, adduco.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Divide et impera.	Розділяй і керуй.
Ne noceas, si juvare non potes.	Не шкодь, якщо не можеш допомогти.
Do, ut des.	Я даю, щоб і ти дав.
Audiat et altera pars.	Нехай буде вислухана й друга сторона!
Non est tuum, fortuna quod fecit tuum.	Те, що зробила Фортуна твоїм, не є твоє.
Aquila non captat muscas.	Орел не ловить мух.

ІМЕННИК (NOMEN SUBSTANTIVUM)

§1. Загальні відомості. Форми запису іменників

Іменник у латинській мові має п'ять відмін. Належність іменника до певної відміни визначається за закінченням родового відмінку однини (Genetivus singularis):

Відміна	I	II	III	IV	V
N. sing.	aqua	Folium	flos	fructus	species
Gen. sing.	aqu-ae	foli-i	flor-is	fruct-us	speci-ei

Закінчення називного відмінка однини (Nominativus singularis) визначає граматичний рід іменника. Бувають винятки в роді, тому завжди вказується рід (genus) кожного іменника. Іменник має три граматичні роди (genus):

m (masculinum) – чоловічий рід: pulvis *m* – порошок

f (femininum) – жіночий рід: vertebra *f* – хребець

n (neutrum) – середній рід: os *n* – кістка.

Іменники відмінюються за числами (numeri):

singularis – однина

pluralis – множина

і відмінками (casus):

Nominativus – називний (*хто? що?*)

Genetivus – родовий (*кого? чого?*)

Dativus – давальний (*кому? чому?*)

Accusativus – знахідний (*кого? що?*)

Ablativus – орудний (*ким? чим?*); місцевий (*в, на кому? чому? де?*)

Vocativus – кличний (вживається при звертанні; у фармацевтичній термінології не зустрічається).

Практичну основу іменників усіх п'яти відмін виділяємо за закінченням Genetivus singularis (родового відмінку однини):

Cellae nervi solutionis spiritus speciei

Форми запису іменників

У словниках кожний іменник подається у двох формах: Nominativus та Genetivus singularis, причому родовий відмінок здебільшого подається скорочено: **vita, ae** (f) – життя; **amicus, i** (m) – друг; **homo, inis** (m) – людина; **casus, us** (m) – випадок; **res, rei** (f) – річ, справа. Відмінюються іменники додаванням до (його) основи відмінкових закінчень.

§2. Перша відміна (Declinatio prima)

До I відміни належать іменники жіночого роду, які в Nom. sing. закінчуються на **-a**, в Gen. sing. – на **-ae**. Наприклад:

herba, ae <i>f</i>	– трава, зілля
officina, ae <i>f</i>	– аптека
planta, ae <i>f</i>	– рослина
lagna, ae <i>f</i>	– пляшка
olla, ae <i>f</i>	– банка
mixtura, ae <i>f</i>	– мікстура, суміш
tabuletta, ae <i>f</i>	– таблетка
tinctura, ae <i>f</i>	– настоянка (<i>спирт</i>)
tela, ae <i>f</i>	– тканина, марля
fascia, ae <i>f</i>	– пов'язка, бинт
silva, ae <i>f</i>	– ліс

Зразок відмінювання

	Singularis	Pluralis
Nom.	plant- a (рослина)	plant- ae (рослини)
Gen.	plant- ae	plant- arum
Dat.	plant- ae	plant- is
Ace.	plant- am	plant- as
Abl.	plant- a	plant- is

§ 3. Винятки щодо роду

До I відміни належать також іменники чоловічого роду на **-а**, що позначають рід занять, професії. Наприклад:

agricola, ае <i>m</i> – землероб	nauta, ае <i>m</i> – моряк
pharmaceuta, ае <i>m</i> – фармацевт	oculista, ае <i>m</i> – окуліст
poeta, ае <i>m</i> – поет	collega, ае <i>m</i> – товариш
pharmacopola, ае <i>m</i> – аптекар	scriba, ае <i>m</i> – писар
incola, ае <i>m</i> – житель	

Вправи

1. Перекладіть з латинської мови:

1. Misce tincturas. 2. Praepara pilulas. 3. Sterilise ollas et lagenas. 4. Da aegrotae Tincturam Valerianae. 5. Sterilise telam. 6. Colligite et siccate herbas. 7. Infunde mixturam in lagenam. 8. In Terra est vita, in Luna non est. 9. In silva multae (численні) plantae sunt. 10. Praescribe Tincturam Cimicifitgae contra hypertoniame. 11. In officinis oleum (оля) Hippophaes est. 12. Filtra Tincturam Aloes per chartam. 13. Da aegrotae praeparatum (препарат) cholest. 14. Coque et bibe Coffeam ad hypotoniame. 15. Cura aegrotam herba Hierochloes.

2. Перекладіть на латинську мову:

1. Збирайте траву зубрівки! 2. Алое, каланхое й обліпіха – рослини. 3. При гіпертонії вари траву рути! 4. В аптеках бувають препарати (препарата) жовчі. 5. Розітри таблетку і розчини у воді! 6. Суши ягоди! 7. Видай пілулі в коробочці! 8. Стерилізуй воду! 9. Змішайте настойки! 10. Розчини цукор у воді!

§ 4. Лексичний мінімум (іменники I відміни)

Анатомічний	Фармакологічний
aia, ае, <i>f</i> – крило	aqua, ае <i>f</i> – вода
apertura, ае <i>f</i> – вхід, отвір	herba, ае <i>f</i> – трава
cella, ае <i>f</i> – клітина	althaea, ае <i>f</i> – алтей, проскурняк
cellula, ае <i>f</i> (гр. cyt-us) – клітинка	ampulla, ае <i>f</i> – ампула
comissura, ае <i>f</i> – спайка	belladonna, ае <i>f</i> – беладонна
cornea, ае <i>f</i> – рогівка	pasta, ае <i>f</i> – паста
fascia, ае <i>f</i> – фасція, оболонка м'язів	charta, ае <i>f</i> – папір
fossa, ае <i>f</i> – яма, рів, поглиблення	ephedra, ае <i>f</i> – хвойник (рослина)
fibra, ае <i>f</i> – волокно	planta, ае <i>f</i> – рослина

fissura, ae f – тріщина, щілина	gutta, ae f – крапля
fovea, ae f – ямка	fascia, ae f – пов'язка, бинт
fractura, ae f – перелом	officina, ae f – аптека
glandula, ae f – залоза	mixtura, ae f – мікстура, суміш
incisura, ae f – вирізка	tinctura, ae f – настоянка (спиртова)
lamina, ae f – пластинка	tabuletta, ae f – таблетка
tibia, ae f – велика гомілкорова кістка	olla, ae f – банка
mandibula, ae f – нижня щелепа	convallaria, ae f – конвалія
maxilla, ae f – верхня щелепа	mentha, ae f – м'ята
medulla, ae f – кістковий мозок	lagna, ae f – пляшка
derma, ae f – шкіра	tela, ae f – марля, тканина
spina, ae f – хребет, ость	pilula, ae f – пілюля
spina, ae f – хребет, ость	scatula, ae f – коробочка
costa, ae f – ребро	terebinthina, ae f – терпентин (живиця)
vertebra, ae f – хребець	viola, ae f – фіалка
vesica, ae f – міхур	camphora, ae f – камфора
fibula, ae f – мала гомілкорова кістка	columna, ae f – стовп, колона
retina, ae f – сітківка	eminentia, ae f – виступ, підняття
ulna, ae f – ліктьорова кістка	prominentia, ae f – виступ
crista, ae f – гребінь	
squama, ae f – луска	

Вправа

Перепишіть і прочитайте текст. Підкресліть іменники першої відміни.

Os coccygis

Coccyx, seu os coccygis, hominis adulti ex quattuor vertebrae constant. Prima vertebra coccygis cornua coccygea habet. Cornua coccygea per ligamenta cum cornibus sacralibus coniunguntur. Primae et secundae vertebrae habent etiam processus laterales, sed tertiae et quartae habent formam subprofundam et minores primis sunt. Vertebrae ossis coccygis processus spinosus et arcus non habent.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Mala herba cito crescit.	Погана трава швидко росте.
Non scholae, sed vitae discimus.	Не для школи, а для життя учимось.
Ferrum ferro acuitur.	Залізо гостриться залізом.
Periculum in mora.	Небезпека в затримці.

§ 5. Друга відміна іменників

До II відміни належать іменники чоловічого та середнього роду, які в **Gen. sing.** закінчуються на **-i**; в **Nom. sing.** іменники чоловічого роду закінчуються на **-us** або **-er**, середнього – на **-urn**. Наприклад: succus, -i *m* – сік, morbus, -i *m* – хвороба, folium, -i *m* – листок, sirupus, -i *m* – сироп.

Зразки відмінювання

	Singularis	i	Pluralis
Іменники чоловічого роду			
medicus, -i, <i>m</i> – лікар			
Nom.	medic- us		medic- i
Gen.	medic- i		medic- orum
Dat.	medic- o		medic- is
Acc.	medic- um		medic- os
Abl.	medic- o		medic- is
Voc.	medic- e!		medic- i!
magister, -tri, <i>m</i> – вчитель			
Nom.	magister		magistr- i
Gen.	magistr- i		magistr- orum
Dat.	magistr- o		magistr- is
Acc.	magistr- um		magistr- os
Abl.	magistr- o		magistr- is
Voc.	magister!		magistr- i!
Іменники середнього роду			
unguentum, -i, <i>n</i> – мазь			
Nom.	unguent- um		unguent- a
Gen.	unguent- i		unguent- orum
Dat.	unguent- o		unguent- is
Acc.	unguent- um		unguent- a
Abl.	unguent- o		unguent- is
Voc.	unguent- um		unguent- a

Вправи

1. Перекладіть з латинської мови:

1. Unguentum Zinci. 2. Infusum foliorum. 3. Emplastra in bacillos convolvuntur. 4. Contra anginam multa medicamenta sunt, ut Streptocidum, Aethazolum et cetera. 5. Verena sub sigillo servantur. 6. Filtra Infusum foliorum Sennae per gossypium. 7. Infunde Oleum Ricini in vitrum. 8. Folia Urticae vitamina continent. 9. A Graecis multa vocabula habemus, ut pharmacom, pharmacologia, pharmaceuta, pharmacognosia, therapia ceteraque. 10. In officina varia medicamenta sunt: tabulettae, unguenta, linimenta, pastae et cetera.

2. Перекладіть на латинську мову:

1. Приготуй ліки і видай хворому! 2. Розчини цукор у воді! 3. З листя рослин готуються настої і відвари. 4. В рецепті є слова: “Видай у склянці”. 5. Між зовнішніми і внутрішніми ліками є різниця.

3. Перекладіть рецепти:

Rp.: Mentholi 0,1

Olei Persicorum 10 ml

Misce. Da. Signa. По 5 мл на інгаляцію

Rp.: Phenoli 1,0

Glycerini 20 ml

Misce. Da. Signa. По 7–8 крапель у вухо

Через 10 хв висушити вухо ватою.

4. Прочитайте та перекладіть тексти. Зверніть увагу на розміщення діслів у реченнях.

De formica et columba fabula

Parva formica in ripa escam quaerit et in aquam incidit. Columba ad formicam advolat et miseram servat. Formica columbae gratias agit. Tum columba avolat et in alta planta considit. Venit agricola, columbam videt et sagittam de pharetra promittit. Sed formica cito accurrit et agricolam vehementer mordet. Agricola saggittam dimittit. Sic formica columbam servat.

De reniun morbis

(Цельс, кн. IV, гл. 17) Renes, ubi affecti sunt, diu male habent, Perius est, si frequens biliosus vomitur accedit. Oportet conquiescere, cubare molliter, solvere alvum, saepe desiderare in aqua calida, neque cibum, neque potionem frigidam assumere, abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis et bibere liberaliter.

5. Виділіть словотворчі елементи і поясніть їх значення:

a) Urosulfanum, Biomycinum, Chingaminum, Hydrocodonum,

Theobrominum, Theophedrinum, Acophytum, Hydrocortisonum, Vipraxinum, Myelosanum, Viperalginum, Flogistin, Viprosalum, Phlogex, Cholosas, Chologonum, Themisalum, Urodanum, Acrichinum;

б) dysuria, anuria, urologia, phytotherapia, hyperalgesia, analgesia, antiseptica, dyspnoe, apathia, symbiosis, hyperaemia, hypertonia, dystonia, hypotonia.

6. Допишіть відмінкові закінчення, перекладіть:

Recipe: Acid ... acetylsalicylic ... 1,0. Recipe: Extract... Frangul... fluid... 20,0. Recipe: Aqu... coct... 500 ml. Recipe: Farm... secalin... 200,0. Recipe: Iod... pur... 10,0.

7. Для перекладу

1. Collegae medicinae student. 2. Bene studere debemus. 3. Natura vitam quotannis renovat. 4. Crus (гомілка) ex tibia et fibula constat. 5. Si vales, bene est; ego valeo. 6. Vate, collega. 7. Valetе, collegae. 8. Chirurgus costam laesam resecat. 9. Ausculta aegrotam (хвору) collega. B. Quomodo aegrota se habet? A. Aegrota pneumonia crouposa laborat. B. Contra pneumoniam crouposam da aegrotae sulfidinum (сульфідин). 10. Misce, da, signa. 11. Praeparate massam pilularum. 12. Mutamus formulam mixturae.

§ 6. Лексичний мінімум

Анатомічний	Фармакологічний
atrium, і n – передсердя	antidotum, і n – протиотрута
cerebellum, і n – мозочок	emplastrum, і n – пластир
carpus, і m – зап'ястя	linimentum, і n – рідка мазь
digitus, і m – палець	bolus, f– глина, велика пілюля
cavum, і n – порожнина	unguentum, і n – мазь
oesophagus, і m – стравохід	acidum, і n – кислота
lobus, і m – доля	emulsum, і n – емульсія
cerebrum, і n – головний мозок	extractum, і n – екстракт, витяжка
jejunum, і n – порожня кишка	oleum, і n – масло, олія
omentum, і n – сальник	oleum persicorum – персикова олія
periosteum, і n – очеревина	oleum Ricini – касторова (рицинова) олія
duodenum, і n (гр.) – дванадцятипала кишка	oleum Terebinthinae – скипидар, терпентинова олія
dorsum, і n – спина	sirupus, і m – сироп
intestinum, і n – кишка	succus, і m – сік
masum, і n – книжка (шлунка)	folium, і n – листок

abomasum, <i>i n</i> – сичуг	crystallus, <i>i f</i> – кристал
reticulum, <i>i n</i> – сіточка, сітка	virus, <i>i n</i> – отрута
septum, <i>i n</i> – перегородка	decoctum, <i>i n</i> – відвар
cancer, <i>eri m</i> – рак	vaselinum, <i>i n</i> – вазелін
humerus, <i>i m</i> – плече	malus, <i>i f</i> – яблуня
nervus, <i>i m</i> – нерв	fungus, <i>i m</i> - гриб(ок)
oculus, <i>i m</i> – око	infusum, <i>i n</i> – настій (водяний)
musculus, <i>i m</i> – м'яз	remedium, <i>i n</i> – ліки
labium, <i>i n</i> – губа	suppositorium, <i>i n</i> – свічка (лікувальна)
rectum, <i>i n</i> – пряма кишка	vitrum, <i>i n</i> – склянка
	serum, <i>i n</i> – сироватка
	venenum, <i>i n</i> – отрута

Запам'ятайте крилаті вислови:

Quantum scimus, gutta est.	Те, скільки знаємо, – крапля.
Aut cum scuto, aut in scuto.	Або зі щитом, або на щиті.
Sic transit gloria mundi.	Так минає світова слава.
Assiduum mirabile non est.	Звичне не захоплює.
Nam risu inepto res ineptior nulla est.	Немає нічого недоречнішого за недоречний сміх.

Запам'ятайте назви вітамінів:

- Vitaminum **A** – Retinolum
- Vitaminum **B1** – Thiaminum
- Vitaminum **B2** – Riboflavinum
- Vitaminum **B3** – Acidum pantothenicum
- Vitaminum **B5** – Acidum nicotinicum
- Vitaminum **B6** – Pyridoxinum
- Vitaminum **BC** – Acidum folicum
- Vitaminum **B12** – Cyanocobalaminum
- Vitaminum **B15** – Acidum pangamicum
- Vitaminum **C** – Acidum ascorbinicum
- Vitaminum **D** – Calciferolum
- Vitaminum **D2** – Ergocalciferolum
- Vitaminum **D3** – Cholecalciferolum
- Vitaminum **E** – Tocoferolum
- Vitaminum **K** – Phyllochinonum

§ 7. Третя відміна іменників (Declinatio tertia).

Основа іменника

До III відміни належать іменники усіх трьох родів, що мають у родовому відмінку однини закінчення **-is**. Це закінчення є характерною ознакою III відміни.

В називному відмінку однини іменники III відміни мають різні закінчення. В більшості іменників цієї відміни основа слова не може бути виділена з називного відмінку однини. Для визначення основи слова потрібно знати, крім називного відмінку, ще й родовий. Основа виділяється з родового відмінку однини шляхом відокремлення закінчення **-is**. Тому в словниках, крім називного відмінку, вказуються і закінчення родового відмінку з кінцевою частиною основи. Отже, слова цієї відміни потрібно запам'ятовувати не тільки в називному відмінку, але й в родовому.

Наприклад:

cortex, -icis *m* – кора, основа – **cortic-**

corpus, -oris *n* – тіло, основа – **corpor-**.

§ 8. Три типи відмінювання

При відмінюванні відмінкові закінчення приєднуються до основи.

Іменники III відміни діляться на три типи, що мають у деяких відмінках різні закінчення. Ці типи умовно називають: приголосний тип, голосний тип, мішаний.

Рівноскладові та нерівноскладові іменники.

Рівноскладовими називаються такі іменники, які в називному й родовому відмінках однини мають однакову кількість складів. Наприклад:

ignis, ignis *m* – вогонь; **fames, famis** *f* – голод.

Нерівноскладовими називаються такі іменники, які в родовому відмінку однини мають на один склад більше, ніж у називному однини. Наприклад:

radix, radicis *f* – корінь;

pulvis, pulveris *m* – порошок;

corpus, corporis *n* – тіло;

liquor, -oris *m* – рідина;

solutio, -onis *f* – розчин;

semen, -inis, n – насінина.

§ 9. Приголосний тип

Приголосний тип відмінювання – основний. За приголосним типом відмінюються нерівноскладові іменники всіх трьох родів з основою на один приголосний. Наприклад: cortex, -icis *m* – кора, radix, -icis – корінь, semen, -inis *n* – насіння.

Зразки відмінювання

	Singularis	Pluralis
Іменники чоловічого роду		
Nom.	cortex, -icis , <i>m</i> – кора	cortic- es
Gen.	cortic- is	cortic- um
Dat.	cortic- i	cortic- ibus
Acc.	cortic- em	cortic- es
Abl.	cortic- e	cortic- ibus
Іменники жіночого роду		
Nom.	solutio, -onis <i>f</i> – розчин	solution- es
Gen.	solution- is	solution- lira
Dat.	solution- i	solution- ibus
Acc.	solution- em	solution- es
Abl.	solution- e	solution- ibus
Іменники середнього роду		
Nom.	semen, -inis, <i>n</i> - насінина	semin- a
Gen.	semin- is	semin- um
Dat.	semin- i	semin- ibus
Acc.	semin- en	semm- a
Abl.	semin- e	semin- ibus

§ 10. Голосний тип

До голосного типу належать іменники середнього роду, які в Nom. sing. закінчуються на **-e**, **-al**, **-ar**.

Зразки відмінювання

	Singularis	Pluralis
Nom.	Secale, <i>-is n</i> - жито	
Gen.	secale	secal- ia
Dat.	secal- is	secal- ium
Acc.	secal- i	secal- ibus
Abl.	secal- e	secal- ia
		secal- ibus
Nom.	animal, <i>-alis n</i> - тварина	
Gen.	animal	animal- ia
Dat.	animal- is	animal- ium
Acc.	animal- i	animal- ibus
Abl.	animal	animal- ia
	animal- e	animal- ibus
Nom.	cochlear, <i>-aris n</i> - ложка	
Gen.	cochlear	cochlear- ia
Dat.	cochlear- is	cochlear- ium
Acc.	cochlear- i	cochlear- ibus
Abl.	cochlear	cochlear- ia
	cochlear- e	cochlear- ibus

§ 11. Мішаний тип

До мішаного типу належать:

а) рівноскладові іменники, які в **Nom. Sing.**, закінчуються на **-is**, **-es**. Наприклад: *caulis, is m* – стебло, *tabes, is f* – виснаження;

б) іменники, основа яких закінчується на два або більше приголосних. Наприклад: *dens, dentis m* – зуб, *pars, partis f* – частина, *cor, cordis n* – серце.

Особливості іменників мішаного типу:

Gen. plur. **-ium** (замість **-urn**).

В усіх інших відмінках закінчення такі, як у приголосному типі.

Зразки відмінювання

	Singularis	Pluralis
No	dens, dentis <i>m</i> – зуб	
Gen	dens	dent- es
Dat.	dent- is	dent- ium
Ace.	dent- i	dent- ibus
Abl.	dent- em dent- e	dent- es dent- ibus
Nor	tabes, -is <i>f</i> – виснаження	
Gen	tabes	tab- es
Dat.	tab- is	tab- ium
Ace.	tab- i	tab- ibus
Abl.	tab- em tab- e	tab- es tab- ibus
[No	cor, cordis <i>n</i> – серце	
Gen	cor	cord- ia
Dat.	cord- is	cord- ium
Ace.	cord- i	cord- ibus
Abl.	cor cord- e	cord- ia cord- ibus

Вправи

1. Прочитайте речення, випишіть іменники та визначте їх основу:

1. Adonis, Digitalis, Fixis mas, Ononis, Orchis et Plantago plantae medicatae sunt. 2. Pix liquida paratus e ligno Pini aut Betulae. 3. Solutio Natrii phosphatis et Solutio Adrenalini hydrotartratis pro injectionibus adhibentur. 4. Praepara et da medicamentum lege aitis. 5. Santininum adhibetur forma pulverum et tabulettarum, sumitur ante cenam. 6. Extractum Strychni (Nucis vomicae) siccum loco sicco et obscuro servatur. 7. Infiisum radicis.

Taraxaci ut remedium amarum et cholagogum praescnbitur. 8. Calyces florum praecipue colores albos habent. 9. Solutio Ammonii caustici odorem specificum habet. 10. Si amissio sanguinis magna est, transfusio sanguinis necessaria est. 11. Liquor Kalii arsenitis in guttis

sumitur. 12. Hirudines magnitudine, colore, structura oris variae sunt.

2. Перекласти з латинської мови:

1. Decoctum corticis Quercus. 2. Cortex Quercus materias tannicas continet. 3. Misce Aquam Rosarum cum Spiritu aethylico. 4. Oleum Lini in spiritu aegre solvitur. 5. Carbo pulveratus non solum ad usum externum, sed etiam ad usum internum adhibetur. 6. Recipe Solutionem lodi pro usu interno. 7. Fructus Oxycocci in gelu bene servantur. 8. Folia Menthae piperitae manu trita odorem specificum habent. 9. Pantocrinum e cornibus cervi paratur. 10. Folia Juniperi acubus similia sunt, semina Tragacanthae cornibus similia sunt. 11. Vomitin Spofa ("Spofa" – польська фірма), Devomit, Antivomit, Novomina, Vomidrin, Emetiral, Sedovomin antiemetica sunt. 12. Praeparata Fluminorexum, Formetorexum appetitum supprimunt.

3. Перекласти на латинську мову:

1. Настоянка полину має гіркий смак. 2. Настій плодів китайського лимонника. 3. Йод розчиняється у спирті. 4. Візьми сто грамів очищеного етилового спирту для зовнішнього вживання! 5. Видай порошки для внутрішнього вживання!

4. Прочитайте та перекладіть тексти. Зверніть увагу на дієслова активного і пасивного станів:

Pulmones

Pulmones, in cavo dextro et sinistro pectoris locati, maiorem partem cavi sinistri occupant. Pulmo dexter in tres lobos, pulmo sinister in duos lobos dividitur. Pulmones ex multis alveolis constant. Parietes alveolorum tegit rete vasorum sanguiferorum. Sub pulmonibus et corde diaphragma situm est, quod cavum pectoris a cavo abdominis seiungit. Arteriae circuli sanguinis minoris in pulmones sanguinem venosum affenmt.

De amicitia lupi fabula

Asinus aegrotus est. Filium parvum habet. Filius in stabulo aegrotum curat. Stabulum clausum est. Ad aegrotum asinum properant lupi et stabulo appropinquant. Turn unus e lupis ostium stabuli pulsat et clamat: "Aperi, mi aselle! Amici tui appropinquant". Filius lupis respondet: "Amicorum verba blanda audio, sed lupos improbos video".

§ 12. Лексичний мінімум іменників III відміни

Анатомічний	Фармакологічний
а) чоловічий рід	
	arbor, -oris <i>f</i> – дерево
apex, -icis, <i>m</i> – верхівка	adeps, -ipis <i>m</i> – сало
axis, -is <i>m</i> ⁵ – вісь, II шийний хребець	cortex, -icis <i>m</i> – кора
trochanter, -eris <i>m</i> – вертлюг	flos, -oris <i>m</i> – квітка
pes, pedis <i>m</i> – стопа	carbo, -onis <i>m</i> – вугілля
pulmo, -onis <i>m</i> – легеня	paries, -etis <i>m</i> – стінка
vomer, -eris <i>m</i> – леміш	legumen, -inis <i>n</i> – стручок
atlas, -ntis <i>m</i> ! – атлант, I шийний хребець	caulis, -is <i>m</i> – стебло
canalis, -is <i>m</i> ! – канал	pars, partis <i>f</i> – частина
margo, -inis <i>m</i> ! – край	mucilago, -inis <i>f</i> – слиз
dens, -tis, <i>m</i> – зуб	suspensio, -onis <i>f</i> – суспензія
ren, renis <i>m</i> – нирка	radix, -icis, <i>f</i> – корінь
	rhizoma, -atis <i>n</i> – кореневище
б) жіночий рід	
articulatio, -onis <i>f</i> (гр. arthron) – суглоб	sal, salis <i>n</i> – сіль
basis, -is <i>f</i> – основа	solutio, -onis <i>f</i> – розчин
cartilage, -inis <i>f</i> (гр. chondros) – хрящ	tuber, -eris <i>n</i> – бульба
cervix, -icis – шия	liquor, -oris <i>m</i> – рідина
frons, -ntis <i>f</i> – лоб	semen, -inis <i>n</i> – насіння
impressio, -onis <i>f</i> – утиснення, вдавнення	pulvis, -eris, <i>m</i> – порошок
pars, -tis <i>f</i> – частина	sapo, -onis <i>m</i> – мило
cutis, cutis <i>f</i> – шкіра	tuberositas, -atis <i>f</i> – горбистість
gaster, -tris <i>f</i> – шлунок	regio, -onis <i>f</i> – ділянка
в) середній рід	
caput, -itis <i>n</i> – голова	
corpus, -oris <i>n</i> (гр. soma) – тіло	
cms, -uris <i>n</i> – гомілка, ніжка	

⁵ Знак оклику вказує на іменники – виключення з правила щодо роду.

foramen, -inis <i>n</i> – отвір	
os, oris <i>n</i> – рот, гирло	
os, ossis <i>n</i> (гр. osteon) – кістка	
femur, -oris <i>n</i> – стегно	
tuber, -eris <i>n</i> – горб	
cor, cordis, <i>n</i> – серце	
hepar, -atis, <i>n</i> – печінка	

Запам'ятайте крилаті вислови:

Bene dignoscitur, bene curatur.	Добре розпізнається, добре й лікується.
Si vis amari, ama!	Якщо хочеш, щоб тебе кохали, кохай сам!
Arbor mala, mala mala.	Погане дерево, погані і його плоди.
Cave canem!	Стережись собаки!
Mors et fugacem persequitur virum.	Смерть дожене й того, хто від неї тікає.
Mel satietatem gignit.	Мед породжує перенасиченість.
Amor tussisque non celatur.	Кохання і кашлю не приховаєш.

§ 13. Четверта відміна іменників (Declinatio quarta)

До IV відміни належать іменники чоловічого роду на **-us** і середнього роду на **-u** у називному відмінку однини. Родовий відмінок іменників IV відміни закінчується на **-us**. Наприклад:

- fructus, -us *m* – плід;
- spiritus, -us *m* – спирт;
- usus, -us *m* – вживання;
- gustus, -us *m* – смак;
- cornu, -us *n* – ріг;
- gelu, -us *n* – холод, лід.

Зразки відмінювання spiritus, -us, *m* – спирт, genu, -us, *n* – коліно

	Singularis		Pluralis	
	masc.	neutr.	masc.	neutr.
Nom.	spirit- us	gen- u	spirit- us	gen- ua
Gen.	spirit- us	gen- us	spirit- uum	gen- uum
Dat.	spirit- ui	gen- u	spirit- ibus	gen- ibus
Acc.	spirit- um	gen- u	spirit- us	gen- ua

Abl.	spirit-u	gen-u	spirit-ibus	gen-ibus
------	----------	-------	-------------	----------

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть текст:

Be optimi chirurgi qualita fibus (Цельс, кн. VII, вступ)

Esse autem chirurgus debet adolescens aut certe adolescentiae propior; manu sternua, stabili, nee unquam intermiscente eaque non minus sinistra, quam dextra promptus; acie oculorum acri claraque, ammo interidus, misericors, sic ut sanari velit eum, quem accepit, non ut clamore eius motus, vel magis, quam res desideret, properet, vel minus, quam necesse est, secet; sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus alterius affectus oriatur.

2. Прочитайте та перекладіть текст, випишіть латинські назви внутрішніх органів:

De renibus

Renes in regione lumborum in posteriore parte ventris locati sunt. Ren dexter sub hepate, ren sinister sub Hene siti sunt. Renibus urina secernitur. Cum renes sani sunt, urina limpida est. Inflammatio renis nephritis nominatur. Si sanguis aut pus in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt.

3. Прочитайте та перекладіть текст:

De secali cornuto

Secale comutum est fungulus, qui in spicis graminum, praecipue secalis, nascitur. Secali cornuto medici post partum sanguinis profluvium, sive haemorrhagiam, curant et contractionem uteri provocant. Pulvis et infusum secale cornuti in officinis ad remedia haemostatica adnumerantur.

4. Провідмініяйте словосполучення:

Sinus frontalis; meatus nasi medius; textus muscularis; processus pterygoidei.

§ 14. Лексичний мінімум іменників IV відміни

Анатомічний

abortus, -us, *m* – викидень;

abscessus, -us, *m* – нарив;

meatus, -us, *m* – прохід, канал;

sinus, -us, *m* – пазуха, порожнина;

artus, -us, *m* – суглоб

hiatus, -us, *m* – отвір, щілина;

foetus, -us, *m* – плід, зародок (в утробі);

genu, -us, *n* – коліно;
 processus, -us, *m* – відросток;
 arcus, -us, *m* – дуга;
 collapsus, -us, *m* – недостатність серцевої діяльності;
 cornu, -us, *m* – ріг;
 pulsus, -us, *m* – поштовх, пульс;
 ductus, -us, *m* – протока, хід;
 manus, -us, *f* – рука.

Фармакологічний

spiritus, -us, *m* – спирт, подих, дух;
 fructus, -us, *m* – плід;
 quercus, -us, *f* – дуб.

Лексика загального вживання

lapsus, -us, *m* – похибка, помилка;
 motus, -us, *m* – рух;
 status, -us, *m* – положення, стан;
 situs, -us, *m* – положення, місцезнаходження;
 usus, -us, *m* – використання, користування, досвід;
 casus, -us, *m* – пригода, випадок;
 vultus, -us, *m* – обличчя, вираз обличчя;
 tractus, -us, *m* – тракт, шлях, тяж.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Lapsus calami.	Письмова помилка.
Lapsus linguae.	Мовна помилка.
Lapsus memoriae.	Помилка пам'яті.
Manus manum lavat.	Рука руку миє.
Per risum multum cognoscimus stultum.	По тому, хто багато сміється, пізнаємо дурня.
Radices litterarum dulces.amarae, fructus	Корені науки гіркі, а плоди – солодкі.
Status quo.	Попередній стан (стан без змін).

**§ 15. П'ята відміна іменників
(Declinatio quinta)**

До V відміни належать іменники жіночого роду, які в називному відмінку однини закінчуються на **-es**, а в родовому відмінку однини на **-ei** (після голосного **-ei**, після приголосного **-ei**). Наприклад:

species, -ei, *f* – збір;
 amarities, -ei, *f* – гіркота;
 scabies, -ei, *f* – короста;
 rabies, -ei, *f* – сказ;
 facies, -ei, *f* – обличчя, поверхня.

Зразок відмінювання

species, -ei, *f* – вид, рід, збір лікарських трав

	Singularis	Pluralis
Nom.	speci- es	speci- es
Gen.	speci- ei	speci- erum
Dat.	speci- ei	speci- ebus
Acc.	speci- em	speci- es
Abl.	speci- e	speci- ebus

Так само відмінюється іменник чоловічого роду **dies, -ei, *m*** – *день* та похідні від нього.

Іменник species, -ei, *f* у фармацевтичній термінології вживається у множині (перекладається однією). Наприклад:

- Species aromaticae – ароматичний збір;
- Species laxantes – проносний (послаблюючий) збір;
- Species diureticae – сечогінний збір;
- Species diaphoreticae – потогінний збір;
- Species amarae – гіркий (апетитний) збір;
- Species sedativae – заспокійливий збір;
- Species pectorals – грудний збір;
- Species cholagogae – жовчогінний збір;
- Species metabolicae – метаболічний збір;
- Species stomachicae – шлунковий збір.

Вправи

1. Провідмініайте:

fructus luniperi, spiritus vinosus rectificatus, exitus letalis, usus internus.

2. Письмово перекладіть на латинську мову:

1. Настоянка полину має гіркий смак.
2. Настій плодів китайського лимонника.
3. Йод розчиняється у спирті.
4. Візьми сто грамів очищеного етилового спирту для зовнішнього вживання!
5. Видай порошки для внутрішнього вживання!

3. Перекладіть та утворіть Genetivus Singularis:

-
-
1. Fructus Foeniculi	5. Spiritus aethylicus depuratus
2. Fructus Rosae caninae	6. Cortex Quercus
3. Fructus Anisi vulgaris	7. Res rudis
4. Spiritus rectificatus	8. Facies rotunda.

4. Перекладіть речення на українську мову:

1. Demonstra sinus frontales.
2. Solve Santoninum in spiritu.
3. Fructus Anisi vulgaris videmus.
4. Serva finctus oxycocci in gelu.
5. Decoctum corticis Quercsu remedium est.
6. Decoctum ad usum internum.
7. Solutio ad usum externum.
8. Studiosus processum transversum demonstrat.
9. Misce spiritum cum camphora triti.
10. In osse sacro comua videmus: cornu dextrum et comu sinistrum.
11. Rabies animalium semper morbus letalis est.
12. Species pectorales et species laxantes remedia contra varios morbos sunt.
13. Serva species in loco siccio.
14. Species constat e foliis siccis, radicibus, seminibus et floribus.
15. Remedium contra scabiem unguentum sulfuratum est.
16. Praepara medicamentum pro die.
17. Remedium sine colore et odore.
18. Praepara medicamentum ex herbis siccis.
19. Infimde tincturam in vitrum nigrum.
20. Facies articularis superior.
21. Concide et contunde herbas.

5. Перекладіть речення на латинську мову:

1. Видай відвар дубової кори!
2. Розчини сироп у воді!
3. Для внутрішнього вживання!
4. Видай грудний збір (грудних зборів)!
5. Вари збір!
6. Змішай, нехай утвориться збір!
7. Фільтруй! Повтори! Переверни!

6. Перекладіть наступні речення:

1. In foliis Urticae multa vitamina continentur.
2. Vikasolum est praeparatum syntheticum Vitamini K, ad haemorrhagiam praescribitur.
3. Crystalli Cyanocobalamini (seu Vitamini B12) fusco-rubrae sunt
4. Acidum nicotinicum in organismo humano in Vitaminum PP (seu Nicotinamidum) mutatur.
5. In multis plantis provitaminum A est, quod (який) Carotinum vocatur.

7. Перекладіть на латинську мову:

1. Полівітаміни випускаються в драже або в таблетках.
2. Листя кропиви містить аскорбінову кислоту, каротин, філохінон, дубильні речовини.
3. Вітамін В1 називають тіаміну бромідом, вітамін В2 – рибофлавіном, вітамін В6 – піридоксином (наз. відм.).

8. Визначте відміну таких іменників:

- costa, -ae, *f*; ductus, -us, *m*; nervus, -i, *m*; tendo, -inis, *m*; caries, -ei, *f*; arcus, -us, *m*; pulmo, -onis, *m*.

9. Прочитайте та перекладіть тексти:

De vulneribus

Servari non potest, cui basis cranii, cui cor, cui stomachus, cui iecoris portae, cui in spina medulla percussa est, cuique aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenue intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cui circa fauces grandes venae vel arteriae praecisae sunt. Vix ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut iecur, aut membrana, quae continet cerebrum, aut lien, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est.

Diviso pelvis

Pelvis est cavum, quod inter columnam vertebrarum et membra inferiora locatur. Pelvis dividitur in pelvim maiorem et minorem, vel superiorem et inferiorem. Pelvis maior et pelvis minor linea innominata seiunguntur. Pelvis maior ultimis vertebrae lumbaiibus ossibus ilium et integumentis cutaneis abdominis limitatur. Pelvis minor osse sacro, ossibus coccygeis, ligamentis et musculis terminate.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Tempus vulnera sanat.	Час лікує рани.
Plenus venter non studet libenter.	Переповнений шлунок неохоче вчиться.
Aqua et panis – vita canis.	Вода і хліб – собаче життя.
Lupus malus ovium custos est.	Вовк – поганий сторож овець.
Calvitium non est vitium, sed, prudentiae indicium.	Лисина – не вада, а ознака мудрості.
Intemperantia est medicorum nutrix.	Нестриманість – годувальниця лікарів.

§ 16. Зведена таблиця закінчень п'яти відмін іменників

Відміна									
Відмінок	I	II		III			IV		V
	<i>f</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>m</i>	<i>n</i>	<i>f</i>
Singularis									
Nom.	-a	-us, -er	-um, -on	-o, -or, -es, -er, -es, -ex	-as, -es, -is, -us, ! -s, -x, -do, -go, -io	-ma, -e, -c, -i, -en, -t, -ar, -ur, -us	-us	-u	-es
Gen.	-ae	-i	-i	-is	-is	-is	-us	-us	-ei
Dat.	-ae	-o	-o	-i	-i	-i	-ui	-u	-ei
Ace.	-am	-um	-um, -on	-em	-em (-im)	=Nom.	-um	-u	-em
Abl.	-a	-o	-o	-e	-e(-i)	-e(-i)	-u	-u	-e
Pluralis									
Nom.	-ae	-i	-a	-es	-es	-a(-ia)	-us	-ua	-es
Gen.	-arum	-orum	-orum	-um (-ium)	-um (-um)	-um (-ium)	-uum	-uum	-erum
Dat.	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus
Ace.	-as	-OS	-a	-es	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
Abl.	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus

§ 17. Словотвір

Одним із засобів словотворення є суфіксація. Найуживанішими суфіксами іменників I відміни є: **-tur-, -sur-, -in-, -ant-, ent-**: natura (природа), cultura (обробка), censura (сувора оцінка, критика), doctrina (вчення), medicina (медицина), scientia (знання), ignorantia (незнання).

Суфікси **-tur-, -sur-** вказують на наслідок дії: lectura (прочитане), sculptura (вирізане), creatura (створене).

Суфікс **-in-** вживається в словах, що означають мистецтво або вид заняття: doctrina, medicina.

Суфікси **-ent-, -ant-** часто зустрічаються в іменниках, що означа-

ють якість або стан: scientia (знання), potentia (сила).

Новоєвропейські мови, запозичуючи латинські слова і відміни, засвоїли також словотвірні суфікси: лат. natura, cultura, censura, doctrina, medicina, scientia, ignorantia.

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть текст:

Naribus

(Пліній)

Plerumque evenit, ut ex naribus is modus sanguinis profluat, qui nisi reprimatur, afferat mortem, neque aliter exiit quam solet e vena percussa erumpere. Occurrendum est itaque veiocissimo periculo et magno impetu et subito saevienti. In hoc igitur casu porro sectivo trito nares obturantur. Ruta trita aequae reprimat naribus indita. Eodem modo et radice urticae utendum est (sucus urticae fronti inlinitur). Lana sucida in nares coicitur cum oleo rosacio et auriculae lana sucida spisse obturantur et ita sanguis continetur.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Carpe diem.	Використовуй (кожний) день!
Contra spem spero.	Я сподіваюся всупереч надії. (Без надії сподіваюсь).
Dies diem docet.	День повчає день.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines.	Є міра в ділах, є, врешті, певні межі. (Горацій)
In medias res.	У суть справи.
In spe.	В надії.
Nulla dies sine linea.	Жодного дня без ризику (без праці).
Sine spe.	Без надії.
E fructu cognoscitur arbor.	По плоду впізнається дерево.

Виділити словотворчі елементи і пояснити їх значення:

Chloroformium, Inestopanum, Enteroseptolum, Triiotrastum, Ampicillinum, Decamevitum, Gastropharm, Virapin, Digitoxinum, Acidum iopanoicum, Pentovitum, Omnoponum, Ecmovocillinum, Pantoponum, Chlorbutinum, Platyphyllinum, Chlorophosum, Bicillinum.

ПРИКМЕТНИК (NOMEN ADJECTIVUM)

§1. Загальні відомості

Латинські прикметники поділяються на дві групи:

1) прикметники I та II відміни; 2) прикметники III відміни.

У словнику прикметник подається в N. sing. Повністю наводиться форма чоловічого роду прикметника, а далі – закінчення жіночого й середнього родів.

Longus, -a, -um – довгий.

Прикметники не мають окремої відміни, вони відмінюються за зразком іменників.

§2. Прикметники I – II відмін

Прикметники чоловічого роду мають закінчення **-us**, **-er**, жіночого роду – закінчення **-a**, середнього роду – закінчення **-um**. Наприклад: **albus** – білий, **alba** – біла, **album** – біле.

Прикметники чоловічого й середнього роду відмінюються як іменники чоловічого і середнього роду другої відміни, а жіночого роду – як іменники першої відміни.

Зразки відмінювання

	Singularis	Pluralis
Nom.	albus, -a, -um – білий	alb-i
Gen.	alb-i	alb-orum
Dat.	alb-o	alb-is
Acc.	alb-um	alb-os
Abl.	alb-o	alb-is
Voc.	alb-e!	alb-i!
Gen.	alb-a	alb-ae
Dat.	alb-ae	alb-arum
Acc.	alb-am	alb-as
Abl.	alb-a	alb-is
Voc.	alb-a!	alb-ae!

	Singularis	Pluralis
Nom.	alb- um	alb- a
Gen.	alb- i	alb- orum
Dat.	alb- o	alb- is
Acc.	alb- tim	alb- a
Abl.	alb- o	alb- is
Voc.	alb- um	alb- a

У багатьох прикметників на **-er**, як і в іменників на **-er**, буква **e** при відмінюванні випадає: в чоловічому роді, починаючи з родового відмінку однини, в жіночому і середньому роді – в усіх відмінках без виключення.

Casus	Singularis			Pluralis		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
Nom.	ruber, rubra, rubum— червоний			rubr- i	rubr- ae	rubr- a
Gen.	ruber rubra rubrum			rubr- orum	rubr- arum	rubr- omm
Dat.	rubr- i rubr- ae rubr- i			rubr- is	rubr- is	rubr- is
Acc.	rubr- o rubr- ae rubr- o			rubr- is		
Abl.	rubr- um rubr- am rubr- um			rubr- os	rubr- as	rubr- a
	rubr- o rubr- a rubr- o			rubr- is	rubr- is	rubr- is

В інших прикметниках на **-er** при відмінюванні **e** зберігається. Наприклад: liber, libera, liberum – вільний

Невелика група складних прикметників, що закінчуються на **-fer**, зберігає **e** в основі. Наприклад: somnifer, somnifera, somniferum – снодійний.

§ 3. Узгодження іменників з прикметниками

Латинські прикметники, як і українські, вживаються з іменниками і узгоджуються з ними в роді, відмінку та числі. На відміну від української, в латинській мові прикметник ставиться після означеного іменника. Наприклад, при перекладі на латинську мову словосполучення *тепла вода*, на перше місце ставиться іменник *вода* – *aqua*. Це слово жіночого роду, тому від прикметника *tepidus*, *-a*, *-urn* беремо форму жіночого роду *tepida*. Як і в українському словосполученні, обидва слова ставимо в називному відмінку однини, але в латинській мові прикметник знаходиться після іменника: *aqua tepida*. Обидва слова відмінюються за відміною, до якої вони належать.

Наприклад:
aqua tepida, основи aqu-, tepid-.

	Singularis	Pluralis
Nom.	aqu- a , tepid- a	aqu- ae , tepid- ae
Gen.	aqu- ae , tepid- ae	aqu- arum , tepid- arum
Dat.	aqu- ae , tepid- ae	aqu- is , tepid- is
Acc.	aqu- am , tepid- am	aqu- as , tepid- as
Abl.	aqu- a , tepid- a	aqu- is , tepid- is

Musculus longus, основи muscul-, long-.

	Singularis	Pluralis
Nom.	musculi- us , long- us	muscul- i , long- i
Gen.	muscul- i , long- i	muscul- orum , long- orum
Dat.	muscul- o , long- o	musculi- is , long- is
Acc.	muscul- um , long- um	muscul- os , long- os
AM.	muscul- o , long- o	muscul- is , long- is
Voc.	musculi- e! , long- e!	muscul- i! , long- i!

Вправи

1. Перекладіть на латинську мову:

Грудний хребець. 2. Поперечна пазуха. 3. Біла речовина. 4. Внутрішнє венозне сплетіння. 5. Борозна сигмоподібної пазухи. 6. Шийка ребра. 7. Гребінь шийки ребра. 8. Кут грудини. 9. Поперечна щілина мозку. 10. Глибока вирізка лопатки. 11. Куприковий хребець. 12. Ромбоподібна яма. 13. Крилоподібна вирізка. 14. Косий м'яз. 15. Підшкірна тканина. 16. Шорстка лінія. 17. Доля права, ліва. 18. Міжкісткова зв'язка. 19. М'яз прямий, косий, поперечний. 20. Права венозна артерія. 21. Ліва венозна артерія. 22. Жовта зв'язка. 23. Поперечний відросток. 24. Куприковий ріг. 25. Внутрішня поверхня.

2. Прочитайте і перекладіть рецепти:

Recipe: Tincturae Valerianae aethereaе 10,0 (decem grammata)

Da, signa. По 15 крапель за прийом

Recipe: Camphorae tritae 1,0 (unum gramma)

Tincturae Valerianae aethereaе 10,0 (decem grammata)

Misce, da, signa. По 20 крапель 2 рази на день в гарячій воді після їжі.

3. Прочитайте та перекладіть тексти:

De hepatitis

(Цельс, кн. IV, гл. 15)

Alterius visceris morbus, id est iecoris, modo longus, modo acutus est. Dextra parte sub praecordiis vehemens dolor est; idemque ad latus dextrum et ad iugulum humerumque partis eiusdem pervenit; nonnunquam manus dextra torquetur; ubi male est, bilis evomitur.

Ossium substantia

(Пленк)

Haec triplex invenitur: substantia compacta, spongiosa, reticularis.

Substantia compacta ex latis et plurimis, sibi invicem incumbentibus lamelliis constat et maxime invenitur in medietate ossium longorum.

Substantia spongiosa ex brevibus, sibi non incumbentibus, sed sibi opposite locatis lamelliis constat, quae, spongiae similes, cellulas formant. Haec substantia maxime in extremitatibus ossium longorum et in ossibus parvis invenitur.

4. Прочитайте і перекладіть фармацевтичні терміни з узгодженим означенням:

Aqua fontana, aqua destillata, aqua cocta, emulsum oleosum, tinctura aetherea, bolus alba, farina secalina, electuarium spissum, iodium purum, extractum fluidum, acidum boricum, acidum hydrochloricum, acidum acetylsalicylicum, acidum ascorbinicum, codeinum purum, mentha piperita, vaselinum album.

5. Узгодьте подані в дужках прикметники з іменниками, перекладіть:

Приклад: morbus (contagiosus, -a, -um), morbus, -i -m; contagiosus, -m – morbus contagiosus – контагіозна хвороба.

Scapula (sinister, -tra, -trum), hyoscyamus (niger, -gra, -gram), musculus (obliquus, -a, -um), extractum (spissus, -a, -um), nervus (accessorius, -a, -um), inctura (aethereus, -a, -um), morbus (epizooticus, -a, -um), oculus (dexter, -tra, -trum), acidum (salicylicus, -a, -um), bolus (albus, -a, -um), vaselinum (flavus, -a, -um), intestinum (rectus, -a, -um), iodium (purus, -a, -um), farina (secalinus, -a, -um).

6. Узгодьте подані в дужках прикметники з іменниками, перекладіть:

Приклад: charta, -ae, *f* (ceratus, -a, -um) – charta cerata – навощений папір.

Vaselinum, -i, *n* (depuratus, -a, -um); aqua, -ae, *f* (destillatus, -a, -

um); spiritus, -a, -um (dilutus, -a, -um); solutio, -onis (sterilisatus, -a, -um); aloe, -es *f* (pulveratus, -um); hydrargyrum, -i, *n* (praecipitatus, -a, -um); camphora, -ae, *f* (tritatus, -a, -um); aqua, -ae, *f* (coctus, -a, -um); ligamentum, -i *n* (transversus, -a, -um).

7. Прочитайте і перекладіть словосполучення з неузгодженим означенням:

Os humeri, fossa vertebrae, sirupus althaeae, uterus vaccae, unguentum zinci, tinctura hyperici, cavum nasi, oleum vaselini, muscoli labiorum, bulbus oculi, herba absinthii, extractum firangulae, infusum foliorum, ossa digitorum, oesophagus equi.

8. Перекладіть на латинську мову:

Широкі зв'язки, гірка настоянка, пряма кишка, рідкі витяжки, аскорбінова кислота, косі м'язи, права лопатка, чистий вазелін, джерельна вода, загострення хвороби, житня мука, кип'ячена вода, поперечна зв'язка.

9. Прочитайте і перекладіть словосполучення з узгодженим означенням:

Emulsa oleosa, costa vera, farina secalina, capsula gelatinosa, intestinum rectum, nervus accessorius, electuarium spissum, arteria interna, codeinum purum, vena cava, os zygomaticum, muscoli externi, vaselinum album, vesica urinaria, extractum spissum, morbus contagiosus.

10. Перекладіть з латинської мови:

1. Liquor Ammonii anisatus remedium internum est, in mixturis praescribitur. 2. Penicillium fungus est mucoris. 3. Alia medicamenta per os, alia per rectum inducuntur. 4. Extractum Polygoni hydropiperis fluidum remedium haemostaticum est. 5. Succus lacteus Papaveris somniferi ad aerem spissatus Opium a verbo Graeco opos (succus) vocatur. Opium remedium analgeticum est. 6. In floribus Cinae Santonium continetur. 7. Cortices colore sunt: fuscii, cinnamomei, albi et ceteri. 8. Betula verrucosa est arbor aita cum cortice albo. 9. Aether cum aqua non miscetur. 10. Aer purus hominibus aegrotis necessarius est. 11. Flores Convallariae odorem aromaticum et saporem amarum habent. 12. Bacteria in terra, in aqua, in aere inveniuntur. 13. Carbo cativatus forma tabulettarum etiam "Carbolenum" nominator.

11. Перекладіть на українську мову:

1. Costa verae et spuriae. 2. Linea obliqua. 3. Columna vertebrarum. 4. Collum costae. 5. Tuberculum costae. 6. Angulus costae. 7. Nervus thoracicus. 8. Manubrium stemi. 9. Ligamenta scapulae. 10. Apertura sinus transversi. 11. Crista processus spinosi. 12. Processus transversus dexter et sinister.

12. Прочитайте та перекладіть текст:

De capitis doloribus

(Цельс, кн. I, гл. 4)

Cut caput infirmum, est, is, si bene concoxit, leniter fricare id mane manibus suis debet: numquam id, si fieri potest, veste velare. Si cui capiili sunt, cottidie pectere, multum ambulare, sed neque sub tecto neque in sole; vitare solis aestum maximeque post cibum et vinum; potius ungui quam tavori, numquam ad flammam ungui. Si in balneum venit, sub veste primum paulum in tepidario sudare, ibi ungui; turn transire in calidarium; ubi sudavit, in solium non descendere, sed multa calida aqua per caput se totum fundere, turn tepida, deinde frigida diutiusque ea caput quam ceteras partes fiindere; deinde id aliquamdiu fricare, postremo detergere et unguere.

Прикметники I і II відмін

Прикметники подаються в словниках з родовим закінченням:

longus, -a, -um – довгий;

rectus, -a, -um – прямий;

profundus, -a, -um – глибокий;

medius, -a, -um – середній;

parvus, -a, -um – малий;

multus, -a, -um – чисельний;

niger, -a, -um – чорний;

flavus, -a, -um – жовтий;

humanus, -a, -um – людський, людяний;

varius, -a, -um – різноманітний;

acutus, -a, -um – гострий;

criticus, -a, -um – критичний;

periculosus, -a, -um – небезпечний;

ceteras, -a, -um – інший;

rhomboideus, -a, -um – ромбоподібний;

frigidus, -a, -um – холодний;

calidus, -a, -um – гарячий;

obliquus, -a, -um – косий;

transversus, -a, -um – поперековий (поперечний);

magnus, -a, -um – великий;

bonus, -a, -um – хороший;

externus, -a, -um – зовнішній;

interims, -a, -um – внутрішній;

albus, -a, -um – білий;

fiiscus, -a, -um – темний;

sinister, -tra, -trum – лівий;
 sanus, -a, -um – здоровий;
 aeger, -gra, -grum – хворий;
 proprius, -a, -um – власний;
 necessarius, -a, -um – необхідний;
 chronicus, -a, -um – хронічний;
 contagiosus, -a, -um – заразний;
 medicatus, -a, -um – медичний, лікарський, цілющий;
 osseus, -a, -um – кістковий;
 arachnoideus, -a, -um – паутиноподібний.

§ 4. Анатомічний лексичний мінімум прикметників I – II відмін

acusticus, -a, -um – слуховий;
 dexter, -tra, -trum – правий;
 sinister, -tra, -trum – лівий;
 flavus, -a, -um – жовтий;
 externus, -a, -um – зовнішній;
 intermedius, -a, -um – середній, проміжний;
 internus, -a, -um – внутрішній;
 latus, -a, -um – широкий;
 longus, -a, -um – довгий;
 medianus, -a, -um – серединний, що лежить на середній лінії тіла
 або ближче до неї;
 medius, -a, -um (гр. mesos) – середній, серединний;
 niger, -gra, -grum (гр. melan-) – чорний;
 profundus, -a, -um – глибокий;
 pterigoideus, -a, -um – крилоподібний;
 spurius, -a, -um – несправжній, оманний;
 transversus, -a, -um – поперечний;
 veras, -a, -um – справжній;
 obliquus, -a, -um – косий;
 xiphoideus, -a, -um – мечеподібний.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Labor omnia vincit.	Праця перемагає все.
Ars longa, vita brevis.	Життя коротке, а мистецтво вічне.
Vitae sal amicitia.	Сіль життя – дружба.
Vina bibunt homines, animalia cetera fontes.	Люди п'ють вино, тварини – джерельну воду.
Liber est mutus magister.	Книга – це німий учитель.

§ 5. Прикметники III відміни

Прикметники III відміни складають другу групу латинських прикметників. Вони поділяються на прикметники *трьох закінчень*, прикметники *двох закінчень*, прикметники *одного закінчення*. Прикметники з трьома закінченнями мають різні закінчення в кожному з трьох родів: в чоловічому роді **-er** в жіночому роді **-is**, в середньому **-e**; прикметники з двома закінченнями мають спільне закінчення для чоловічого та жіночого родів **-is** та окреме для середнього роду **-e**; прикметники з одним закінченням мають в називному відмінку одне спільне закінчення для всіх трьох родів: **-s**, **-x**, **-r**.

Зразок відмінювання:

saluber, -is, -e – здоровий; цілющий;
 frontalis, -e – лобний;
 recens, -ntis – свіжий.

	Трьох закінчень			Двох закінчень		Одного закінчення
	<i>m</i> -er	<i>f</i> -is	<i>n</i> -e	<i>m, f</i> -is	<i>n</i> -e	<i>m, f, n</i> -s, <i>-x, -r</i>
Singularis						
N.	salub- er	salubr- is	salubr- e	Frontal- is	frontal- e	recen- s
G.	salubr- is	salubr- is	salubr- is	frontal- is	frontal- is	recent- is
D.	salubr- i	salubr- i	salubr- i	frontal- i	frontal- i	jrecent- i
Acc.	salubr- em	salubr- em	salubr- e	frontal- em	frontal- e	recent- em recen- s
Abl.	salubr- i	salubr- i	salubr- i	frontal- i	frontal- i	recent- i
pluralis						
N.	salubr- es	salubr- es	salubr- ia	frontal- es	frontal- ia	recen- es recent- ia
G.	salubr- ium	salubr- ium	salubr- ium	frontal- ium	frontal- ium	recent- ium

D.	salubr- ibus	salubr- ibus	salubr- ibus	frontal- ibus	frontal- ibus	recent- ibus
Acc.	salubr- es	salubr- es	salubr- es	frontal- es	frontal- ia	recent- es recen- ia
Abl.	salubr- ibus	salubr- ibus	salubr- ibus	frontal- ibus	frontal- ibus	recent- ibus

Вправи

1. Перекладіть на латинську мову та узгодьте прикметники III відміни з іменниками різних відмін:

Лісова ягода, лісова квітка, лісова сосна, болотяна рослина, лісова тварина, кульбаба лікарська, медична п'явка, медичний ефір, горицвіт весняний, смертельна доза, гостра їжа, пшениця звичайна (vulgaris, -e), ялівець звичайний (communis, -e), валер'яна лікарська, медична капсула, рівна частина, грудна мікстура, грудний еліксир, простий сироп, проста настоянка, простий пластир.

2. Провідмініайте:

Болотяна трава, медична п'явка, лісова птиця.

3. Перекласти з латинської мови:

1. Massa pilularum in mortario ferreo vel porcellanico praeparatur.
 2. Multi fungi materias antibioticas producunt. 3. Nonnulla medicamenta in vitris flavis et fuscis servantur. 4. Acidum acetilsalicylicum in tabulettis sumitur. 5. Unguentum Hydrargyri cinereum in charta paraffinata datur. 6. Succus gastricus cum cibo sumitur. 7. Remedia varia sunt, velut sedativa, diuretica, purgativa, hypnotica ceteraque. 8. Remedia narcotica caute praescribuntur. 9. Synthomycinum remedium antibioticum est. 10. Tinctura Absinthii et Tinctura Gentianae remediis amaris annumerantur.

4. Перекладіть на латинську мову:

1. Стрихнін – сильна отрута. 2. Гідромигдалева вода, густий екстракт беладонни, сухий екстракт блекоти – сильнодіючі засоби.
 3. Гіркі, ароматичні й запашні рослини ростуть на сухих місцях.
 4. Барбіталнатрій вживається як заспокійливий і снодійний засіб.
 5. Препарати піскового цмину приписуються як жовчогінний засіб.

5. Перекладіть на українську мову:

1. In vertebrais varios processus observamus: processus spinosos, transversos, articulares. 2. Atlas duos arcus habet: arcum anteriorem et

arcum posteriorem. 3. In squama ossis frontalis arcus superciliares locati sunt. 4. Os coccygis cornua, coccygea habet: cornua coccygea ligamentis cum ciornibus sacralibus coniunguntur. 5. Febres longae abscessus et articularum dolores indicant (Celsus). 6. In manu prima palmae pars ex multis minutusque ossibus constat (Celsus). 7. In cavo nasi tres meatus distinguimus: meatum nasi superiorem, medium, inferiorem. 8. Ductus biliferi fel in ductu hepatico colligunt; ductus hepaticus communis cum ductu cystico coniungitur. 9. In ossibus cranii varii sinus sunt: sinus frontalis, sphenoidalis, maxillaris. 10. Nervi sensorii conductores sensuum sunt: visus, auditus, olfactus, gustus tactusque. 11. In media vultus parte rculi, organa visus, locati sunt. 12. Aliae bestiae hominem visu, aliae auditu, aliae olfactu superant. 13. Situs viscerum inversus est casus rams.

6. Прочитайте та перекладіть тексти:

De angina

(Цельс, кн. IV, гл. 7)

Morbus pestifer acutusque in faucibus esse consuevit. Nostri anginam vocant; apud Graecos nomen, prout species est. Interdum enim neque rubor neque tumor ullus apparet, sed corpus aridum est, vix spiritus jrahitur. Interdum lingua faucesque cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultus est. Ilia communia sunt: aeger non cibum vovare, non potionem potest, spiritus eius intercluditur. Levius est, ubi tumor tantum ruborque est, cetera non sequuntur.

De arteriis

(Пленк)

Arteriae sunt canales longi, membranacei, qui pulsant, sensim angustiores fiunt et sanguinem a corde ad alias partes vehunt. Origo omnium arteriarum est a corde: 1) arteria pulmonalis, quae a dextro, 2) arteria aorta, quae a sinistro ventriculo incipit. Diviso unius arteriae est in truncum, ramos, ramulos et vasa capillaria.

De venis

(Пленк)

Venae sunt canales longi ac membranacei qui perpetuo latiores fiunt, non pulsant atque sanguinem a partibus corporis ad cor revehunt. Origo venarum est duplex: 1) ab extremitatibus capillaribus arteriarum per anastomosim, 2) a rperficie externa et interna totius corporis per venas absorbentes. Finis venarum est in sinus et auriculas cordis. Figura venarum ramosa est.

Venae comitantur arterias, sed ut plurimum altiores locantur. Usus enarum est reducere sanguinem a partibus corporis ad cor.

§ 6. Лексичний мінімум прикметників III відміни (друга група латинських прикметників)

articularis, -e – суглобовий;
basilaris, -e – основний;
brevis, -e – короткий;
caudalis, -e – хвостовий, нижній;
cervicalis, -e – шийний;
communis, -e – загальний;
coronalis, -e – вінцевий, коронарний;
cranialis, -e – черепний, головний;
dorsalis, -e – спинний, тильний;
frontalis, -e – лобний.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Omnia mutantur, nihil interni.	Все змінюється, ніщо не зникає.
Omnium artium medicina nobilissima est.	З усіх наук найблагороднішою є медицина.
Optima citissime pereunt.	Прекрасне гине передчасно.
Nee scire fas est omnia.	Неможливо все знати.
Mortuum unguento perunguis.	Ти мастиш мертвого маззю.

§ 7. Ступені порівняння прикметників

Як в українській, так і в латинській мові якісні прикметники утворюють ступені порівняння.

У латинській мові три ступеня порівняння (gradus comparationis).

(gradus) positives – звичайний;

(gradus) comparative – вищий;

(gradus) superlativus – найвищий.

Comparativus утворюється за допомогою суфікса **-ior** для чоловічого і жіночого родів і суфікса **-ius** (тільки в Nom. і Acc. sing.) для середнього роду, які додаються до основи прикметника звичайного ступеня.

Superlativus утворюється від основи прикметника звичайного ступеня за допомогою суфікса **-issim-** і родових закінчень **-us**, **-a**, **-um**.

Наприклад:

<i>Positivus</i>	<i>Comparativus m f n</i>		<i>Superlativus</i>
purus, -a, -um – чистий	pur-ior	pur-ius	pur-issim-us, a, um
longus, -a, -um – довгий	long-ior	long-ius	long-issim-us, a, um
brevis, -e – короткий	brev-ior	brev-ius	brev-issim-us, a, um
dulcis, -e – солодкий	dulc-ior	dulc-ius	-issim-us, a, um
simplex, -icis – простий	simplic-ior	simplic-ius	simplic-issim-us, a, um

Прикметники на **-er** утворюють Superlativus за допомогою суфікса **-rim-us, -a, -um** (з суфікса **-sim-us, -a, -um**, в якому початкове **-s** уподібнюється до попереднього **-r**), що додається не до основи, а до Nom. sing. чоловічого роду. Наприклад:

<i>Positivus</i>	<i>Comparativus m f n</i>		<i>Superlativus</i>
liber, -era, -erum	liber-ior	liber-ius	liber-rim-us, -a, -um
вільний			
saluber, -bris, -bre	salubr-ior	salubr-ius	saluber-rim-us, -a, -um
цілющий, здоровий			

§ 8. Особливості утворення ступенів порівняння прикметників

1. Ступені порівняння від різних основ

П'ять прикметників утворюють ступені порівняння від різних основ:

bonus, -a, -um – добрий, хороший;

malus, -a, -um – поганий, злий;

magnus, -a, -um – великий;

parvus, -a, -um – малий;

multus, -a, -um – численний.

Наприклад:

<i>Positivus</i>	<i>Comparativus</i>	<i>Superlativus</i>
bonus, -a, -um	melior, melius	optimus, -a, -um
malus, -a, -um	pejor, pejus	pessimus, -a, -um
magnus, -a, -um	major, majus	maximus, -a, -um
parvus, -a, -um	minor, minus	minimus, -a, -um
multus, -a, -um	- plus <i>pl</i> plures, plura	plurimus, -a, -um

2. Описове ступенювання

Прикметники I–II відмін, в яких перед закінченням **-us, -a, -um** стоїть голосний, утворюють ступені порівняння описово, тобто не за допомогою суфіксів, але за допомогою інших слів. Так, *Comparativus* утворюється за допомогою прислівника **magis** (більш), а *Superlativus* – за допомогою прислівника **magis** (найбільш), які додаються до звичайного ступеня прикметника, Наприклад:

<i>Positivus</i>	<i>Comparativus</i>	<i>Superlativus</i>
varius, -a, -um різний	magis varius, -a, -um	maxime varius, -a, -um
arduus, -a, -um стрімкий	magis arduus, -a, -um	maxime arduus, -a, -um
idoneus, -a, -um зручний	magis idoneus, -a, -um	maxime idoneus, -a, -um

Вправи

1. Перекладіть рецепти з латинської мови:

Recipe: Olei Vaselini purissimi 200 ml

Olei Menthae piperitae guttas 11

Misce. Da.

Signa. По 1 столовій ложці 2 рази на день

Recipe: Streptocidi albi subtilissimi 2,0

Vaselini 10,0

Misce, ut fiat unguentum

Da. Signa. Очна мазь. Закладати за нижню повіку

Rp.: Mentholi 0,1

Olei Persicorum 10 ml

Misce. Da. Signa. По 5 мл на інгаляцію

Rp.: Phenoli 1,0

Glycerini 20 ml

Misce. Da. Signa. По 7–8 крапель у вухо

Через 10 хв висушити вухо ватою.

2. Перекладіть рецепти на латинську мову:

Візьми: Новокаїну 2,5

Дистильованої води 200 мл

Змішай. Видай. Познач. По 1–2 стол. ложки 3 рази на день до їжі.

Візьми: Соку алое 100 мл

Видай. Познач. По 1 чайн. ложці 2–3 рази на день за 30 хв до їжі.

3. Перекладіть на українську мову:

1. Pulveres simplices et compositi sunt. 2. Ad injectiones subcutaneas solutiones steriles adhibentur. 3. In pharmacopoea describuntur varia olea pinguia. 4. Succu baccarum recentium milta vitamina continent. 5. Viola tricolor est planta officinalis campestris. 6. Chloroformium pro narcosi est liquor limpidus, coloris exers. 7. Divide Massam pilularum in partes aequales numero 15. 8. Nonnulla praeparata pharmaceutica chemicalia in aqua non solvuntur, 9. Adonis vernalis tempore vernali florescit 10. Baccae Schizandrae chinensis utiles sunt, in pulveribus, tincturis et extractis sumuntur. 11. Juniperas communis ardor humilis vel frutex est.

4. Прочитайте та перекладіть текст:

Be musculis

Musculi organismi humani forma varii sunt: sunt musculi longi, lati, breves. Musculi fasciis, quasi sacculis elasticis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividitur. Fascia propria sive profunda e tela fibrosa, compacta constat. Inter musculos distinguimus musculos rector, obliquos, transversos. Sunt etiam musculi interni, extemi, profundi. Magni musculi dorsi sunt: musculus trapezius, musculus iatissimus dorsi, musculus rhomboideus et ceteri.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Nee quisquam melior medicus quam fidus amicus.	Немає кращого лікаря, ніж вірний друг.
Amicum perdere est damnum maximum.	Втратити друга – найбільша з втрат.
Amicus verus rara avis.	Справжній друг – рідкісний птах.

§ 9. Найбільш уживані терміноелементи

Macro – походить від грецького *macro* – *довгий, великий*. Наприклад: *macroscopicus* (*macro* – великий, *doxy* – довгий, *scop* – бачити, *-is* – суфікс, *-us* – закінчення) – видимий неозброєним оком.

Micro – походить від грецького *micro* – *малий*. Наприклад: *microorganismus* (*micro* – малий, *organism* – організм, *-us* – закінчення).

Auto – походить від грецького *autos* – *сам*. Наприклад: *autointoxicatio* (*auto* – сам, *in* – в, *toxic* – отрута, *-at* – суфікс, *-io* – закінчення).

Латинські префікси **post-, retro-** означають *після, за, позаду*; грецький префікс із аналогічним значенням – **meta-**. Наприклад: *postoperativus* – післяопераційний, *retropharyngeus* – заглотковий, *metastasis* – вторинний осередок хвороби.

Латинський префікс **re-** означає повторення. Наприклад: *redestillatus* – повторно дистильований, *regeneratio* – відновлення організмом пошкоджених органів та тканин.

Вправи

1. Прочитайте слова та перекладіть:

Regeneratio, autihaemotherapia, postoperativus, panarthritus, retropharyngeus, autointoxicatio, postfebrilis, metencephalon, panophthalmitis, retrobulbaris, panzootia, metastasis, autotransfusio, recidivum, macroscopicus, microscopicus.

§ 10. Суфікси та префікси прикметників

Суфікси прикметників **-al** –⁶ **-ar** виражають відношення до органу чи частини тіла, а також відношення до чогось. За допомогою цих суфіксів від іменника утворюються прикметники III відміни. Наприклад: *costa, -ae, f* – ребро, *costalis, -e* – реберний, *musculus, -i, m* – м'яз, *muscularis, -e* – м'язовий, *vertebra, -ae, f* – хребець, *vertebralis, -e* – хребцевий.

Суфікс прикметників **-bil-** означає пасивну можливість, якість, властивість. Наприклад: ***solubilis, -e*** – розчинний, ***sterilis, -e*** – неплідний, стерильний.

Вправи

1. Перекладіть прикметники:

Maxillaris, -e, muscularis, -e, scapularis, -e, clavicularis, -e, mandibularis, -e, articularis, -e, abdominalis, -e, corticalis, -e, occipitalis, -e, frontalis, -e.

2. Прочитайте та перекладіть текст:

De abdomiēne

Corpus hominis e capite, trunco et membris constat. Abdomen, trunci pars, inter pectus et pel vim situm est. Pectus ab abdomine diaphragmate, membrana solida et musciosa, seiungitur. Regio abdominis dividitur in partes tres: epigastrium, mesogastrium, hypogastrium. Varii musculi cavum

⁶ Суфікс **-ar** вживається у тому випадку, якщо в основі слова є буква *l*.

abdominis tegunt, ut musculus rectus abdominis, musculus externus, interaus, transversus abdominis et ceteri. In cavo abdominis viscera locata sunt: hepar, stomachus, renes, lien, intestina et cetera. Morbi viscerum interdum aegre dignoscuntur.

Запам'ятайте дієприкметники

adsorptus, -a, -um – адсорбований, увібраний destillatus, -a, -um – дистильований, перегнаний depuratus, -a, -um – очищений.

rectificatus, -a, -um	– очищений
purificatus, -a, -um	– очищений
compositus, -a, -um	– складний
concentratus, -a, -um	– концентрований
concisus, -a, -um	– нарізаний, порізаний
clausus, -a, -um	– закритий, закоркований
dilutus, -a, -um	– розведений
divisus, -a, -um	– розділений
exsiccatu, -a, -um	– висушений
extensus, -a, -um	– намазаний, розтягнутий
filtratus, -a, -um	– фільтрований
liquefactus, -a, -um	– розріджений
notatus, -a, -um	– позначений, описаний
obductus, -a, -um	– покритий оболонкою
praecipitatus, -a, -um	– осаджений
praeparatus, -a, -um	– приготовлений
pulveratus, -a, -um	– порошкоподібний
reductus, -a, -um	– відновлений
solutus, -a, -um	– розчинений
sterilisatus, -a, -um	– стерилізований
tritatus, -a, -um	– тертий
ustus, -a, -um	– вживання, практика, досвід

Запам'ятайте крилаті вислови:

Omne initium difficillimum est.	Всякий початок найтяжчий.
Recta linea est brevissima, recta via est tutissima.	Пряма лінія – найкоротша, пряма дорога – найбезпечніша.
Ut quique est doctissimus, ita est modestissimus.	Хто (най)розумніший, той (най)скромніший.

Ut sis noctu levis, sit tibi cena brevis.	Щоб уночі ти був легким, нехай обід буде тобі коротким (щоб уночі легко спати, треба менше вечеряти)!
Facta sunt verbis difficiliora.	Вчинки тяжчі від слів (легше говорити, ніж робити).
Nihil libertate dulcius.	Ніщо не є солодшим над свободу.
Nihil veritate pretiosius.	Ніщо не є дорожчим від правди.

ПРИСЛІВНИК

§ 1. Утворення прислівників

Прислівник – незмінна частина мови, що означає ознаку дії, і (рідко) ознаку предмета. Вони поділяються на власне прислівники та прикметники, утворені від прикметників. Від прикметників II відміни утворюються прислівники на **-e** або (рідше) на **-o**: *latus* – широкий, *late* – широко, *citus* – швидкий, *cito* – швидко.

Від прикметників III відміни утворюються прислівники на **-iter** (рідше **-er**): *acer* – гострий, *acriter* – гостро, *brevis* – короткий, *breviter* – коротко, *recens* – свіжий, *recenter* – свіжо.

§ 2. Ступені порівняння прислівників

Прислівники, утворені від якісних прикметників, мають ступені порівняння. Вищий ступінь порівняння прислівників збігається з формою середнього роду вищого ступеня відповідного прикметника (форма на **-ius**).

Найвищий ступінь порівняння прислівників має той же суфікс, що і відповідні прикметники в найвищому ступені, але родові закінчення **-us**, **-a**, **-um** замінюються закінченням **-e** (форма на **-issime**, **-rime**). Наприклад:

Прикметник	Прислівник	Comparativus	Superlativus
<i>citus</i> , -a, -um	<i>cito</i>	<i>citius</i>	<i>citissime</i>
швидкий	швидко	швидше	найшвидше
<i>acer</i> , -cris, -ere	<i>acriter</i>	<i>acrus</i>	<i>acemme</i>
гострий <i>bonus</i> , -a, -um	гостро <i>bene</i>	гостріше <i>melius</i>	найгостріше <i>optime</i>
хороший	добре	краще	найкраще

У рецептах зустрічаються прислівники: cito – швидко, citissime – найшвидше, statim – негайно, quantum satis – скільки потрібно тощо.

§ 3. Прислівники, які найчастіше вживаються у медичній практиці і в рецептурі

acute – гостро
ana – по, порівну
aseptice – асептично (в безгнільних умовах)
bene – добре
caute – обережно
quantum satis – скільки потрібно
exacte – точно, докладно
gratis – безоплатно, безкоштовно
satis – досить
statim – негайно
minutim – дрібно
optime – якнайкраще
partim – частково
perpetuo – постійно
paesice – переважно
quantum libet – скільки завгодно
cito – швидко
male – погано

§ 4. Словотворення. Грецькі дублети прислівників

Латинський прислівник	Грецький прислівник	Значення	Приклад
bene	eu	добре, красиво	euthanasia – легка, безболісна смерть
saepe	pollakis	часто	pollaki(s)uria – часте сечоспускання
multum	poly	багато	polyphagia – поглинання ненормально великої кількості їжі

Вправи

1. Утворіть ступені порівняння прислівників та перекладіть: Exacte, cito, alte, fortiter, bene.

2. Провідмініайте в Nom. et Gen. sing, et plur., перекладіть:

Tuberculum minus, pulvis subtilissimus (*дрібниший порошок*), pulvis subtilis (*дрібний порошок*), pulvis grossus (*крупний порошок*), pulvis grossissimus (*дуже крупний*).

3. Утворіть від прикметників прислівники зі ступенями порівняння:

bonus, malus, cautus, rarus, niger, simplex, acer, solubilis.

4. Перекладіть:

1. Medicus aegrotum bene et diu examinat, ut diagnosis certa sit.
2. Nonnulli morbi dermatis aegre sanantur. 3. Statim praepara et da medicamentum. 4. Infusum frigide paratum. 5. Medici, ut Celsus dicit, cito, tuto et jucunde aegrotos curare debent.

5. Прочитайте та перекладіть тексти:**De splanchnologia**

(Пліній)

In splanchnologia considerantur: 1) viscera abdominis, digestioni alimentorum destinata, quae sunt: ventriculus, intestina, hepar, lien et pancreas; 2) uropaea, sive urinae secretioni inservientia, ut renes, ureteres, vesica urinaria, urethra; 3) partes, generationi dictae; 4) organa respirationis et circulationis sanguinis, in thorace et coelo sita, ut pulmones, cor, diaphragma partesque ad has pertinentes.

Ventriculus

(Пленк)

Ventriculus est receptaculum membranaceum, quod, ingesta ab esophago excipit. Situs est in regione epigastrica et quidquam in hypochondrio sinistra. Cum esophago, duodeno, omento maiore et minore, atque pancreate, Hene, hepato, diaphragmate connexus est. Usus est, ut ingesta ab esophago excipiat, aliquantum retineat, ea misceat cum succo gastrico, ea digerat et demum expellat in duodenum.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Celerius elephanti pariunt.	Слони швидше народжують.
Contraria contrariis sunt remedia.	Протилежне лікується протилежним.
Cedo maiori.	Поступаюся перед старшим (за чином).
Alterius damnum gaudium haud facies tuum.	Не радій чужій біді.
Discegaudere!	Учись звеселятися!
Festina lente.	Поспішай повільно.
Bis dat, qui cito dat.	Двічі дає той, хто швидко дає.

ЧИСЛІВНИК (NUMERALE)

Латинські числівники поділяються на такі розряди:

- кількісні (numeralia cardinalia);
- порядкові (numeralia ordinalia);
- розділові (numeralia distributiva);
- прислівникові (numeralia adverba).

§ 1. Кількісні і порядкові числівники

Цифри		Числівники	
<i>римські</i>	<i>арабські</i>	<i>кількісні (cardinalia)</i>	<i>I (ordinalia)</i>
I	1 2 3	unus, -a, -um duo, duae, duo tres, tria	primus, -a, -um secundum, -a, -um tertius, -a, -um
IV	4	quattuor	quartus, -a, -um
V	5	quinque	quintus, -a, -um
VI	6	sex	sextus, -a, -um
VII	7	septem	septimus, -a, -um
V	8	octo	octavus, -a, -um
IX	9	novem	nonus, -a, -um
X	10	decern	decimus, -a, -um
XI	11	undecim	undecimus, -a, -um
XII	12	duodecim	duodecimus, -a, -um
XIII	13	tredecim	tertius decimus, -a, -um ⁷
XIV	14	quattuordecim	quartus decimus, -a, -um
XV	15	quindecim	quintus decimus, -a, -um
XVI	16	sedecim	sextus decimus, -a, -um
XVII	17	septendecim	septimus decimus, -a, -um
XVIII	18	duodeviginti	duodevicesimus, -a, -um
XIX	19	undeviginti	undevicesimus, -a, -um
XX	20	viginti	vicesimus, -a, -um
XXI	21	unus et viginti*	vicesimus primus, -a, -um
XXVIII	28	duodetriginta	duodetricesimus, -a, -um
XXLX	29	undetriginta**	undetricesimus, -a, -um
XXX	30	triginta	tricesimus, -a, -um
XL	40	quadraginta	quadragesimus, -a, -um

L	50	quingquaginta	quingquagesimus, -a, -um
LX	60	sexaginta	sexagesimus, -a, -um
LXX	70	septuaginta	septuagesimus, -a, -um
LXXX	80	octoginta	octogesimus, -a, -um
XC	90	nonaginta	nonagesimus, -a, -um
C	100	centum	centesimus, -a, -um
CC	200	ducenti, ae, a	ducentesimus, -a, -um
CCC	300	trecenti, ae, a	trecentesimus, -a, -um
CD	400	quadringenti, ae, a	quadringentesimus, a, -um
D	500	quingenti, ae, a	quingentesimus, -a, -um
DC	600	sescenti, ae, a	sescentesimus, -a, -um
DCC	700	septingenti, ae, a	septingentesimus, -a, -um
DCCC	800	octingenti, ae, a	octingentesimus, -a, -um
CM	900	nongenti, ae, a	nongentesimus, -a, -um
M	1000	mille	millesimus, -a, -um
MM	1 2000	duo milia	bis millesimus, -a, -um

* Складені числівники типу 21 утворюються двома способами: unus et viginti або viginti unus;

** Складені числівники з останньою цифрою 8 або 9 утворюються за допомогою віднімання від наступного десятка відповідно двох або однієї одиниці.

§ 2. Відмінювання кількісних числівників

Числівник unus, -a, -um відмінюється як займенниковий прикметник, тобто в Gen. sing, має закінчення **-ius**, а в Dat. sing. – **-i**. В усіх інших відмінках відмінюється за I або II відміною іменників.

Числівник **duo, duae, duo** при відмінюванні набуває закінчення I-II відмін іменників, а в давальному і орудному відмінках має закінчення **-obus** або **-abus**.

N. duo duae duo

G. duorum duarum duorum

Числівники 200-900 відмінюються за I-II відмінами іменників.

Числівники **tres, tria** та **milla** відмінюються за III відміною іменників:

N. tres tria milla

G. trium milium

⁷ Починаючи з 13, латинські порядкові числівники складені.

§ 3. Узгодження кількісних числівників з іменниками

У латинській мові кількісні числівники, які відмінюються (один, два, три, назви сотень), узгоджуються з іменниками в роді, числі та відмінку: *duae sholae, duo homines, ducenti viri, ducentae feminae*.

Порядкові числівники відмінюються за I–II відмінами іменників.

§ 4. Розділові числівники

Розділові числівники відповідають на питання *по скільки?* Вони вживаються тільки в множині і відмінюються за першою та другою відмінами; узгоджуються з іменниками як прикметник (в роді, числі й відмінку). Наприклад:

<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	
singuli	singulae	singula	по одному
bini	dinae	bina	по два
terni	teniae	terna	по три
quaterni	quatemae	quaterna	по чотири
quini	quinae	quinta	по п'ять

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть:

1. *Os corporate secundum et tertium.* 2. *Musculus biceps, musculus triceps, musculus quadriceps.* 3. *Cor in quattuor partes dividitur: duos ventriculos et duo atria.* 4. *Phalanges digitorum videmus: primam, secundam, tertiam.* 5. *Demonstra tertiam vaccae.* 6. *Vertebra prima atlas nominata.* 7. *Recipe olei Menthae decern guttas.*

2. Поставте словосполучення в називному і родовому відмінках однини й множини та перекладіть:

Digitus tertius, os secundum, phalanx quartae, costa quinta.

3. Перекладіть на латинську мову:

Третє ребро, другий м'яз, шість міліграм, друга фаланга, п'ятдесят грамів, три корови, сто коней, п'ятий хребець, п'ятнадцять крапель, один грам, третя кістка.

4. Прочитайте та перекладіть текст:

Нерар (Пленк)

Hepar est maxima corporis humani glandula, quae bills secretioni inservit. Dividitur hepar in duos lobos impares: lobum dextrum maiorem et lobum sinistrum monirem. In hepate tres facies distinguimus: faciem superiorem, quae convexa, faciem inferiorem, quae concava est, faciem posteriorem.

Omnis fere superficies hepatis peritoneao tegitur praeter superficiem posteriorem, diaphragmati adhaerentem. Usus hepatis est, ut fel secernat.

§ 5. Прислівникові числівники

Прислівникові числівники відповідають на питання *скільки разів?* Вони не відмінюються. Наприклад:

semel – один раз;
dis – два рази;
ter – три рази;
quarter – чотири рази;
quinqies – п'ять разів.

§ 6. Складні і складені числівники

1. Складні числівники, в яких останньою цифрою є 8 або 9 (18, 19, 28, 29 та ін.), утворюються, в основному, відніманням числівників 2 або 1 від назви наступного десятка:

= duo-de-viginti = duodeviginti
= un-de-viginti = undeviginti
28 = duo-de-triginta = duodetriginta

2. Числа від 21 до 99 передаються двома способами:

а) спочатку ставиться число одиниць, а потім число десятків, що приєднується сполучником *et*:

21 – unus et viginti
35 – quinque et triginta

б) на першому місці ставиться число десятків, а потім – число одиниць без сполучника:

21 – viginti unus
35 – triginta quinque

У тризначних і більших числах спочатку ставляться числа більшого розряду, потім – меншого без сполучника. Наприклад:

185 – centum octoginta quinque

3. У складених порядкових числівниках всі числа виражаються порядковими числівниками (в українській мові – тільки останнє число). Наприклад:

555 – quingentesimus quinquagesimus quintus (п’ятсот п’ятдесят п’ятий).

Числівник у відповіді на питання: *в якому році?* в латинській мові ставиться в Ablativus без прийменника. Наприклад:

у 1980 році – MCMLXXX – anno millesimo nongentesimo octogesimo.

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть тексти:

De ossibus

Complexus ossium corporis sceleton vocatur. Forma et magnitudine ossa diversa sunt: distinguimus ossa longa, lata, brevia. Tibia est os longum, scapula os latum, vertebra os breve. In ossibus distinguimus corpus ossis et extremitates. Ossa inter se ligamentis et cartilaginibus iunguntur. In osse foramina nutritia sunt. Foramina nutritia ossium longorum plerumque in corpore ossis et in extremitatibus locata sunt.

De cranio

Sceleton capitis cranium nominatur. Cranium per atlantem cum columna vertebrali iungitur. Cranium dividitur in cranium cerebrale, sive neurocranium, et cranium viscerale, sive splanchnocranium. Cranium cerebrale ex octo ossibus componitur: osse frontali, duobus ossibus temporalibus, duobus parietalibus, osse sphenoidal[^] ethmoidali, occipitali. Cranium viscerale ossa quindecim formant: ossa palatina, zygomatica, nasalia, lacrimalia, conchae nasales inferiores, vomer, mandibula, os hyoideum. Cavum cranii cerebialis per foramen occipitale magnum cum canale vertebrali communicatur. Suturis ossa cranii iunguntur: suturae variae sunt: sutura coronalis, lambdoidea, sagittalis et ceterae. Ossa cranii immobilia sunt, mandibula solum mobilis est. Varii muscoli cranium tegunt: muscoli frontales, occipitales, auriculares, nasales, zygomatici, temporales. In ossibus cranii multa foramina et tubera observamus.

Запам’ятайте крилаті вислови:

Duo qui lepores sequitur, neutrum capit.	Хто женеться за двома зайцями, жодного не спіймає.
Malo alieno saepe docemur.	На чужій біді часто вчимося.
Aegroto dum anima est, spes esse dicitur.	Поки у хворого є дихання, кажуть, що є надія.
Alea iacta est.	Жереб кинуто.
Barba crescit, caput nescit.	Борода росте, а голова не тямить.

§ 7. Числівники в рецептах. Проценти в рецептах

Процент (pro centum = на сто) – це сота частина якоїсь кількості.

1. Цілі числа процентів виражаються кількісними числівниками, узгодженими з іменником **pars** або **partes** (частина, частини):

2% *duae partes pro centum*;

10% *decern partes pro centum*;

0,5% *dimidia pro centum* (половина, півпроцента).

Якщо є ціле число з половиною, то читаємо:

3,5% *tres partes et dimidia pro centum*.

2. Проценти, виражені десятковими дробами, позначаються в латинській мові порядковими числівниками жіночого роду (узгодженими із словом *pars, partes*):

0,1% *decima (pars) pro centum*;

0,3% *tres decimae (partes) pro centum*;

0,01% *centesima pro centum*;

0,02% *duae centesimae pro centum*;

0,001% *millesima pro centum*.

Позначення ваги в рецептах

1,0 <i>gramma unum</i>	0,1 <i>decigramma unum</i>
2,0 <i>grammata duo</i>	0,2 <i>decigrammata duo</i>
3,0 <i>grammata tria</i>	0,3 <i>decigrammata tria</i>
4,0 <i>grammata quattuor</i>	0,4 <i>decigrammata quattuor</i>
5,0 <i>grammata quinque</i>	0,5 <i>decigrammata quinque vel semigramma</i>

§ 8. Римські цифри

I=1, V=5, X=10, L=50, C=100, D=500, M=1000. На основі цих знаків утворені всі цифри шляхом їх простого приєднання справа (збільшення числа) або зліва (зменшення числа).

Приклади: CX = 110; XC = 90; MC = 1100.

Римські цифри і в наш час використовуються для позначення хронологічних дат, сторінок книг і журналів тощо. Приклади позначення року римськими цифрами:

MDCCLXXVII = MCMXVII = 1917; MCMXLV = 1945;

MCMLXXXV = 1985, MCMXCIX = MIM = 1999.

СПОЛУЧНИК

Вживання сполучників у рецептах

Сполучник – це службова частина мови, що виражає відношення між окремими членами простого та частинами складного речення. Із сполучників в термінах та рецептах вживаються:

Сурядні: et – і, seu (скорочено *s.*) – або. Наприклад: *cranialis et caudalis* – краніальний і каудальний; *Recipe: Radicis et rhizomatis Valerianae 50,0.* – Візьми: кореня та кореневища валеріани 50 грамів; *flavacridini hydrochloridum s. tryptaflavinum* – гідрохлорид флавакридину або триптафлавін.

Підрядні: ut – щоб, для того щоб. Сполучник **ut** вживається в рецептах в підрядному реченні мети з дієсловом-присудком в умовному способі – *coniunctivus: Misce, ut fiat solutio.* – Змішай, щоб утворився розчин.

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть:

1. *Septum uberis seu ligamentum uberis video.* 2. *Organa, quae urinam secernunt, renes vocantur.* 3. *Solutiones aquosae, spirituosae et oleae distinguimus.* 4. *Da medicamentum pro me.* 5. *Sapo viridis aut in medicamentis, aut per se adhibetur.* 6. *Herbam, folia et flores plantamm videmus.* 7. *Dentur tales doses numero 10.* 8. *Recipe farinae secalinae et aquae fontanae quantum satis, ut fiat bolus.* 9. *Misce, ut fiat massa, e qua formentur pilulae.*

2. Перекладіть на латинську мову:

1. Видай йод у чистому вигляді. 2. Познач: для мене. 3. Змішай, щоб утворилася пілюльна маса. 4. Нехай будуть видані такі дози числом 6.

3. Перекладіть на латинську мову:

Візьми: Сірки

Дьогтю по 5 г

Свинячого жиру до 100 г

Змішай, щоб утворилася мазь.

Видай. Познач.

Візьми: Рідкого екстракту калини 20 мл

Видай. Познач.

Візьми: Сульфату заліза

Екстракту та порошку кореня солодки скільки потрібно

Змішай, щоб утворилася пілюля

Видай таких доз числом 20.

Познач.

ПРИЙМЕНИК

Прийменник – це службова частина мови, що об’єднує слова в реченні. Латинські прийменники на відміну від українських, вживаються з іменниками в знахідному (accusativus) та орудному (ablativus) відмінках.

Більшість з прийменників вимагають знахідного відмінка. З них у ветеринарній термінології та рецептах зустрічаються:

ad – до, для	ad usum internum – для внутрішнього вживання
ante – перед	ante operatione – перед операцією
circum – навколо	circum caput – навколо голови
contra – проти	contra rabiem – проти сказу
extra – поза	extra cor – поза серцем
inter – між	inter vertebrae – між хребцями
intra – всередині	intra cor – всередині серця
infra – під, нижче	infra femur – нижче стегна
per – через	per rectum – через пряму кишку
post – після	post operationem – після операції
super (supra) – над, вище	super oculos – над очима
trans – через	trans venam – через вену

З орудним відмінком	вживаються такі прийменники:
a (ab) – від	ab costa – від ребра
cum – з, разом	cum aqua – з водою
de – про	de morbis – про хвороби
e (ex) – з	e vulnere – з рани
pro – для, на, за	pro narcosi – для наркозу
prae – перед	prae usu – перед вживанням
sine – без	sine dolore – без болю

Прийменники **in** – в, на, **sub** – під вживаються з двома відмінками – знахідним та орудним. Якщо прийменникова група (прийменник разом зі словом, до якого він відноситься) відповідає на питання *куди? в що? або під що?* – вживається знахідний відмінок. Якщо прийменникова група відповідає на питання *де? в чому?* або *під*

чим? – вживається орудний відмінок: *in aquam* (acc.) – (куди?) – у воду; *in aqua* (abl.) (де?) – у воді; *da in tabulettis* (abl) (в чому?) – видай в таблетках; *sub cutem* (acc.) (куди?) – під шкіру; *sub cute* (abl.) – (де?) – під шкірою.

Вправи

1. Підберіть прийменники: а) *in*; б) *pro*; в) *per*; г) *ad*:

1) ...os; 2) ... narcosi; 3) ... tabulettis; 4) ... me; 5) ... usum internum; 6) ... vitro, ... vivo; 7) ... rectum; 8) ... vitro nigro; 9) ... dosi; 10) ... capsulis; 11) ... iniectionibus; 12) ... usum externum; 13) ... charta cerata.

2. Допишіть терміоеlementи: а) *-rrhoea*; б) *-rrhagia*; в) *-tomia*; г) *-scoria*:

1) ruo... – гноетеча; 2) gumino... – розтин рубця; 3) haemo... – кровотеча; 4) laringo... – огляд гортані; 5) sialo... – слинотеча; 6) gesto... – огляд прямої кишки; 7) laraeo... – розтин черевної порожнини; 8) lympho... – витік лімфи.

3. Допишіть префікси: а) *per-*; б) *trans-*; в) *para-*:

1) ...nasalis – навколоносовий; 2) ...plantatio – пересадження; 3) ...oxydum – перекис; 4) ...sternalis – навкологрудинний; 5) ...versus – поперечний; 6) ...cutaneus – проведений через шкіру; 7) ...missio – передача; 8) ...acutus – дуже гострий.

4. Прочитайте та перекладіть вирази:

1. *Exstirpatio uter per laparotomiam.* 2. *Per os.* 3. *Per rectum.* 4. *Vulnera sanantur per primam aut per secundam intentionem.* 5. *Ad colaturam.*

5. Прочитайте швидко, перекладіть тексти:

De sale carolino factitio

Sal carolinum pulvis est. Compositio salis carolini factitii: natrii sulfas exsiccatus, natrii hydrocarbonas, natrii chloridum et kalii sulfas. Sal carolinum factitium remedium laxans est. Sal carolinum factitium cum aqua tepida per os sumuntur. Praescribite 100 (centum) grammata salis carolini factitii.

De rheo

Rheum planta est. Radix et rhizoma rhei in medicina adhibentur. E radicibus et rhizomatis rhei pulveres, extractum siccum, tinctura rhei amara, sirupus, tabulettae praeparantur.

Ex extracto rhei cum pulvere et extracto radicis glycyrrhizae pilulae praeparantur. Praeparata e radice et rhizomate rhei remedia laxantia sunt.

De pulveribus

Pulvis forma medicate dura ad usum internum et ad usum externum est.

Pulvis constans ex una substantia medicata, pulvis simplex nominatur. Pulveres, constantes e substantiis medicatis duabus et multis, pulveres compositi nominantur. Pulveres grossi, subtiles et subtilissimi distinguuntur. Pulveres divisi et indivisi sunt. Ad usum externum pulveres indivisi adhibentur, ad usum internum pulveres divisi adhibentur. Pulveres nonnulli in charta cerata et in charta paraffinata dantur.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Otium post negotium.	Відпочинок після роботи.
Per aspera ad astra.	Через терни до зірок.
Post mortem medicina.	Посмертна медицина.
Post factum; post scriptum.	Після зробленого, після написаного.
Ad Kalendas Graecas ⁸ .	До грецьких календ.
Ad infinitum.	До безкінечності.
Ad libitum.	До задоволення.
Ad saturationem.	До несчочу.
Uti (як) sentio, ita (так) dico.	Що відчуваю, те кажу.
Post nubila Phoebus.	Після негоди – Феб (сонце).

ЗАЙМЕННИК

Займенник – це частина мови, що вказує на предмет чи ознаку, не називаючи їх: *hic* – цей, *ille* – той, *talis* – такий. В латинській мові є ті ж займенники, що і в українській: особові, зворотні, присвійні, вказівні, відносні, питальні та ін.

§ 1. Вживання займенників в рецептурі

Деякі займенникові форми зустрічаються в старій рецептурі в наступних виразах:

pro me – для мене; синонім виразу *pro auctore* – для автора, коли лікар виписує рецепт для себе.

per se – в чистому вигляді (буквально: через себе). Наприклад: *sulfur per se* – сірка в чистому вигляді.

⁸Буквально до грецьких календ (календи – 1-е число місяця у римлян; у греків цього слова не було зовсім, тому це слово означає відстрочку на невизначений час, до нескінченності).

cum adde – до якого (до якої) додай. Наприклад: fiat emulsum, cum adde tincturae Opii simplicis guttas X – нехай утвориться емульсія, до якої додай простої настоянки опію 10 крапель.

e quo (e qua-) – з якого (з якої) потрібно утворити. Наприклад: fiat massa e qua formentur pilulae numero formentur 20 – нехай утвориться маса, з якої потрібно утворити пілюлі числом 20.

§ 2. Означальний займенник *talis*, -e

Означальний займенник *talis* (такий, така) в рецептах вживається у називному відмінку множини (N. pl.) Наприклад: Видай таких доз числом 15 в таблетках – Da tales doses numero 15 in tabulettis.

Вправи

1. Перекладіть на латинську мову:

1. Приготуй для мене відвар з квіток безсмертника піщаного. 2. Глікозиди рідко використовуються у чистому вигляді, частіше у формі водних настоїв і галенових препаратів. 3. Візьми касторової олії 30 грамів, аравійської камеді 7 грамів. Змішай, щоб утворилася з дистильованою водою емульсія, до якої додай ароматної настійки п'ять грамів, сиропу сенни двадцять п'ять грамів. 4. Візьми екстракту красавки два міліграми, олії какао два грами. Змішай, щоб утворилася маса, з якої потрібно утворити свічки числом 4. 5. Видай йод в чистому вигляді. 6. Познач: для мене. 7. Змішай, щоб утворилася пілюльна маса. 8. Нехай будуть видані такі дози числом 7.

2. Перекладіть рецепти:

1. Візьми: Нітрату стрихніну 0,05 грамів

Білої глини та кип'яченої води скільки потрібно, щоб утворилася пілюля.

Видай 50 таких доз.

Познач.

2. Візьми: Відновленого заліза 0,5 грамів

Аскорбінової кислоти 0,1 грама

Змішай, щоб утворився порошок.

Видай 50 таких доз в желатинових капсулах.

Познач.

3. Візьми: Чистого йоду 0,2 грами

Йодистого калію 0,5 грамів

Гліцерину 30 грамів

М'ятної олії 3 краплі

Змішай. Видай.

Познач.

3. Перекладіть на українську мову:

1. Scribe mihi de tuis studiis medicinae. 2. Iodum saepe adhibetur per se et in solutionibus ut remedium antisepticum. 3. Septum uberis seu ligamentum uberis video. 4. Organa, quae urinam secemunt renes vocantur. 5. Solutiones aquosae, spirituosae et oleosae distinguimus. 6. Da medicamentum pro me. 7. Sapo viridis aut in medicamentis, aut per se adhibetur.

Запам'ятайте крилаті вислови:

Medice, cura te ipsum.	Лікарю, вилікуй себе самого.
Omnia mea mecum porto.	Все своє ношу з собою.
Medicamentum omne id dicimus, quod naturam nostram alterare potest (Galenus).	Ми називаємо ліками все, що природу нашу змінити може.
Aures veritati claudere.	Закрити вуха для правди.
Docendo discimus.	Навчаючи, вчимося.
Ignorantia non est argumentum.	Неуцтво – не аргумент.

РЕЦЕПТУРА

§ 1. Короткі відомості про рецепт

Рецепт (receptum) – письмова вказівка лікаря аптеці (фармакологу) про виготовлення і застосування лікарських засобів (препаратів).

Рецепти виписуються чітко й розбірливо чорнилом або кульковою ручкою з обов'язковим заповненням усіх передбачених у бланку граф. Виправлення в рецептах недопустимі.

Раціональне використання лікарських засобів при лікуванні хворих тварин можливе тільки при правильному поєднанні цих засобів і при наданні їм відповідної лікарської форми. Тому кожен лікар повинен вміти правильно виписувати рецепти, а також мати повну уяву про лікарські форми та вміти виготовляти їх.

Як у загальній медицині, так і у ветеринарії, рецепти пишуться латинською мовою. Нижче наводимо кілька зразків ветеринарних рецептів та пояснення до них.

§ 2. Структура та правила виписування рецепта

Рецепт (від латинського слова *recipere* – брати, набирати) – письмове звернення лікаря в аптеку про виготовлення ліків зі вказівкою способу вживання їх хворим.

1. **Inscriptio** (напис) – включає штамп медичного закладу із зазначенням його адреси і номера телефону, відомості про хвору тварину (вид, номер), дата виписування рецепта, прізвище та ініціали лікаря, який виписав рецепт.

2. **Invocatio** – звернення лікаря до фармацевта, виражене наказовою формою дієслова *gesipere*: **Recipe (Rp.)** – Візьми!

3. **Designatio materianim** (визначення речовини) – перелік лікарських речовин, які входять до складу лікарського засобу, їх доза.

Назва кожної лікарської речовини пишеться у родовому відмінку і з нового рядка. Кожний рядок починається з великої букви. В середині рядка з великої букви пишуться назви лікарських речовин, назви хімічних елементів, назви рослин і тварин. З малої букви пишуться частини рослин (наприклад, корінь, трава, листя) і тварин (печінка), назви оксидів, пероксидів, гідроксидів і назви аніонів солей, а також прикметники.

Рецепти бувають прості або складні. Простим називається рецепт, в якому виписується тільки одна лікарська речовина. Наприклад:

Recipe: Tinctiirae Belladonnae 10 ml

Da. Signa.

По 5–10 крапель

2–3 рази на день

Складним називається рецепт, коли до складу лікарських препаратів входить дві або більше лікарських речовин.

Recipe: Tineturae Valerianae 45 ml

Bromcamphorae 5,0

Misce. Da. Signa.

По 20–25 крапель 3 рази на день

Designatio materiarum у складному рецепті ділиться на такі частини:

а) *basis* – основна речовина, за допомогою якої лікар хоче досягнути головного терапевтичного ефекту;

б) *remedium adjuvans* – допоміжна речовина, яка посилює або послаблює дію основної речовини;

в) *remedium corrigens* – виправляюча речовина (виправляє смак або запах ліків);

г) *remedium constituens* – формоутворююча речовина, яка надає лікам твердої, м'якої або рідкої форми.

Кількість чи маса речовини вказується з правого боку бланку в знахідному відмінку.

Кількість твердих і сипких речовин визначається у грамах і час-

тинах грама (наприклад: 1,0; 10,0; 100,0; 0,5; 0,01; 0,002), рідких – у мілілітрах (наприклад: 1 ml, 10 ml, 200 ml) або грамах. Рідкі лікарські речовини до 1 ml, звичайно, дозуються краплями (наприклад: gtt I. gtt. X). Антибіотики і деякі інші засоби пишуться в одиницях дії (ОД), сироватки і вакцини – в антитоксичних одиницях (АО) і міжнародних одиницях (МО).

Якщо дві або більше лікарських речовин виписуються в однакових дозах, то їх кількість вказується тільки один раз – після назви останньої речовини, а перед цифровим позначенням ставиться прилівник *ana* (*aa*) – по, порівну. Наприклад:

Recipe: Tineturae Valerianae

Tineturae Convallariae *ana* 15 ml

Misce. Da. Signa. По 20–30 крапель 3 рази на день.

4. **Subscriptio** – після переліку лікарських речовин даються вказівки фармацевтові про виготовлення й видачу лікарських засобів. Наприклад:

Da tales doses numero... – Видай такі дози числом... Вказуючи на фармацевтичну дію, лікар називає і форму лікарського засобу. Наприклад:

Misce, ut fiat imguentum. – Змішай, щоб утворилася мазь.

Ці рецептурні формулювання пишуться скорочено. Наприклад:

M. D. S. = Misce (Змішай!). Da (Видай!). Signa (Познач!).

5. **Signatura** – позначення. Ця частина рецепта починається словом **Signa** – Познач. У сигнатурі вказується спосіб застосування лікарських засобів мовою, зрозумілою для хворого.

Наприклад:

Signa. По 1 порошку 3 рази на день після їжі.

5. **Nomen et sigillum medici personale** – підпис лікаря і його особиста печатка.

Вправи

1.Перекладіть рецепти:

Rp. Infusi Adonidis vernalis ex 6,0 200,0

Natrii bromati 6,0

Codeini phosphorici 0,2

M.D.S. По одній столовій ложці 3–4 рази на день Rp. Statim!

Antidoti Arsenici 200,0

D.S. По одній столовій ложці кожні 5 хвилин

Solutionis, liquores (розчини) Rp. Kalii iodati 6,0

Aq. destill. ad. 200,0

M. Detur in vitro nigro
 S. По одній столовій ложці 3 рази на день
 Rp. Solutionis Acidi carbolicі 2% 200,0
 D.S. Для обмивання хворої ділянки шкіри
 Guttae (краплі)
 Rp. T-rae Strophanti 5,0
 T-rae Convallarie maialis
 T-rae Valerianae aethareae ana 10,0
 M.D.S. По 25 крапель 2–3 рази на день Rp.: Emulsi Olei Helianthi
 100 ml
 D.S. На 2 прийоми Rp.: Synthomycini 5,0
 Ol. Ricini 20 ml Gelatosae 7,0
 Ac. salicylici 0,125 Aq. dest. ad 100 ml
 M. f. emuls.
 D. S. Для змащування уражених ділянок шкіри. Recipe: Infusi
 herba Adonis vernalis
 Infusi racidis Althaeae ana 6,0 : 150 ml Elixiris pectoralis 5 ml
 Liqueurіs Ammonii anisati 3 ml Natrii hydrocarbonatis 3,0
 Miscе. Da. Signa. По I столовій ложці 3 рази на день. Recipe:
 Salis carolini naturalis 100,0
 Da. Signa. По 1 столовій ложці на 1 склянку води на прийом.
 Recipe: Olei Ricini
 Da tales doses in capsulis gelatinosis numero 15
 Signa. Прийняти протягом години
 Recipe: Extracti Frangulae fluid! 50 ml
 Da. Signa. По 20–30 крапель вранці і ввечері.

Запам'ятайте крилаті вислови:

In magnis et voluisse sat est.	У великих справах самого вже бажання досить.
Arcum intēsi frangit, animum remissio.	Лук ламається від напруги, дух від розслаблення.
Charta (epistola) non erubescit.	Папір не червоніє.

Зразок рецепта

Міністерство охорони здоров'я України Клінічна лікарня № 5
 м. Львів, вул. Пушкіна, 46

Inscriptio

Дитячий Дорослий

22 березня 20__р.

Костенюк І.П. 70 років

Nomen et aetas aegroti

Кавенський В.С.

Nomen medici

Rp.:

Invocatio

Basis: Acidi hydrochlorici diluti 4 ml

Adjuvans: Pepsini 2,0 **Designatio materiarum**

Corrigens: Simpi Cerasi 50 ml

Constituens: Aquae destillatae 150 ml

Misce. Da.

Signa. По 1 столовій ложці 3 рази
на день після їжі

Підпис і печатка лікаря

Subscriptio Signatura

Nomen et sigiiktm medici personale

ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

Рідкі лікарські форми (*formulae medicinales liquidae*)

§1. Розчини – *Solutiones*

- *Solutio, -onis, f* – розчин.

Розчини – найпростіша рідка лікарська форма, використовується для зовнішнього, внутрішнього і парентерального (обминаючи травний канал)⁹ введення.

Розчини – однорідні суміші з двох або більше речовин. Розчинником лікарської речовини найчастіше бувають: дистильована вода, спирт, олія, гліцерин, ефір, вазелінове масло тощо. У тих випадках, коли розчин виготовляють не на дистильованій воді, обов'язково зазначається вид розчинника. Рецепти на розчини можна виписувати скороченим і розгорнутим способами.

При виписуванні скороченим способом після слова **Recipe** пишуть слово **Solutionis**, а за ним – назву лікарської речовини, концентрацію розчину і його кількість.

При виписуванні розгорнутим способом, після слова **Recipe** пишеться назва лікарської речовини, а потім – розчинник.

Скороченим способом:

Rp.: *Solutionis Acidi salicylici 1% 40 ml D. S.* Для протирання шкіри

⁹ Див. далі – Ін'єкції.

Розгорнутим способом:
Rp.: Acidi salicylici 0,4
Spiritus aethylici 70% 40 ml
M. D. S. Для протирання шкіри

Концентрація розчину може виражатися не лише у відсотках, а й відносно одиниці. Це стосується великих розведень.

Rp.: Sol. Furacilini (1: 5000) 500 ml

D. S. Для промивання ран

Якщо розчин має певну умовну назву, то після **Recipe** зразу вказується назва препарату.

Rp.: Sol. Formaldehydi 50 ml

D, S. По 1/2 чайної ложки на 1/2 л води для обмивання ніг.

§ 2. Ін'єкції – Injectiones

- Injunctio, -onis, *f* – ін'єкція, впорскування.

До ін'єкцій належать готові стерильні розчини, а також інші рідкі лікарські форми, призначені для підшкірного, внутрішньом'язового, внутрішньовенного, спинномозкового та інших паренхимальних введень. Виписуються в ампулах.

Вказівки про стерильність ін'єкцій містяться у висловах **in ampullis, pro injectionibus**, а при виписуванні неампульних розчинів зазначаються дієсловом стерилізувати – **Sterilisa! Sterilisetur!**

Rp.: Sol. Glucosi 40% 10 ml

D. t. d. N 10 in ampullis

S. По 10 мл внутрішньовенно

Rp.: Sol. Glucosi 40%

pro injectionibus 10 ml

D. S. По 10 мл внутрішньовенно

Rp.: Sol. Glucosi 5% 200 ml

Sol. Novocaini 0,5% 10 ml

Misce. Sterilisa

Da. Signa. Для внутрішньовенного введення крапельним способом.

Нерідко розчини для ін'єкцій готують безпосередньо перед їх вживанням. У таких випадках лікарські речовини для ін'єкцій виписують в ампулах (in ampullis) або флаконах (не позначається) у сухому вигляді і розчиняють перед вживанням відповідним розчинником, яким найчастіше є дистильована вода.

Rp.: Vincristini 0,005

D. t. d. N 6 in ampullis

S. Вміст ампули розчинити в 5 мл стерильного ізотонічного розчину натрію хлориду

Вводити внутрішньовенно 1 раз на тиждень

Rp.: Benzylpenicillini-natrii 200 000 ОД

D. t. d. N 12

S. Вміст флакону розчинити в 2 мл ізотонічного розчину натрію хлориду. Вводити внутрішньом'язово по 200 000 ОД 4 рази на добу.

§ 3. Настояї – Infusa. Відвари – Decocta

- Infusum, -i, n – настій, decoctum –i, n – відвар.

Настої та відвари – це водні витяжки з рослинної сировини або водні розчини спеціальних екстрактів (концентратів). Подрібнену рослинну сировину кладуть у посудину, заливають водою, закривають кришкою і нагрівають на киплячій водяній бані (15 хв – для виготовлення настоїв і 30 хв – для відварів). Потім охолоджують (настої протягом 45 хв, а відвари – 10 хв), проціджують. Якщо при виготовленні відвару чи настою зменшиться розрахований за рецептом об'єм рідини, то до зазначеного об'єму доливають дистильовану воду.

Виписуючи настої та відвари, після слів **Infusi (Decocti)** називають лікарську рослинну сировину в загальній дозі та кількість настою чи відвару.

Rp.: Dec. cort. Frangulae ex 10,0 - 200 ml

D. S. По 1 столовій ложці вранці та ввечері.

Rp.: Infusi foliorum Sennae 10,0 : 150 ml

D. S. По 1 столовій ложці вранці та на ніч.

§ 4. Мікстури – Mixturae

- Mixtura, -ae, f – мікстура.

Мікстура – рідка лікарська форма для внутрішнього і зовнішнього вживання, що утворюється при змішуванні у розчиннику (дистильованій воді, відварі, ароматизованій воді) двох і більше лікарських речовин. Водні настої і відвари, якщо до них додати ще які-небудь лікарські речовини, теж є мікстурами.

Якщо до складу мікстур входять настої чи відвари, то в рецепті їх пишуть першими.

Rp.: Decocti radiceis Inulae 20,0 : 200 ml

Sirupi Glycyrrhizae 10 ml
M. D. S. По 1 столовій ложці 3–4 рази на день.
Rp.: Infusi herbae Adonidis vernalis ex 6,0–150 ml Elixiris
pectoralis 5 ml
Liquoris Ammonii anisati 4 ml
Natrii hydrocarbonatis 3,0
M. D. S. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

§ 5. Краплі – *Guttae*. Слизи – *Mucilagines*

- *Gutta*, -ae, *f* – крапля.

Краплі – різновид розчинів та мікстур. Приписують їх у кількостях 5–20 мл і дозують краплями.

Rp.: T-rae Leonuri 25 ml

D. S. По 30–50 крапель 3–4 рази на день.

Rp.: Benzylpenicillini-natrii 100 000 ОД

Solutionis Natrii chloridi isotonicae sterilisatae 5 ml M. D. S. Очні краплі. По 2 краплі 5–6 разів на день.

- *Mucilago*, -inis, *f* – слиз.

Слизи одержують в результаті обробки водою спеціальної рослинної сировини. Слизисті речовини містяться в насінні льону, бульбах салепу, алтейному корені, аравійській камеді. Вводяться через рот або пряму кишку (клізмами).

Rp.: Chlorali hydrati 1,0

Mucil. Amyli

Aq. dest. aa 30 ml

M. D. S. Ввести в пряму кишку перед сном.

§ 6. Суспензії - *Suspensiones*. Емульсії – *Emulsa*

- *Suspensio*, -onis, *f* – підвішування, суспензія.

Суспензії – рідка лікарська форма, що складається з дуже дрібних твердих нерозчинних частинок лікарських речовин і рідини, в якій ці частинки містяться в завислому стані.

Суспензії призначають для зовнішнього і внутрішнього вживання. У сигнатурі відмічають: “Перед вживанням збовтати”.

Rp.: Suspensions Oletetrini 2,5% 100 ml

D. S. По 2 чайних ложки 4 рази на день. Перед вживанням збовтати.

Магістральні суспензії, які виготовляють не на дистильованій

воді, а на інших формоутворювальних речовинах (гліцерин, вазелінове масло тощо), випишують тільки розгорнутим способом.

Rp.: Trichomonacidi 0,25 . Ol.Vaselini ad 50 ml

M. f. suspensio

Sterilisetur!

D. S. Вводити в сечовий міхур по 10 мл. Перед введенням збовтати.

Суспензії, до складу яких входять більше, ніж два інгредієнти, можна розглядати як різновидність мікстур, які треба збовтувати (mixturae agitandae).

• Emulsum, -i, n – емульсія.

Емульсії – рідка лікарська форма, що є стійкою суспензією крапель жиру у воді. Справжні (насінні) емульсії виготовляють з насіння конопель, маку, солодкого мигдалю, в яких є олія та природні емульгатори. До складу несправжніх емульсій, крім лікарських речовин, входять олія і емульгатор (желатоза, аравійська й абрикосова камідь, яечний жовток).

Емульсії застосовуються зовнішньо і внутрішньо.

Rp.: Emulsi Olei Helianthi 100 ml

D. S. На 2 прийоми.

Rp.: Synthomycini 5,0

Ol. Ricini 20 ml

Gelatosae 7,0

Ac. salicylic! 0,125

Aq. dest. ad 100 ml

M. f. emuls.

D. S. Для змащування уражених ділянок шкіри.

§ 7. Сиропи – Sirupi

• Sirupus, -i, m – сироп.

Ароматичні води – Aquae aromaticaе.

Сиропи – густуваті солодкі рідини для внутрішнього вживання. Поділяються на смакові і лікарські. До смакових сиропів належать: цукровий, або простий, сироп (Sirupus simplex), вишневий сироп (Sir. Cerasi), малиновий сироп (Sir. Rubiidaei), апельсиновий сироп (Sir. Aurantii) та ін.

До лікарських сиропів належать: алтейний сироп (Sir. Althaeae), сироп ревеню (Sir. Rhei), сироп шипшини (Sir. fructum Rosae), сироп солодки (Sir. Glycyrrhizae).

Простий цукровий сироп виписують у грамах, розріджені сиропи можна виписувати в мілілітрах.

Ароматичні води отримують з рослинної сировини, багатой на ефірні олії.

До ароматичних вод належать: гіркомигдалева вода (Aqua Amygdalarum amararum), вода кропу (Aq. Foeniculi), вода перцевої м'яти (Aq. Menthae piperitae), трояндова вода (Aq. Rosae).

Сиропи й ароматичні води використовують здебільшого в мікстурах для покращення смаку (remedium corrigens) або з метою утворення лікарської форми (rem. constituens).

Rp.: Cofeini-natrii benzoatis 1,2

Sirapi simplicis 24,0

Aq. destillatae ad 120 ml

M. D. S. По 1 десертній ложці 3 рази на день.

Rp.: Natrii bromidi 6,0

Aq. Rosae ad 180 ml

M. D. S. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Вправи

1. Випишіть рецепти на рідкі лікарські форми:

1) Виписати 10 мл 3,44%-ого олійного розчину ацетату ретинолу. Призначити по 3 краплі 1 раз на день після їжі.

2) Виписати 120 мл 1%-ого олійного розчину ментолу для закапування в ніс по 2–3 краплі на день.

3) Виписати 20 мл розчину люголю з гліцерином для змащування задньої стінки гортані.

4) Виписати 10 ін'єкцій по 1 мл 3%-ого розчину тіаміну броміду для введення під шкіру 2 рази на день.

5) Виписати 200 мл 10%-ого розчину натрію йодиду. Простерилізувати. Видати в темній склянці. Призначити для внутрішньовенного впорскування по 10 мл через день.

6) Виписати 180 мл настою з 10 г листя мучниці. Призначити по столовій ложці 6 разів на день.

2. Виписати рецепти такого складу:

Візьми: Натрію гідрокарбонату

Натрію тетраборату по 1,5 г Води перцевої м'яти 50 мл

Дистильованої води 150 мл

Змішай, щоб утворилася мікстура

Видай. Познач. Для змащування горла. Візьми: Сульфату міді 0,5 г

Дистильованої води 50 мл

Змішай, щоб утворився розчин.

Видай. Познач. По одній столовій ложці через кожні 10 хвилин до настання блювоти. Візьми: Йоду 0,1 г

Калію йодиду 1 г

Гліцерину

Дистильованої води по 10 мл

Змішай, щоб утворилися краплі для змащування горла

Видай. Познач.

Візьми: Відвару кореня алтею з 6 г – 180 мл

Амонію хлориду 3 г

Сиропу солодки до 200 мл

Змішай, щоб утворилася мікстура.

Видай. Познач. По 1 столовій ложці 4 рази на день.

Візьми: Олії перцевої м'яти

Чебрецевої олії

Евкалиптової олії по 5 мл

Змішай, щоб утворилися краплі.

Видай. Познач. Для інгаляції 10 крапель.

Візьми: Кофеїну 0,5 г

Нашатирно-ганусових крапель 1 мл

Алтейного сиропу 10 мл

Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Візьми: Квіток ромашки 30,0

Видай. Познач. 1 столова ложка на 1 склянку кип'ятку. Для полоскання ротової порожнини.

Візьми: Активованого вугілля 0,25

Видай такі дози числом 10 у таблетках. Познач. По 1 таблетці 3 рази на день.

Візьми: Відвару кори крушини з 10,0 – 200 мл

Натрію сульфату 20,0

Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 3 рази на день.

Візьми: Настою трави весняного горицвіту з 6,0 – 180 мл

Настою броміду 6,0

Кодеїну фосфату 0,2

Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій ложці 2–3 рази на день.

3. Прочитайте та перекладіть тексти:

De respiratione

Respirationis motus duplex est: inspiratio et expiratio. Motu inspirationis aer in pulmones, qui dilatantur, per asperae arteriae ramos

ingreditur. Motu expirationis ex pulmonibus se contrahentibus egreditur. In inspiratore vesiculae loborum replentur aere. Per accossionem particularum oxygenii ad sanguinem venosus in arteriosum mutatur.

Sternum

Sternum e tribus partibus constat: parte superiore – manubrio, parte media – соfore sterni, parte inferiore – processu xiphoides. Manubrium habet in margine superiore incisuram iugularem. Margo inferior manubrii et margo superior corporis angulum sterni formant. In margine corporis sterni incisurae costales sunt.

Прислів'я та крилаті вислови:

Hominis mens discendo alitur et cogitando.	Людський розум живиться навчанням і мисленням.
Homo locum ornat, non hominem locus.	Людина прикрашає місце, а не місце людину.
Impedit ira animum ne possit cernere verum.	Гнів заважає розумові бачити істину.
Melius est prudenter tacere, quam inaniter loqui.	Краще мудро мовчати, ніж даремно базікати.
Muti citius loquentur.	Скоріше німі заговорять.
Non tam praeclarum est scire latine, quam turpe nescire.	Не так похвально знати латинську мову, як ганебно її не знати.

М'ЯКІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

(Formulae medicinales moiles)

§1. Мазі – Unguenta

- Unguentum, -i, n – мазь.

Мазі – лікарська форма м'якої консистенції для зовнішнього застосування. До складу мазі крім лікарської речовини, входить мазева основа (constituens): вазелін, ланолін, свинячий жир, нафталан, гліцерин, віск, смоли тощо.

Рецепти на мазь виписують розгорнутим і скороченим способами. Скороченим способом виписуються офіційні мазі і ті, до складу яких входить лише одна лікарська речовина:

Rp.: Unguenti Fiiracilini 0,1% 25,0

D. S. Змащувати ушкоджені ділянки шкіри

При виписуванні мазей розгорнутим способом перелічуються назви лікарських речовин і мазева основа, їх кількість, а в Subscriptio зазначається: **M. f. ung.** (Змішай, хай утвориться мазь):

Rp.: Furacilird 0,025

Vaselini 25,0

Misce, (ut) fiat unguentum

D, S. Змащувати ушкоджені ділянки шкіри.

§ 2. Рідкі мазі (лініменти) – Linimenta. Паста – Pastae

- Linimentum, -i, n – лінімент, рідка мазь.

Лініменти – рідкі мазі, що мають вигляд однорідної драглистої маси або густої рідини, яка плавиться при температурі тіла. Застосовують лініменти зовнішньо для втирання в шкіру, накладання на рани, опіки, виразки. Перед вживанням лінімент потрібно збовтати.

Rp.: Xeroformii

Picis liquidae aa 3,0

Oi. Ricini ad 100 ml

M. f. lin.

D. S. Для нанесення на рани.

- Pasta, -ae, f – паста

Паста – це густа мазь, в якій кількість порошкоподібної речовини перевищує 25% всієї лікарської форми. До складу паста, крім лікарської речовини, входять два види формоутворювальних засобів: індиферентні порошки (тальк, крохмаль, окис цинку) і мазева основа.

Rp.: Pastae Lassari 20,0

D. S. Наносити на уражені місця.

§3. Свічки (мильця) – Suppositoria. Пластирі – Emplastra

- Suppositorium, -i, n – свічка.

Свічки (супозиторії), або мильця, – лікарська форма, що має тверду консистенцію при кімнатній температурі і м'яку при температурі тіла.

1. Свічки призначені для введення лікарських речовин у пряму кишку (suppositoria rectalia), мають форму циліндра, конуса, сигари.

2. Свічки, призначені для введення лікарських речовин у піхву (suppositoria vaginalia), за формою бувають сферичні, яйцеподібні або мають вигляд плоского тіла з округлими кінцями.

3. Палички (bacilli) мають форму циліндра із загостреним кінцем і вводяться у канали.

За основу для виготовлення супозиторіїв беруть олію какао, сплави парафіну і гідрогенізованих жирів, желатино-гліцеринове желе тощо.

Rp.: Synlhomycini 0,2

Olei Cacao 3,0

Misce, ut fiat suppositorium rectale D. t. d. N 10

S. Вводити по 1 свічці у пряму кишку на ніч.

У рецептах на супозиторії, в яких не перелічуються назви інгредієнтів, а також у випадках, коли свічки виступають під певною умовною назвою, слово **suppositorium** ставиться в Acc. pl.:

Rp.: Suppositoria “Anaesthesolum” № 20 .

D. S. По 1 свічці в пряму кишку на ніч.

• Emplastrum, -i, n – пластир.

Пластирі – лікарська форма для зовнішнього застосування, тверда при кімнатній температурі, а при температурі тіла людини стає клейкою і міцно прилипає до шкіри.

Пластирі, крім лікарської речовини, містять смоли, каучук, жири, віск, солі жирних кислот, вазелін, парафін, які після розплавлення добре змішуються з лікарськими речовинами.

При виписуванні пластиру вказується його назва, маса, розмір.

Rp.: Emplastri Capsici 12×18 cm

D. S. Прикласти на уражений суглоб.

Вправи

1. Випишіть рецепти на м'які лікарські форми:

1. Виписати 10 г 0,5%-ої преднізолонової (Prednisolonum, -i, n) мазі для змащування шкіри слухового проходу 2 рази на день.

2. Виписати 10 г 1%-ої еритроміцинової мазі. Призначити закла-дати за повіки 3–5 разів на день.

3. Виписати 10 ректальних свічок під назвою “Анузол” (Anusolum, -i, n) для введення в пряму кишку 2 рази на день.

4. Виписати для фіксації пов'язок намазаного еластичного лейкопластиру 10 см × 15 см.

2. Випишіть рецепти:

Візьми: Ментолу 0,15 г

Протарголу (Protargolum, i n) 0,5 г

Вазеліну 15г

Змішай, щоб утворилася мазь

Видай. Познач. Для змащування слизової оболонки носа.

Візьми: Дьогтю

Осадженої сірки по 1,25 г

Вазеліну до 50 г
 Змішай, щоб утворилася мазь
 Видай. Познач. Для змащування уражених ділянок шкіри.
 Візьми: Метилсаліцилату (*Methylii salicylas, -atis, m*) 10 мл
 Настоянки стручкового перцю
 Олії блекоти по 20 мл
 Змішай, щоб утворився лінімент
 Видай. Познач. Для розтирання. Візьми: Оксиду цинку 2,5 г
 Пшеничного крохмалю 10 г
 Іхтіолу 4 г
 Нафталану (*Naphthalanum, in*) 16 г
 Змішай, щоб утворилася паста
 Видай. Познач. Для змащування зовнішнього вуха.
 Візьми: Гідрохлориду хініну 0,3 г
 Борної кислоти 0,2 г
 Саліцилової кислоти 0,15 г
 Олії какао, скільки потрібно
 Змішай, щоб утворилася свічка
 Видай таких доз числом 12
 Познач. По 1 свічці для введення у піхву рано і ввечері.

Прислів'я та крилаті вислови:

Nulla aetas ad discendum sera	Вчитися ніколи не пізно.
Non laborare hominem non decet.	Життя без праці не личить людині.
Nux, asimus, mulier verbere opus.	Бити слід горіхи, осла і жінку.

ТВЕРДІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

(*formulae medicinales durae*)

§ 1. Порошки (*pulveres*) та капсули (*capsulae*)

- Pulvis, -eris, *m* – порошок.

Порошки вживають внутрішньо і зовнішньо. Порошки бувають прості (*pulveres simplices*) і складні (*pulveres compositi*). Лікарські речовини в порошок, відважені в одноразових дозах, називають поділеними (*pulveres divisi*). Якщо лікарські речовини приписують у загальних кількостях і хворий сам дозує їх, то такі порошки називають неподіленими (*pulveres indivisi*).

Простий порошок, неподілений: Rp.: Talci 50,0

D. S. Присипати ушкоджену шкіру

Порошок простий, поділений:

Rp.: Camphorae 0,3

D. t. d. N 6 in charta paraffinata

S. По 1 порошку 3 рази на день.

Складний порошок, неподілений:

Rp.: Mentholi 0,5

Zinci oxydi

Talci aa 25,0

ML f. pulv.

D. S. Присипка.

Складний порошок, поділений:

Rp.: Theophyllini 0,1

Sacchari 0,2

M. f. pulv.

D.t.d.N12

S. По 1 порошку 3 рази на день.

• Capsula, -ae, f – капсула, оболонка.

Капсули використовуються для вміщення в них дозованих порошків і рідких лікарських речовин.

Rp.: Olimentini 0,5

D. t. d. N 12 in capsulis gelatinosis

S. По 1 капсулі 3 рази на день.

Rp.: Sol. Retinoli acetatis oleosae 3,44% 0,15

D. t. d. N 50 in capsulis gelatinosis

S. По 1 капсулі 2 рази на день.

§ 2. Таблетки (tablettae)

• Tabletta, -ae, f – таблетка.

Таблетки – тверда дозована лікарська форма, яку утворюють пресуванням порошків на спеціальних верстатах. До складу таблеток, крім лікарської речовини, входять індиферентні речовини (наповнювачі), що збільшують масу таблетки, сприяють склеюванню та розпаданню.

Таблетки бувають круглої, овальної, плоскої, двовипуклої форми. Виписують таблетки двома способами¹⁰:

¹⁰ Порівняйте способи виписування супозиторіїв.

Перший спосіб:

Rp.: Barbamyli 0.2

D. t. d. N 9 in tabulettis

S. По 1 таблетці перед сном.

Другий спосіб:

Rp.: Tabulettas Barbamyli 0.2

D. S. По 1 таблетці перед сном.

Другим способом, звичайно, приписують таблетки комбінованого складу, що виступають під певною умовною назвою (тобто не перелічуються інгредієнти). Маса таблетки не вказується, оскільки вага інгредієнтів стандартна для даної суміші.

Наприклад:

Rp.: Tabulettas "Citramonium" № 6;

D. S. По 1 таблетці при головному болю.

Якщо складні таблетки не мають певної умовної назви, то потрібно зазначити назви інгредієнтів та їх дози:

Rp.: Ac. Acetylsalici;

Phenacetini aa 0,25;

D. t. d. N 12 in tab;

S. По 1 таблетці 3 рази на день.

§ 3. Пілюлі (pilulae)

- Pilula, -ae, *f* – пілюля.

Пілюлі – дозована лікарська форма для внутрішнього вживання. Пілюлі мають форму кульок масою від 0,1 до 0,5 г. Пілюлі масою більше 0,5 г називаються болюсами. Для виготовлення пілюль, крім лікарської речовини, беруть пілюльну масу, яку готують з цукру, води, спирту, гліцерину, глюкози, меду, порошку й екстракту солодкового кореня, пшеничного борошна, крохмалю. При приписуванні пілюль дозу лікарської речовини і кількість пілюльної маси зазначають на всі пілюлі.

Rp.: Ac. arsenicosi anhydrici 0,003

Extr. et pulv. rad. Glycyrrhizae 6,0

M.f.pilulae N30

D. S. По 1 пілюлі 2 рази на день.

У випадках, коли вибір пілюльної маси не має значення, в рецепті пишуть **Massae pilularum** (пілюльної маси) на вибір фармацевта.

Rp.: Pulveris foliorum Digitalis

Camphorae tritae aa 1,5

Massae pilularum q. s.

M. f. pil. N 30

D. S. По 1 пілюлі 3 рази на день.

У формі пілюль виписують речовини з неприємним запахом і смаком, тому часто обсипають їх цукром, крохмалем, покривають шоколадом, кератином. Відпускають пілюлі в коробочках або банках. З огляду на велику трудомісткість виготовлення пілюль (готують їх в аптеці ручним способом), вживання цієї форми тепер обмежене.

§ 4. Драже (dragee) та збори (species)

- Dragee (*невідм.*) – драже.

Драже – тверда дозована лікарська форма у вигляді кульок для внутрішнього вживання. До складу драже входить лікарська речовина і дражирувальна маса (талък, шоколад, цукор, крохмальний клейстер тощо).

Rp.: Dragee Aminazini 0,025 N 12 D. S. По 1 драже 2 рази на день.

- Species, -ei, *f* – збір.

Збори – суміш подрібнених частин висушених лікарських рослин, з яких хворі самі готують водні настої і відвари. Збори використовують для зовнішнього застосування (лікувальні ванни, припарки) і для вживання всередину.

Збори поділяються на два види: офіціальні (аптечні) і магістральні (складові частини приписує лікар).

Rp.: Specierum antiasthmaticarum 100,0

D. S. Під час нападів бронхіальної астми палити, як цигарку.

Rp.: Specierum pectoralmm 50,0

D. S. Одну столову ложку залити 1 склянкою окропу, варити 10 хвилин, остудити, приймати по 1/2 склянки вранці і ввечері.

Rp.: Herbae Hyperici 80,0

Radicis Valerianae Foliorum Menthae piperitae aa 20,0 Foliorum Urticae 15,0

Florum Chamomillae 20,0

M., ut fiant species

D. S. Одну столову ложку збору залити склянкою окропу, варити протягом 20 хвилин, відстояти, приймати по півсклянки рано і ввечері.

Вправи

1. Запишіть у формі рецептів (тверді лікарські форми):

1. Виписати 6 порошків амідопірину по 0,3 г на дозу.
Призначити по 1 порошку 3–4 рази на день.
2. Виписати 30 желатинових капсул, у кожній по 5 мл риб'ячого жиру. Призначити по 3 капсули 2 рази на день.
3. Виписати 50 таблеток нітрогліцерину по 0,005 г на дозу.
Призначити по 1 таблетці під язик під час нападу.
4. Виписати 20 таблеток ампіциліну по 0,25 г на дозу.
Призначити по 1 таблетці 6 разів на день.
5. Виписати 30 таблеток феноксиметилпеніциліну (Phenoxymethylpenicillinum, і л) кожна з яких містить по 100 000 ОД. Призначити по 1 таблетці 4 рази на день (кожні 4 години).
6. Виписати 50 таблеток під назвою “Аспаркам” (Asparkam).
Призначити по 2 таблетки 3 рази на день.
7. Виписати 50 драже під назвою “Ундевіт”. Призначити по 1 драже рано і ввечері.

2. Перекладіть рецепти, подайте коротку характеристику кожного:

Візьми: Кальцію карбонату осадженого 100 г
Дерматолу 2,5 г
Змішай, щоб утворився порошок
Видай. Познач. По 1 чайній ложці 3 рази в день після їжі.

Візьми: Піридоксину
Тіаміну броміду
Рибофлавіну
Кальцію пантотенату по 0,005 г
Нікотинової кислоти ОД 5 г
Аскорбінової кислоти 0,1 г
Цукру 0,3 г
Змішай, щоб утворився порошок
Видай таких доз числом 30.
Познач. По 1 порошку 1 раз на день після їжі.

Візьми: Кодеїну
Натрію гідрокарбонату
Терпінгідрату по 0,25 г
Змішай, щоб утворилися таблетки
Видай таких доз числом 6
Познач. По 1–2 таблетки 2 рази на день.

Візьми: Йоду 0,02 г
Калію йодиду 0,2 г
Фенобарбіталу 0,4 г
Порошку листя наперстянки 1 г
Екстракту валеріани 4 г
Екстракту і порошку солодки скільки потрібно
Змішай, щоб утворилося драже
Видай таких доз числом 30
Познач. По 1 драже 3 рази на день.

Прізвища у назвах препаратів

У деяких назвах препаратів після найменування лікарської форми вказується прізвище автора, який вперше впровадив даний препарат.

Чоловічі прізвища належать до другої відміни, жіночі – до першої.

Наприклад:

Liquor Buro – рідина Бурова;

Solutio Lugoli – розчин Люголя;

Tabulettae Carmanovae – таблетки Карманової;

Деякі прізвища не відмінюються.

Наприклад:

Balsamum Schostacovsky – бальзам Шостаковського;

Solutio Ringer-Locke – розчин Рінгера-Локка.

Відсутні в латинській мові звуки передаються за допомогою букв та буквосполучень, взятих із західноєвропейських мов.

Наприклад:

Liquor Mitroschini – рідина Митрошина;

Liquor arsenicalis Fowleri – арсеновмісний розчин Фаулера.

РЕЦЕПТУРНІ СКОРОЧЕННЯ

§1. Основні скорочення

aa. – ana	– по, порівну
ac. – acidum	– кислота
ad us. ext. – ad usum externum	– для зовнішнього вживання
ad us int. – ad usum internum	– для внутрішнього вживання
aq. dest. – aqua destillata	– дистильована вода
comp. – compositus, a, um	– складний
consp. – consperge	– посип

cort. – cortex	– кора
dec, dct. – decoctum	– відвар
dep. – depuratus, -a, -um	– очищений
dil. – dilutus, -a, -um	– розведений
Div. in p. aeq. – Divide in partes aequales	– Поділи на рівні частини
D.S.-Da. Signa.	– Видай! Познач!
D. t. D. N – Da tales doses numero...	– Видай такі дози числом...
empl. – emplastrum	– пластир
emuls. – emulsum	– емульсія
extr. – extractum	– екстракт, витяжка
ext. s. lint – extende supra linteum	– намаж на полотно
f. – fiat, fiant	– нехай утвориться (утворяться)
fl. – flos	– квітка
fol. – folium	– листок
fr. – fructus	– плід, плоди
gtt. – gutta, guttae	– крапля, краплі
hb. – herba	– трава
in amp. – in ampullis	– в ампулах
in caps. amyl. – in capsulis amylaceis	– в крохмальних капсулах
in caps. gel. – in capsulis gelatinosis	– в желатинових капсулах
in ch. cer. – in charta cerata	– у вощеному папері
in ch. paraff. – in charta paraffinata	– у парафінованому папері
inf. – infusum	– настій
in lag. origin. – in lagena originali	– в оригінальній пляшці
in obi. – in oblatiis	– в облатках
in scat. – in scatula	– в коробочці
in tab. – in tabulettis	– в таблетках
lin., linim. – linimentum	– рідка мазь, лінімент
liq. – liquor	– рідина, розчин
M. D. S. – Misce. Da. Signa	– Змішай! Видай! Познач!
ml – millilitrum	– мл (мілілітр)
Mucil. – mulicago	– слиз
obd. – abductus, -a, -um	– покритий (<i>оболонкою</i>)
ОД	– одиниця дії
ol. – oleum	– олія, масло
pet. – praecipitatus, -a, -um	– осаджений
pil. – pilula	– пілюля
pulv. – pulvis	– порошок

q. s. – quantum satis	– скільки треба
r., rad. – radix	– корінь
rectif. – rectificatus, -a, -um	– очищений
rep. – repete, repetatur	– Повтори! Повторити!
rhiz. – rhizoma	– кореневище
Rp. – Recipe	– Візьми!
s. – seu	– або, тобто
Sem. – semen	– насіння
sir. – sirupus	– сироп
sol. – solutio	– розчин
sp. – species	– збір
Spir. – spiritus	– спирт
steril. – sterilisa, sterilisetur	– Простерилізуй! Простерилізувати!
stigm. – stigma, stigmata	– приймочка, приймочки
supp. – suppositorium	– свічка
tab. – tabulettae	– таблетки
tet., t-ra – tinctura	– настоянка
tr. – tritus, -a, -um	– тертий
ung. – unguentum	– мазь
vitr. – vitrum	– склянка

Вправи

1. Прочитайте і перекладіть рецепти з латинської мови:

Rp.: Decocti corticis Quercus 300,0

Ichtyoli 10,0

M.f. mixtura,

D.S.

Rp.: Iodoformii

Naphthalini

Talci aa 10,0

M. f. pulvis.

D.S.

Rp.: Fructuum Carvi

Fructuum Foeniculi aa 7,5

Stibii sulfurati nigri 4,0

M. f. species.

D.S.

Rp.: Aethazoli 18,0

Farinae secalinae et

Aquae coctae q.s.

ut fiat boli numero 6.

D.S.

Rp.: Solutionis Natrii bromidi 5% – 50,0

Tincturae Menthae 5,0

M.f. mixtura.

D.S.

2. Перекладіть на латинську мову:

Візьми: Рідкого екстракту алое 1 мл

Видай такі дози числом 10 в ампулах

Познач. По 1 мл внутрішньом'язово.

Візьми: Настоянки часнику 40 мл

Видай. Познач. По 10–20 крапель на прийом

Візьми: Ароматного оцту 300 мл

Видай. Познач. Протирати ділянки шкіри, що сверблять.

Візьми: Касторового масла 30,0

Видай. Познач.

Візьми: Борної кислоти 1,0

Вазеліну

Ланоліну по 0,5

Змішай, нехай утвориться (flat) мазь Видай. Познач.

Візьми: Сиропу йодистого заліза 20,0 Видай. Познач.

3. Прочитайте і перекладіть рецепти:

Rp. Olei Terebinthinae

Chloroformii ana 15,0 Methyli salicylici 10,0 Olei Hyoscyami 60,0

Misce, ut fiat linimentum Signa. Зовнішнє

Rp. Zinci oxudati

Amyli tritici

Vaselini

Lanolini ana 10,0

Misce, flat pasta

DS. Намастити на хворе місце і забинтувати.

4. Випишіть рецепти на тверді лікарські форми:

1. Виписати порошок такого складу: 100 г кальцію карбонату осадженого, 2,5 г дерматолу. Призначити по 1 чайній ложці 3 рази на день після їжі.

2. Виписати 30 порошоків, кожний такого складу: по 0,005 г пі-ридоксину, тіаміну броміду, рибофлавіну і кальцію пантотенату, 0,15 г нікотинової кислоти, 0,1 г аскорбінової кислоти, 0,3 г цукру. Призна-

чити по 1 порошку 1 раз на день після їжі.

3. Виписати 30 желатинових капсул, у кожній по 5 мл риб'ячого жиру. Призначити по 3 капсули 2 рази на день.

4. Виписати 50 таблеток нітрогліцерину по 0,005 г на дозу. Призначити по 1 таблетці під язик під час нападу.

5. Виписати 6 таблеток, кожна такого складу: кодеїну, натрію гідрокарбонату і терпінгідрату по 0,25 г. Призначити по 1–2 таблетки 2 рази на день.

6. Виписати 30 драже, до складу яких входять: 0,02 г йоду, 0,2 г калію йодиду, 0,4 г фенобарбіталу, 1 г порошку листя наперстянки, 4 г екстракту валеріани і скільки потрібно екстракту та порошку солодки. Призначити по 1 драже 3 рази на день.

§ 2. Додаткові написи в рецептах

1. **Cito!** (швидко, терміново) – лікар вказує у верхній частині рецептурного бланку на випадок необхідності термінового приготування ліків (або **Citissime!** – дуже швидко! **Statim** – негайно!).

2. Якщо на зворотній стороні рецептурного бланку є продовження, то лікар пише знизу праворуч **Verte!** – Переверни! (скорочено **V.!**).

3. Якщо виписану кількість ліків необхідно повторити, то лікар надписує у верхній частині рецептурного бланку **Repete!** – Повтори! **Repetatur!** – Повториш! Або **Bis repetatur!** – Повторити двічі!

Вправи

1. Прочитайте і перекладіть на українську мову:

Rp.: Bismutbi subnitratris

Calcii carbonatis aa 0,5

Extracti Belladonnae sicci 0,02

M.f. pulvis.

D.S. Rp.: Olei camphorati

Olei Hyoscyami

Chloroformii aa 15,0

Misce, fiat linimentum.

Da. Signa.

Rp.: Glucosi 120,0

Aquae destillatae ad 300,0

Misce, fiat solutio, Sterilisetur!

Da. Signa.

Rp.: Magnesii ustae 2,0

Extracti Belladonnae 0,05
Misce, fiat pulvis.
Dentur tales doses numero 6.
Signetur.

2. Перекладіть на латинську мову:

Візьми: Новокаїну 2,5 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1–2 стол. ложки 3 рази на день до їжі.
Візьми: Соку алое 100 мл
Видай. Познач. По 1 чайн. ложці 2–3 рази на день за 30 хв до їжі.

3. Перекладіть на латинську мову:

1. Льняна олія погано розчиняється у спирті. 2. Корисніше приймати свіжоприготовлені лікарські засоби. 3. Прощіди відвар якнайкраще! 4. Приготувати ліки негайно і видати хворому безкоштовно! 5. Ліки найчастіше приймаються перорально (через рот).

4. Прочитайте і перекладіть на українську мову:

1. Infusa frigide et calide parantur. 2. Natrii arsenas per os raro sumitur, saepius sub cutem injector. 3. Radices, rhizomata, tobera et bulbi plantarum diligenter lavantur. 4. Remedia male olentia saepe in capsulis sumuntur. 5. Oblatae facile et cito parantur. 6. Kalii chloridum in spiritu aegre, in aqua frigida melius, in aqua ebullient! optime solvitur. 7. Decocta e foliis Salviae simpliciter parantur. 8. Da remedium statim et gratis. 9. Nonnulla medicamenta statim adhibeantur, ne corrumpantur. 10. Recipe Olei Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium rectale.

5. Перекладіть на українську мову:

1. Infusa frigide et calide parantur: exempli causa infusum foliorum Digitalis est infusum, calide paratum. 2. Bene et recte curare non potest medicus, si origo morbi ignota est. 3. Filtra decoctum melius et da citius aegroto. 4. Renum et vesicae morbi in senibus aegre curantur (Hippocrates). 5. Mali etiam morbi testimonium est vehementer et crebro spirare (Celsus). 6. Mali etiam morbi signum est nimis celeriter emacrescere (Celsus). 7. Remedia, recenter parata, meliorem effectum hadent 8. Facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior (Celsus). 9. Officium medici est, ut tuto, ut celeriter, ut iucunde sanet (Celsus). 10. Senes facillime ieiunium tolerant (Hippocrates). 11. Mulier gravid acuto morbo facile consumitur (Celsus). 12. Ut agricultura sanis hominibus alimenta, sic medicina aegris hominibus sanitatem promittit (Celsus). 13. Nulla acuta febris leviter nos terrere debet (Celsus). 14. Pessimae eae (te) Tempestates sunt, quae maxime variant (Celsus). 15. Natura admodum crassi celerius intereunt quam graciles (Hippocrates). 16. Recipe spiritus vini, optime rectificati grammata centum.

17. Adde sacchari albi quantum satis. 18. Da remedium statim et gratis. 19. Remedium paretur citissime.

6. Перекладіть на латинську мову:

1. Приготувати мікстуру негайно. 2. Відпусти ліки швидко і безкоштовно. 3. Хворий почуває себе (se habet) погано; хворий почуває себе краще; хворий почуває себе значно краще. 4. Хворому стало (Factum est) гірше; хворому стало дуже погано. 5. Відпусти ліки, що приготовлені простим способом (одним словом simpliciter). 6. Багато зовнішніх хвороб виліковуються краще, ніж внутрішні; найважче виліковуються деякі психічні хвороби (morbi animi). 7. Оцет, перець і гостра їжа – найбільш шкідливі для хворих, які страждають на нирки. 8. Приготувати (хай будуть приготовлені) ліки можливо (quam з найвищим ступенем) скоріше. 9. Візьми липкого пластиру скільки потрібно. 10. Негайно! Візьми протиотруту від миш'яку (antidotum arsenici) двісті грамів (цифрою). Видай. Познач. 11. Свіжоприготовлені ліки корисніші. 12. Розітри в порошок ретельно.

Додаткова вправа

Виділіть словотворчі елементи і поясніть їх значення:

Chloroformium, Inestopanum, Enteroseptolum, Triiotrastum, Ampicillinum, Decamevitum, Gastropharm, Virapin, Digitoxinum, Acidum iopanoicum, Pentovitum, Omnoponum, Ecmovocillinum, Pantoponum, Chlorbutinum, Platyphyllinum, Chlorophosum, Bicillinum.

ЕЛЕМЕНТИ СИНТАКСИСУ

§1. Узгоджене та неузгоджене означення

В реченні розрізняють головні (підмет та присудок) та другорядні (додаток, означення, обставина) члени. Ветеринарні терміни, як правило, складаються з підмета, який є означуваним словом, і одного чи кількох означень.

Означення – це другорядний член речення, що відповідає на питання *який?, чий?, котрий?*

Означення в латинських термінах (за винятком назв солей) ставиться після означуваного слова і може бути узгодженим та неузгодженим. <i>Узгодженим</i> називається означення, яке узгоджується з означуваним словом у роді, числі та відмінку.

Узгоджене означення частіше всього буває прикметником, але буває також дієприкметником та порядковим числівником.

Наприклад:

Folium flavum – жовтий листок.

Означуване слово *folium* є іменником середнього роду в називному відмінку однини; означення *flavum* – прикметник середнього роду в називному відмінку однини, тобто *flavum* стоїть в тому ж роді, числі та відмінку, що і *folium* і є узгодженим означенням.

Aqua cocta – кип'ячена вода.

Означуване слово *aqua* – іменник жіночого роду в називному відмінку однини; означення *cocta* – дієприкметник жіночого роду в називному відмінку однини, тобто *cocta* є узгодженим означенням до слова *aqua*.

Означення, що керується означуваним словом або прилеглим до нього, називається **неузгодженим**.

В термінах як неузгоджене означення виступає частіше всього іменник в родовому відмінку однини або множини.

Наприклад: *folium Menthae* – лист м'яти.

Означуване слово *folium* є іменником в називному відмінку однини; означення *menthae* є іменником в родовому відмінку однини, тобто є неузгодженим означенням до слова *folium*.

Неузгоджене означення може перекладатися на українську мову прикметником.

Наприклад:

Oleum Helianthi – соняшникова олія (*дослівно* олія соняшника)

Massa pilularum – пілюльна маса (*дослівно* маса пілюль).

Особливо часто неузгоджене означення зустрічається в рецептах. Звичайно це назви лікарських засобів та лікарських рослин.

Наприклад:

Rp.: Foliorum Urticae 50,0.

Візьми: Листя кропиви 50,0 г.

При відмінюванні термінів з неузгодженим означенням воно не змінюється.

Наприклад:

Nom. sing. Herba Absinthii – трава полину.

Gen. sing. Herbae Absinthii – трави полину.

Вправи

1. Прочитайте та перекладіть словосполучення з узгодженим означенням:

Solutio spirituosa, pulvis compositus, tinctura amara, aqua tepida, sirupus spissus, charta cerata, tabula rasa, farina secalina, oleum

camphoratum, arteria interna, electuarium spissum, vena cava, musculi extend, vaselinum album.

2. Прочитайте і перекладіть словосполучення з неузгодженим означенням:

Tinctura Convallariae, unguentum Glycerini, oleum Persicorum, Barii sulfas, Natrii nitris, Kalii iodidum, solutio lodi, solutio Novocaini, radix Valerianae, cavum nasi, oleum vaselini, bulbus oculi, herba Absinthii.

3. Перекладіть на латинську мову:

Хлорид натрію, дистильована вода, листя ромашки, тепла вода. густий сироп, білий вазелін, настойка конвалії, біла глина, камфорна олія, сульфат барію, нітрит натрію, йодид калію, листя кропиви, сліпа кишка.

4. Прочитайте і перекладіть рецепти:

1. Rp.: Decocti corticis Quercus 300,0

Ichtyoli 10,0 MX mixtura, D.S.

2. Rp.: Iodoformii

Naphthalini Talci aa 10,0

M. f. pulvis.

D.S.

3. Rp.: Fructuum Carvi

Fructuum Foeniculi aa 7,5 Stibii sulfurati nigri 4,0 M. f. species.
D.S.

4. Rp.: Aethazoli 18,0

Farinae secalinae et Aquae coctae q.s. ut fiat boli numero 6. D.S.

5. Rp.: Solutionis Natrii bromidi 5% - 50,0

Tincturae Menthae 5,0

M.f. mixtura.

D.S.

6. Rp.: Bismuthi subnitratris

Calcii carbonatis aa 0,5 Extracti Belladonnae sicci 0,02 M.f. pulvis.
D.S.

7. Rp.: Olei camphorati

Olei Hyoseyami Chloroformii aa 15,0

Misce, fiat linimentum. Da. Signa.

8. Rp.: Glucosi 120,0

Aquae destillatae ad 300,0

Misce, fiat solutio, Sterilisetur!

Da. Signa.

9. Rp.: Magnesii ustae 2,0

Extracti Belladonnae 0,05

Misce, fiat pulvis.
Dentur tales doses numero 6.
Signetur.

5. Перекласти з латинської мови:

1. Unguentum Zinci. 2. Infisum foliorum Salviae. 3. Emplastra in bacillos convolvuntur. 4. Contra anginam multa medicamenta sunt, ut Streptocidum, Aethazolium et cetera. 5. Venena sub sigillo servantur. 6. Filtra Infisum foliorum Sennae per gossypium. 7. Infunde Oleum Ricini in vitrum. 8. Folia Urticae vitamina continent. 9. A Graecis multa vocabula habemus, ut pharmacon, pharmacologia, pharmaceuta, pharmacognosia, therapia ceteraque. 10. In officina varia medicamenta sunt: tabulettae, unguenta, linimenta, pastae et cetera.

§ 2. Порядок слів у реченнях

В латинському реченні немає суворого порядку слів. Але спостерігається такий порядок слів у простому реченні: підмет стоїть на першому місці, узгоджений з ним у числі та особі присудок¹¹ – на останньому. Між підметом та присудком розміщуються другорядні члени речення (додаток, означення, обставина), причому означення, на відміну від української мови, стоїть після означуваного слова. Наприклад:

Convallaria planta medicata est.

Convallaria (конвалія) – підмет, стоїть на першому місці, est (є) – присудок – на останньому місці, planta (рослина) – прямий додаток, medicata (лікарська) – узгоджене означення до прямого додатку.

Переклад: Конвалія є лікарською рослиною.

Як бачимо, при перекладі речення на українську мову, присудок ставиться відразу після підмета, означення – перед означуваним словом, тобто речення набуває порядку слів, характерного для української мови.

Прочитайте і перекладіть текст. Зверніть увагу на розміщення дієслів у реченнях:

Acidum boricum

Acidum boricum pulvis crystallisatus albus sine odore est. Acidum boricum in aqua et spiritu solvitur, in glicerino lente solvitur. Acidum boricum in vitris bene clausis servatur.

¹¹ Присудок, виражений наказовим способом дієслова, часто ставиться у реченні на першому місці.

Acidum boricum ut remedium antisepticum adhibetur. Solutiones aquosae acidi borici ad curationem morborum cutis, oculorum, cavitatis oris adhibentur.

Acidum boricum cum spiritu aethylico miscetur, ut fiant guttae pro curatione morborum aurium. Unguentum acidi borici pro naso ex acidi borico paratur. Pro curatione morborum oculorum solutio aquosa acidi borici 2% (duae partes pro centum) praeparatur.

НАЗВИ ОКРЕМИХ ТВАРИН

Animal, animalis, <i>n.</i>	– тварина
Anser, anseris, <i>m.</i>	– гусак
Asinus, -i, <i>m.</i>	– віслик
Avis, avis, <i>f.</i>	– пташка
Bos, bovis, <i>m.</i>	– віл, бик, вел. рог. худоба
Caballus, caballus, <i>m.</i>	– кінь
Camelus, -i, <i>m.</i>	– верблюду
Canis, canis, <i>m., f.</i>	– собака
Capra, -ae, <i>f.</i>	– коза
Carnivora, -um (pi. t.)	– м'ясоїдна тварина
Cervus, -i, <i>m.</i>	– олень
Columbus, -i, <i>m.</i>	– голуб
Culex, culicis, <i>m.</i>	– комар
Cuniculus, -i, <i>m.</i>	– кріль (повна назва – <i>Lepus cuniculus</i>)
Equus, equi, <i>m.</i>	– кінь
Femella, -ae, <i>f.</i>	– самка
Gallina, -ae, <i>f.</i>	– курка
Gallus, -i, <i>m.</i>	– півень
Helmins, helminthis, <i>f.</i>	– гельмінт, черв'як
Herbivora, -um (pL t.)	– травоїдна тварина
Insectum, -i, <i>n.</i>	– комаха
Larva, -ae, <i>f.</i>	– лялечка, личинка
Lepus, leporis (g. c.)	– заєць
Mas, maris, <i>m.</i>	– самець
Mus, muris (g. c.)	– миша
Musca, -ae, <i>f.</i>	– муха
Omnivora, -um (pi. t.)	– всеїдні тварини
Ovis, ovis, <i>f.</i>	– вівця
Porca, -ae, <i>f.</i>	– свиня
Pullus, -i, <i>m.</i>	– пташеня
Quadrupes, quadrupedis, <i>m.</i>	– четверонога тварина
Rattus, ratti, <i>m.</i>	– пацюк, щур
Ruminator, ruminatoris, <i>m.</i>	– жуйна тварина
Sus, suis (g. c.)	– свиня
Tabanus, -i, <i>m.</i>	– овід
Vacca, vaccae, <i>f.</i>	– корова
Vermus, vermis, <i>m.</i>	– черв'як, гельмінт
Vitulus, -i, <i>m.</i>	– теля, телиця

НАЗВИ ЧАСТИН РОСЛИН

Bulbus, -i <i>m</i>	– цибулина	Legumen, -inis, <i>m</i>	– стручок
Cortex, corticis, <i>m</i>	– кора	Pirum, -i, <i>m</i>	– грушка (плід)
Flos, floris, <i>m</i>	– квітка	Radix, radice, <i>f</i>	– корінь
Folium, -ii, <i>n</i>	– лист	Rhizoma, -atis, <i>n</i>	– кореневище
Fructus, -us, <i>m</i>	– плід	Semen, seminis, <i>f</i>	– сім'я, насінина
Gemma, -ae, <i>f</i>	– брунька	Strobilus, -i, <i>m</i>	– шишка
Herba, -ae, <i>f</i>	– трава	Tuber, -eris, <i>n</i>	– бульба
Caulis, -is, <i>m</i>	– стебло	Planta, -ae, <i>f</i>	– рослина

НАЗВИ ОКРЕМИХ РОСЛИН

Absinthium, -ii, <i>n</i>	– полин	Leonurus, -i, <i>m</i>	– пустирник
Adonis, adonidis, <i>f</i>	– горіцвіт	Plantago, -inis, <i>f</i>	– подорожник
Belladonna, -ae, <i>f</i>	– красавка	Hypophae, -aes, <i>f</i>	– обліпіха
Chamomilla, -ae, <i>f</i>	– ромашка	Millefolium, -i, <i>n</i>	– тисячолісник
Digitalis, -is, <i>f</i>	– наперстянка	Helianthus, -i, <i>m</i>	– соняшник
Tilia, -ae, <i>f</i>	– липа	Hypericum, -i, <i>n</i>	– звіробій
Thymus, -i, <i>m</i>	– чебрець	Urtica, -ae, <i>f</i>	– кропива
Convallaria, -ae, <i>f</i>	– конвалія	Trifolium, -i, <i>n</i>	– конюшина
Quercus, -us, <i>f</i>	– дуб	Triticum, -i, <i>n</i>	– пшениця
Valeriana, -ae, <i>f</i>	– валеріана	Viburnum, -i, <i>n</i>	– калина
Cinna, -ae, <i>f</i>	– цина, кориця	Papaver somniferum	– мак снодійний
Betula verrucosa	– береза бородавчаста		

СКОРОЧЕНІ ЕЛЕМЕНТАРНІ ДАНІ ПРО ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

Infusa (настої) – водні витяжки з м'яких частин лікарських рослин.

Decocta (відвари) – водні витяжки з грубих частин лікарських рослин.

Solutiones (розчини) – однорідні прозорі рідини, що отримуються шляхом розчинення однієї або декількох лікарських речовин. Розчини діляться на водні (solutiones aquosae) або просто розчини

(solutiones), спиртові (solutiones spirituosae) і олійні (solutiones oleosae).

Emulsa (емульсії) – суміш води з нерозчинними в ній речовинами: маслами, бальзамами і так далі.

Extracta (екстракти) – концентровані витяжки з лікарських рослин. Розрізняють водні (Extracta aquosa), ефірні (Extracta aetherea) і спиртові (Extracta spirituosae) екстракти.

Tincturae (настоянки) – прозорі рідини; спиртові, спиртово-водні або спиртово-ефірні витяжки з рослинної сировини.

Mucilagines (слизи) – густі в'язкі рідини, що містять слизові речовини та крохмаль (Amylum), насіння льону (semen Lini) і т.д.

Mixturae (мікстури) – рідини, отримані шляхом змішування декількох лікарських форм.

Unguenta (мазі) – лікарські форми, що мають м'яку консистенцію.

Linimenta (лініменти) – густі рідини або драглисті маси, що плавляться при температурі тіла.

Pastae (пасти) – мазі тістоподібної консистенції, що містять більше 25% порошковидних речовин.

Emplastra (пластирі) – є пластичною масою, що має здатність розм'якшуватися при температурі тіла і прилипати до шкіри.

Suppositoria (суппозиторії) – дозовані лікарські форми, тверді при кімнатній температурі і плавкі при температурі тіла. Розрізняють суппозиторії ректальні (свічки) – suppositoria rectalia, вагінальні (кульки), – suppositorii vaginalia.

Electuaria (кашки) – лікарська форма кашкоподібної або тістоподібної консистенції.

Pulveres (порошки) – це сипуча лікарська речовина. За ступенем подрібненості розрізняють: крупні порошки (pulveres grossi), дрібні (pulveres subtiles), найдрібніші (pulveres subtilissimi). Порошки є прості і складні. Прості порошки (pulvis simplex) складаються з однієї речовини, складні (pulvis compositus) – з двох та більше лікарських речовин.

Tabulettae (пігулки) – тверда дозована лікарська форма, отримана шляхом пресування порошоків. Пігулки мають вид круглих, овальних або іншої форми пластинок з плоскою або двоопуклою поверхнею або дисків.

Pilulae (пілюлі) – тверда дозована лікарська форма, що має вид маленьких кульок масою від 0,1 до 0,5 гр.

Boli (болюси) – пілюлі масою більше за 0,5 гр.

Draee (драже) – тверда, дозована лікарська форма, що

отримується шляхом напластовування лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули.

Capsulae (капсули) – оболонки або ємність, куди поміщують лікарські речовини. Залежно від матеріалу, з якого вони зроблені, розрізняють: крохмальні капсули (*capsulae amylaceae*), желатинові капсули (*capsulae gelatinosae*).

Species (збори) – суміш висушених і крупно подрібнених різних частин лікарських рослин – листя (*folium, i, n*), квітів (*flos, floris, m*), плодів (*fructus, us, m*), коріння (*radix, icis, f*), кореневищ (*rhizoma, atis, n*), насіння (*semen, inis, n*)

Dusta (дусти) – дрібні порошки, що готують за спеціальними прописами/рецептами і застосовують з метою боротьби з комахами та іншими паразитами в оточенні тварин або на їх тілі.

Briketa (брикети) – тверда, геометрично правильна форма певного складу і маси, що отримується шляхом пресування лікарських препаратів з формують речовинами. Розрізняють харчові, дезінфікуючі та протипаразитарні брикети.

Praemixta (премікси) – добавки до кормів, до складу яких входять вітаміни, мікроелементи, антибіотики та інші речовини.

Aerosola (аерозолі) – найдрібніші крапельки рідини або тверді частинки, що перебувають у підвішеному стані в газоподібному середовищі. Аерозолі застосовують для знищення комах, дезінфекції приміщень і лікування тварин.

НАЗВИ ПРЕПАРАТІВ

Acidum acetylsalicylicum – ацетилсаліцилова кислота

Acidum ascorbinicum – аскорбінова кислота (вітамін С)

Acidum salicylicum – саліцилова кислота

Adonisidum, i, n – адонізид

Adrenalini hydrochloridum – гідрохлорид адреналіну

Adrenalini hydrotartras – гідротартрат адреналіну

Aethacridini lactas – лактат етакрідину (ріванол)

Aethazolum, i, n – етазол

Aether aethylicus – ефір (етиловий ефір)

Allocoholum, i, n – аллохол

Alumen, inis, f – квасці

Amidopyrinum, i, n – амідопірин

Aminazinum, i, n – аміназин

Ammonii bromidum – бромід амонію

Ammonii chloridum – хлорид амонію

Analginum, i, n – анальгін
Antipyrinum, i, n – антипирин
Argenti nitras – нітрат срібла (ляпіс)
Atropini sulfas – сульфат атропіну
Barbamylum, i, n – барбаміл
Barbitalum, i, n – барбітал
Benzonaphtholum, i, n – бензонафтол
Bismuthi sulniltras – субнітрат вісмуту
Bromcamphora, ae, f – бромкамфора
Calcii carbonas – карбонат кальцію (крейда)
Calcii chloridum – хлорид кальцію
Calcii gluconas – глюконат кальцію
Calcii lactas – лактат кальцію
Camphora trita – камфора розтерта
Chlorali hydras – хлоралгідрат
Chloraminum, i, n – хлорамін
Chloroformium, i, n – хлороформ
Chlorophosum, i, n – хлорофос
Cocarbonylasum, i, n – кокарбоксилаза
Codeini phosphas – фосфат кодеїну
Codeinum, i, n – кодеїн
Coffeinum, i, n – кофеїн
Coffeinum purum – чистий кофеїн
Coffeinum-natrii benzoas – кофеїн-натрій бензоат
Collargolum, i, n – колларгол
Corazolum, i, n – коразол
Cordiaminum, i, n – кордіамін
Corglyconum, i, n – коргліккон
Cortisonum, i, n – кортизон
Corvalolum, i, n – корвалол
Creolinum, i, n – креолін
Cupri sulfas – міді сульфат (мідний купорос)
Dermatolum, i, n – дерматол
Dichlorthiazidum, i, n – дихлортіазид
Dimedrolum, i, n – дімедрол
Diprazinum, i, n – діпразин
Ephedrini hydrochloridum – гідрохлорид ефедрину
Ferrum reductum – залізо відновлене
Glucosum, i, n – глюкоза
Hydrargyri dichloridum – дихлорид ртуті (сулема)

Hydrargyri monochloridum – монохлорид ртуті
Hydrogenii peroxydum – перекис водню
Kalii hypermanganas – перманганат калію
Iodoformium, i, n – йодоформ
Ichthyolum, i, n – іхтіол
Insulinum, i, n – інсулін
Laevomycesinum, i, n – левоміцетин
Lidocainum, i, n – лідокаїн
Lobelini hydrochloridum – гідрохлорид лобеліну
Magnesii subcarbonas – карбонат магнію основний
Magnesii sulfas – сульфат магнію (гірка сіль)
Methylii salicylas – метилсаліцилат
Methyltestosteronum, i, n – метилтестостерон
Monomycinum, i, n – мономіцин
Morphini hydrochloridum – гідрохлорид морфіну
Natrii bromidum – бромід натрію
Natrii chloridum – хлорид натрію (кухонна сіль)
Natrii salicylas – саліцилат натрію
Natrii sulfas – сульфат натрію (глауберова сіль)
Neomycini sulfas – сульфат неоміцину
Norsulfazolum, i, n – норсульфазол
Novocainum, i, n – новокаїн
Oleum jecoris Aselli – риб'ячий жир
Omnoponum, i, n – омнопон
Opium, i, n – опіум
Pachycarpinum, i, n – пахікарпін
Paracetamolum, i, n – парацетамол
Phenacetinum, i, n – фенацетин
Phenobarbitalum, i, n – фенобарбітал
Phenolum, i, n – фенол
Phenylii salicylas – фенілсаліцилат (салол)
Phthalazolum, i, n – фталазол
Phthasinum, i, n – фтазин
Phthorothanum, i, n – фторотан
Pilocarpini hydrochloridum – гідрохлорид пілокарпіну
Platyphyllini hydrotartras – гідротартрат платифіліну
Plumbi acetas – ацетат свинцю
Plumbi oxydum – окис свинцю
Prednisolonum, i, n – преднізолон
Promedolum, i, n – промедол

Proserinum, i, n – прозерін
Strychnini nitras – нітрат стрихніну
Sulfadimezinum, i, n – сульфадимезин
Protargolum, i, n – протаргол
Pyridoxinum, i, n – піридоксин (вітамін В6)
Riboflavinum, i, n – рибофлавін (вітамін В2)
Santoninum, i, n – сантанін
Scopolamini hydrobromidum – гідробромід скополаміну
Securinini nitras – нітрат секуриніну
Streptocidum, i, n – стрептоцид
Streptomycini sulfas – сульфат стрептоміцину
Strophanthinum, i, n – строфантин
Tannalbinum, i, n – танальбін
Tanninum, i, n – танін
Terpinum hydratum – терпінгідрат
Testosteroni propionas – пропіонат тестостерону
Themisalum, i, n – темісал
Theophyllum, i, n – теофілін
Tocopherolum, i, n – токоферол (вітамін Е)
Vicasolum, i, n – вікасол
Xeroformium, i, n – ксероформ
Zinci oxydum – окис цинку
Zinci sulfas – сульфат цинку

GAUDEAMUS

БУДЕМ ВЕСЕЛИТИСЬ!

Оригінальний текст	переклад Володимира Литвинова
<p> Gaudeamus igitur, Juvenes dum sumus! Post jucundam juventutem, Post molestam senectutem Nos habebit humus, (bis) Ubi sunt qui ante nos In mundo fuere? Vadite ad superos Transite ad inferos, Ubi jam fuere. (bis) Vita nostra brevis est, Brevi fmietur; Venit mors velociter, Rapit nos atrociter, Nemini parcetur. (bis) Vivat Academia, Vivant professores! Vivat membra quodlibet, Vivant membra quaelibet Semper sint in flore! (bis) Vivant omnes virgines, Faciles, formosae! Vivant et mulieres Tenerae, amabiles, Bonaе, laboriosae. (bis) Vivat et Respublica Et qui illam regit! Vivat nostra civitas, Maecematum caritas, Quae nos hie protegit! (bis) Pereat tristitia, Pereant osores, Pereat diabolus, Quivis antiburschius Atque irrisores! (bis). </p>	<p> Доки в жилах кров буя, Веселімоь, друзі! Сплине молодість, як пісня, Прийде старість ненависна – Помремо у тузі! Де поділися старі Наші побратими? Треба їх в раю питати, Чи до пекла завітати, Щоб зустрілись з ними! Гей, короткий плин життя, Пам’ятаймо всюди: Швидко прийде смерть з косою, Забере усіх з собою, Ми ж бо смертні люди! Віват академія, Слава професорам! Слава лекторам-доцентам, Бакалаврам і студентам Над моря і гори! Хай дівчата всі живуть, Ніжні та красиві! Хай живуть і молодиці Чорноброві, білолиці, Добрі, не ліниві! Хай живе республіка І хто нею править! Слава матері-вітчизні! І добродіям всім, звісно, За їх щедрість слава! Смутку досить, киньте сум, Розігніте спини! Хай усі ті поконають, Що студентам не сприяють Тим чи іншим чином! </p>

Тексти для додаткового читання

Spartacus

Saeculo primo ante aeram nostram in ludo gladiatorio Capuae magister gladiatorum erat Spartacus. Ibi Spartacus magnum bellum gladiatorum contra dominos suos paravit. Gladiatores ludo evaserunt et castra sua in Vesuvio muniverunt. Multi servi ad Spartacum fugerunt. Spartacus magnas copias servorum exercitavit Copiae Spartaci Romanos perterruerunt.

Marcus Licinius Crassus, consul Romanus, legiones contra Spartacum duxit. Magna pugna inter legiones Romanas et copias Spartaci in Apulia fuit. Ibi Marcus Licinius Crassus servos et gladiatores vicit. In pugna etiam Spartacus, dux gladiatorum, cecidit. Victores servos multos ceperunt et puniverunt.

De cicerone

Multi sunt oratores clari Graecorum et Romanorum. In numero clarorum oratorum Romanorum erat Cicero. Cicero non solum egregius orator erat, sed etiam clarus scriptor Latinus. Libri Ciceronis varii sunt, nam vir erat doctus. Non solum libri scriptorum Romanorum Ciceroni noti erat, sed etiam libri scriptorum Graecorum. Cicero multos libros de philosophia et de eloquentia scripsit. Notae sunt orationes Ciceronis et epistolae.

De archimedis morte

Marcellus, Romanorum consul, ad Syracusas, urbem Siciliae nobilissimam, oppugnandas missus est. Diurna fuit obsidio, nee urbem, nisi, post tres annos, cepit Marcellus. Archimedes, qui ea tempestate Syracusis fuit, multis machinis urbis defendendae causa inventis opera Romanorum disturbabat. Captis Syracusis Marcellus prudentia hominis delectatus capiti illius parci iussit. Archimedes, dum in pulvere quasdam formas describit attentius, patriam suam captam esse non senserat, et militi, qui praedandi causa in domum irruerat strictoque gladio: "Quisnam es?" - interroganti propter nimiam cupiditatem illud investigandi, quod requirebat, nihil respondit nisi hoc: "Noli turbare circulos meos". Itaque a milite obrancatus est.

Iusiurandum

(Гиппократ)

Quod ad aegros attinet sanandos dietam ipsis constituam pro facultate et iudicio meo commodam, omneque detrimentum et iniuriam ab

eis prohibebo.

Neque vero ullius preces apud me adeo validae erunt, ut cuiquam venenum sim propinaturus neque etiam ad banc rem consilium dabo.

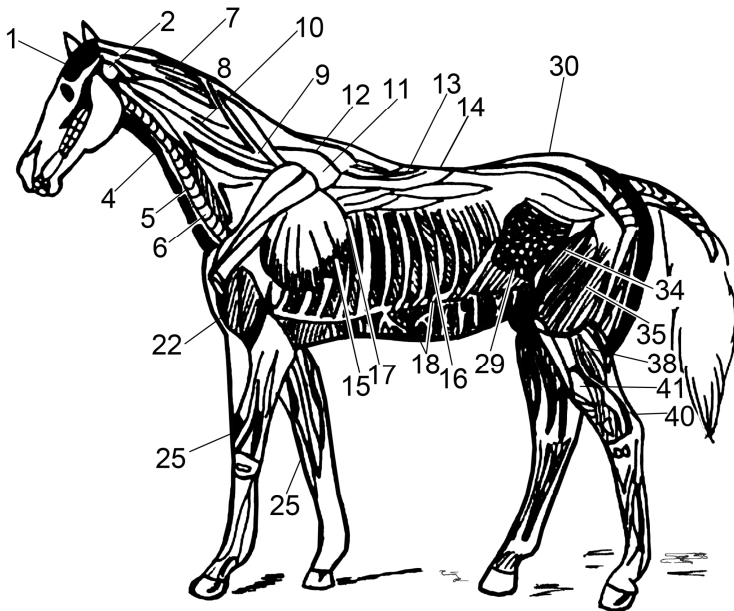
Porro caste et sancte vitam et artem meam conservabo.

In quascumque autem domus ingrediar ob utilitatem aegrotantium intrabo, ab omniq[ue] iniura voluntaria inferenda et corruptione abstinebo.

Quaecumque vero inter curandum videro aut audivero immo etiam ad medicandum non adhibitus in communi hominum vita cognovero, ea siquidem effere non contulerit, tacebo et tamquam arcana apud me continebo.

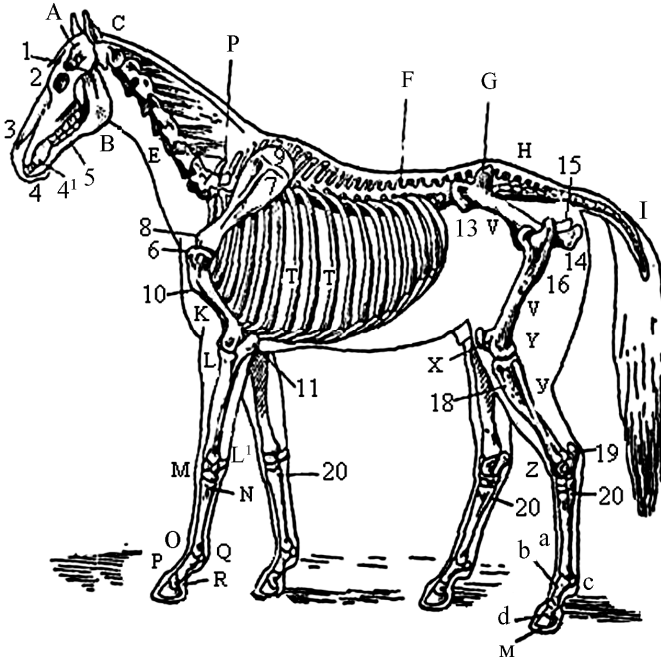
Самостійна робота з ілюстраціями

Завдання. Вивчіть латинські та українські назви м'язів коня за поданою ілюстрацією.

Musculi equi:	М'язи коня:
1 – m. temporalis	1 – скроневий м'яз
2 – m. iugo-mandibularis	2 – шийний нижньощелепний м'яз
3 – m. sterno-thyreoideus	3 – груднино-щитоподібний м'яз
4 – m. sterao-cephalicus	4 – груднино-головний м'яз
5 – trachea	5 – трахея
6 – m. scalenus	6 – драбинчастий м'яз
7 – m. Splenitis	7 – ремінний м'яз
8 – pars funicularis lig. nuchae	8 – стовпчикова частина каркової зв'язки
9 – m. rhomboideus	9 – ромбоподібний м'яз
10 – m. serratus ventralis (pars cervlcis)	10 – вентральний зубчатий м'яз (шийна частина)
11 – cartilago suprascapularis	11 – надлопатковий хрящ
12 – m. rhomboideus	12 – ромбоподібний м'яз
13 – m. iliocostalis	13 – клубово-ребровий м'яз
14 – m. longissimus dorsi	14 – найдовший м'яз спини
15 – m. serratus ventralis(pars thoracis)	15 – зубчатий вентральний м'яз (грудна частина)
16 – m. intercostalis externus	16 – зовнішній міжреберний м'яз
17 – m. intercostalis internus	17 – внутрішній міжреберний м'яз
18 – m. abdomiinalis rectus	18 – прямий черевний м'яз
22 – m. brachialis internus	22 – внутрішньо-плечовий м'яз
25– m. abductor pollicis longus	25 – довгий привідний м'яз великого пальця
29 – m. obliquus abdominis Internus	29 – внутрішньочеревний косий м'яз
30 – m. glutaeus medius quadriceps)	30 – середньо-сідничний м'яз
34 – m. rectus femoris (m. quadriceps)	34 – прямий м'яз стегна (чотириголовий м'яз)
35 – m. vastus lateralis (m. quadriceps)	35 – бічний широкий м'яз (чотириголовий)
38 – m. gastrocnemius	38 – литковий м'яз
40 – m. flexor digitalis pedis superficialis	40 – поверхневий згинач пальців
41 – m. peroneus tertius	41 – третій малогомілковий м'яз

Завдання. Вивчіть латинські та українські назви частин скелету коня за поданою ілюстрацією.

Sceletum equi:

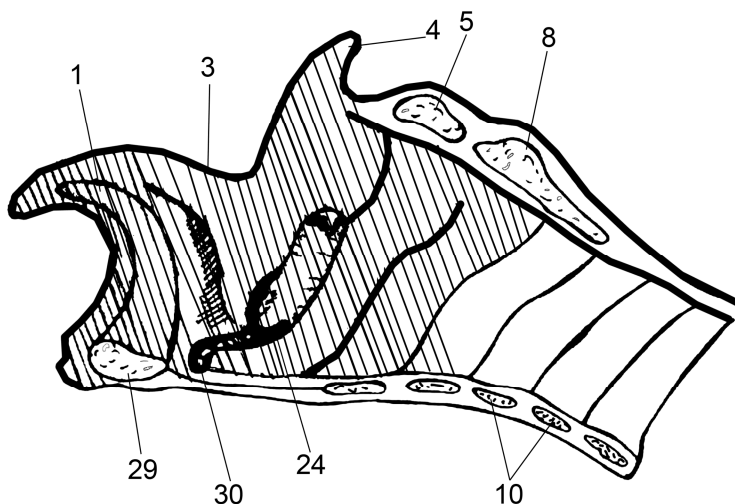
- A – fossa temporalis
- B – mandibula
- C – atlas
- D – cristopheus
- E – vertebrae cervicales
- F – pars thoracalis
- G – pars lumbalis
- H – pars sacralis
- I – pars caudalis
- J – scapula
- K – os humeri
- L – radius
- L¹ – ulna

Скелет коня:

- A – скронева ямка
- B – нижня щелепа
- C – перший шийний хребець
- D – другий шийний хребець
- E – шийні хребці
- F – грудний відділ
- G – поперековий відділ
- H – крижовий відділ
- I – хвостовий відділ
- J – лопатка
- K – плечова кістка
- L – променева кістка
- L¹ – ліктьова кістка

M – carpus	M – зап'ясток
O – metacarpus	O – п'ясток
P,b – os suffraginis	P,Б – путова кістка
Q,c – os sesamoideum	Q,c – сезамоподібна кістка
R,d – os coronae	R,d – коронарна кістка
T, T – costae	T, T – ребра
U – os ilium	U – клубова кістка
V – os femoris	V – стегнова кістка
X – patella	X – надколінок
Y – tibia	Y – велика гомілка
a – metatarsus	a – плесно
f – ligamentum	F – зв'язка карка
y – fibula	y – мала гомілка
z – tarsus	z – заплесно
1 – os zygomaticum	1 – вилична кістка
2 – orbita oculi	2 – очна ямка
3 – os nasale	3 – носова кістка
4 – dentes	4 – різцеві зуби
4 ¹ – dens caninus	4 ¹ – ікло
5 – dentes molares	5 – кутні зуби
6 – (trochanter hum. extern) tuberculum maius	6 – великий горб (зовнішній горб плеча)
7,7 – fossae scapulae (supra-, infraspinata)	7,7 – ямки лопатки (передостна, заостна)
8 – processus coracoideus	8 – дзьобоподібний відросток
9 – cartilago scapulae	9 – лопатковий хрящ
10 – tuberositas deltoidea	10 – дельтоподібна шорсткість
11 – olecranon	11 – ліктьовий відросток
12 – cartilaginee costales	12 – реброві хрящі
13 – tuber coxae	13 – кульшовий горб
14 – os ischii	14 – сіднична кістка
15 – trochanter maior	15 – великий вертлюг
16 – trochanter minor	16 – малий вертлюг
18 – tuberositas tibialis anterior	18 – передня шорсткість великої гомілки
19 – os calcaneum	19 – п'яткова кістка
20 – ossa metacarpalia et ossa metatarsalia	20 – кістки п'ястка і плесна

Завдання. За поданою ілюстрацією знайдіть українські та латинські відповідники вказаних цифрами органів.

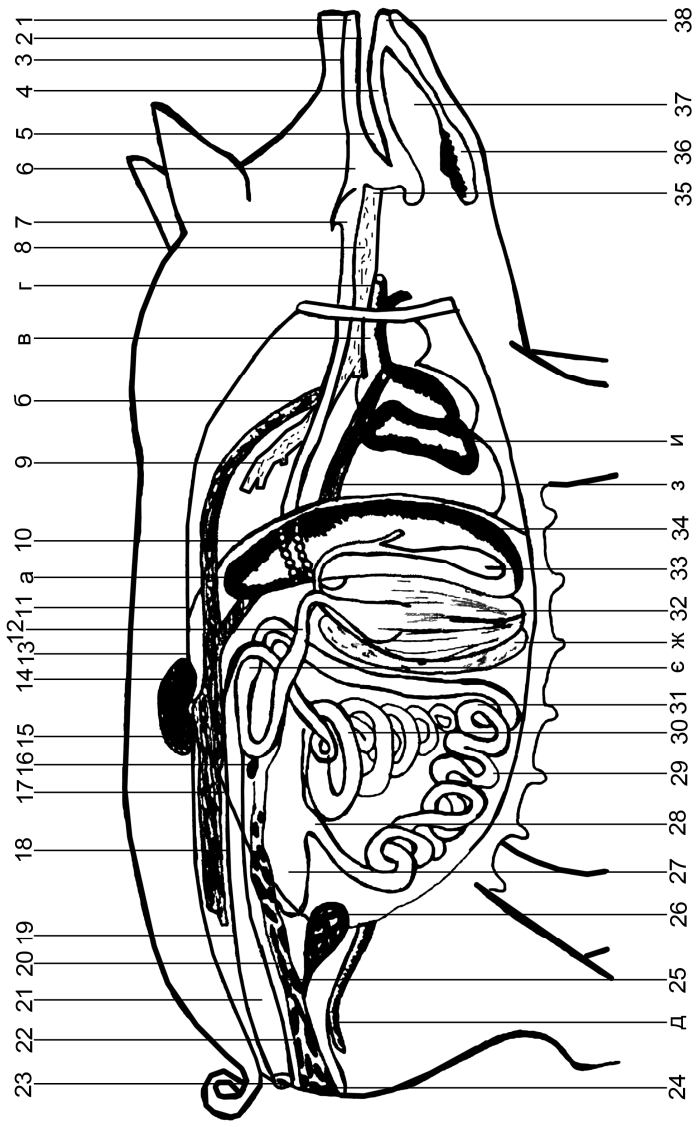

Органи будови гортані

1. Надгортанний хрящ – *cartilago epiglottica*
2. Вхід в гортань – *aditus laryngis*
3. Надгортанно-черпакувата складка – *plica aryepiglottica*
4. Ріжкуваті хрящі – *cartilagine corniculatae*
5. Черпакуватий хрящ – *cartilago arytenoidea*
6. М'язовий гребінь черпакуватого хряща – *crista muscularis*
7. Задній ріжок щитоподібного хряща – *cornu caudate*
8. Пластинка перснеподібного хряща – *lamina cricoidea*
9. М'язовий відросток перснеподібного хряща – *processus muscularis*
10. Трахейні хрящі – *cartilago-trachealis*
11. Груднино-щитоподібний м'яз – *musculus sterno-thyroideus*
12. Персне-щитоподібний м'яз – *musculus cricothyroideus*
13. Щитоподібний хрящ – *cartilage thyroidea*
14. Щитоподібна вирізка – *incisura thyroidea*
15. Передній ріжок щитоподібного хряща – *cornu craniale*
16. Під'язиково-щитоподібний м'яз – *musculus hyothyroideus*
17. Під'язиково-надгортанний м'яз – *musculus hyoepiglotticus*
18. Черпакуватий поперечний м'яз – *musculus arytenoideus transversus*

-
-
19. Дорсальний персне-черпакуватий м'яз – *musculus cricoarytenoi-deus dorsalis*
 20. Кільцева зв'язка трахеї – *ligamentum anulare*
 21. Дужка перснеподібного хряща – *arcus cricoideus*
 22. Бічний персне-черпакуватий м'яз – *musculus cricoarytenoideus lateralis*
 23. Голосовий м'яз – *musculus vocalis*
 24. Боковий гортанний шлуночок – *ventriculus laryngis lateralis*
 25. Шлуночковий м'яз – *musculus ventricularis*
 26. Клиноподібний хрящ – *cartilage cuneiformis*
 27. Підслизова оболонка гортані – *tunica submucosa*
 28. Тіло щитоподібного хряща – *corpus thyroideum*
 29. Середній гортанний шлуночок – *ventriculus laryngis medianus*
 30. Шлуночкова складка – *plica ventricularis*
 31. Голосова губа – *labium vacate*
 32. Шлуночкова зв'язка – *ligamentum ventriculare*
 33. Голосова зв'язка – *ligamentum vocale*
 34. Голосовий відросток – *processus vocalis*
 - а) краніальне епітеліальне тільце (колощитоподібна залоза) – *corpus-culum epitheliale (glandula parathyroidea)*
 - б) щитоподібна залоза (ліва доля) – *glandula thyroidea (lobus sinister)*
 - в) малий ріг під'язикової кістки – *keratohyoid*
 - г) язиковий відросток – *processus lingualis*
 - д) великий ріг під'язикової кістки – *thyreohyoid*

Внутрішні органи свині

Завдання. Вивчіть латинські та українські назви внутрішніх органів свині за поданою ілюстрацією.

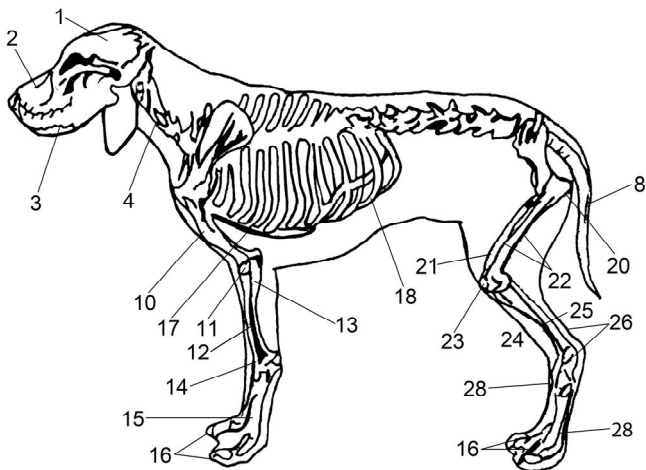
Назви внутрішніх органів свині

1. Ніздрі
2. Тверде піднебіння
3. Носова порожнина
4. Ротова порожнина
5. М'яке піднебіння
6. Глотка
7. Стравохід
8. Трахея
9. Бронх
10. Ліва легень
11. Жовчний проток
12. Дванадцятипала кишка
13. Надниркова залоза
14. Підшлункова залоза
15. Права нирка
16. Яечник
17. Сечовик
18. Матка
19. Шийка матки
20. Піхва
21. Пряма кишка
22. Присінок піхви (сечостатеви́й синус)
23. Відхідник (анус)
24. Статева щілина
25. Сечовивідний канал
26. Сечовий міхур
27. Сліпа кишка
28. Клубова кишка
29. Порожня кишка
30. Ободова кишка
31. Ободова кишка (відцентрові звивини (кільця))
32. Шлунок
33. Жовчний міхур
34. Печінка

-
-
35. Гортань
 36. Слинна залоза
 37. Язик
 38. Ротова щілина
 - а) діафрагма
 - б) аорта
 - в) загальний плечоголовний стовбур
 - г) краніальна порожниста вена
 - д) тазовий шов
 - є) краніальна брижова артерія
 - ж) селезінка
 - з) каудальна порожниста вена
 - и) серце

1. nares
2. palatum durum
3. cavum nasi
4. cavum oris
5. palatum molle (velum palatinum)
6. pharynx
7. oesophagus
8. trachea
9. bronchus
10. pulmo sinister
11. ductus choledochus
12. intestinum duodenum
13. glandula suprarenalis
14. pancreas
15. ren dexter
16. ovarium
17. ureter
18. uterus
19. cervix uteri
20. vagina
21. intestinum rectum
22. vestibulum vaginae (sinus urogenitalis)
23. anus
24. rima pudendi
25. urethra
26. vesica urinaria

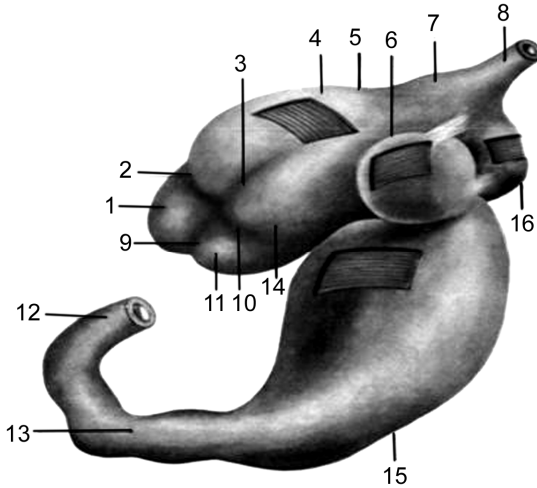
-
-
- 27. intestinum caecum
 - 28. intestinum ileum
 - 29. intestinum ieinum
 - 30. intestinum colon (gyri centripetales)
 - 31. intestinum colon (gyri cen-trifugales)
 - 32. ventriculus
 - 33. vesica fellea
 - 34. hepar
 - 35. larynx
 - 36. glandula salivalis
 - 37. lingua
 - 38. rima oris
 - a) diaphragma
 - б) aorta
 - в) truncus brachiocephalicus communis
 - г) vena cava cranialis
 - д) symphysis pelvis
 - е) arteria mesenterica cranialis
 - ж) lien
 - з) vena cava caudalis
 - и) cor

Завдання. За поданою ілюстрацією та латинськими назвами частин скелету собаки напишіть їх українські відповідники.

- 1 – cranium _____
- 2 – maxilla _____
- 3 – mandibula _____
- 4 – vertebrae cervicales _____
- 5 – vertebrae thoracales _____
- 6 – vertebrae lumbales _____
- 7 – os sacrum _____
- 8 – vert, coccygeae _____
- 9 – scapula _____
- 10 – os humeri _____
- 11 – olecranon _____
- 12 – os radii _____
- 13 – os ulnae _____
- 14 – carpus _____
- 15 – metacarpus _____
- 16 – phalanx _____
- 17 – os sterni _____
- 18 – cartilago costalis _____
- 19 – ilium _____
- 20 – ischium _____
- 21 – os femoris _____
- 22 – os femoris _____
- 23 – patella _____
- 24 – tibia _____
- 25 – fibula _____
- 26 – os calcaneum _____
- 27 – tarsus _____
- 28 – metatarsus _____

Шлунок теляти

1. Каудо-дорсальний сліпий мішок рубця – *saccus caecus ruminis caudo-dorsalis*
2. Каудо-дорсальна поперечна борозна – *sulcus coronarius ruminis caudo-dorsalis*
3. Права поздовжня борозна – *sulcus longitudinalis dexter*
4. Дорсальний рубцевий напівмішок – *saccus ruminis dorsalis*
5. Рубець – *rumen*
6. Книжка – *omasus*
7. Печера рубця – *antrum ruminis*
8. Стравохід – *oesophagus*
9. Каудальна рубцева борозна – *sulcus ruminis caudalis*
10. Каудо-вентральна поперечна борозна – *sulcus coronarius ruminis caudo-ventralis*
11. Каудо-вентральний сліпий мішок – *saccus caecus ruminis caudo-ventralis*
12. Дванадцятипала кишка – *duodenum*
13. Вихід зі шлунку в дванадцятипалу кишку (воротар) – *pylorus*
14. Вентральний рубцевий напівмішок – *saccus ruminis ventralis*
15. Сичуг – *abomasus*
16. Сітка – *reticulum*

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Збірник вправ і завдань з латинської мови. Білоцерків. держ. аграр. ун-т; Укл.: О.К. Семеренко, С.В. Лобачова, Л.О. Степура. – Біла Церква, 2001.
2. Вульф В.Д. Латинский язык и основы ветеринарной терминологии. – М.: Агропромиздат, 1988.
3. Латинська мова / За ред. А.Г. Ступінської. – Львів: Вища школа, 1986.
4. Міжнародна анатомічна номенклатура. *Nomina anatomica* / Укл. К.А.Дюбенко. – К, 1997.
5. Ходорковская Б.Б., Чернявский М.Н. Учебник латинского языка. – М.: Медицина, 1964.
6. Федоров О.В., Очкуренко О.М., Фенчин К.М. Морфологічний словник медичної термінології. – К.: Вища школа, 1985.
7. Дворецкий Й.Х. Латинско-русский словарь. Около 50 000 слов. – М.: Русский язык, 1976.
8. Литвинов В.Д., Скорина Л.П. Латинська мова: підручн. – К.: Вища школа, 1990.
9. Валл Г.И. Латинский язык: учебник для вузов. – М.: Высшая школа, 1990.
10. Латинско-русский словарь / Сост.: А.М. Малинин. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1961.
11. Литвинов В.Д., Скорина Л.П. 500 крилатих висловів. Тексти. Латино-український словник + англійські, німецькі, французькі, іспанські відповідники. – К., 1993.
12. Филиппович З.М. Латинский язык. – К.: Вища школа, 1972.

ЛАТИНСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

a, ad (abl.) *від*
aa, ana *порівну, по*
abdomen, inis *п живіт, черево*
abdominalis, e *черевний*
abductio, onis *ф відведення*
abductor, oris *т відвідний м'яз*
abomasum, i *п сичуг*
abscessus, us, t *нарив, абсцес*
absinthium, i *п полин*
absorbeo, sorbui, sorptum, ere *2 поглинати*
accessio, onis *ф прирощення, прибуття, додавання*
accessorius, a, um *додатковий*
acer, acris, acre *гострий*
acetas, atis *т ацетат*
aceticus, a, um *оцтовий*
acetylsalicylius, a, um *ацетилсаліциловий*
acidum, i *п кислота*
acromion, i *п акроміон, округле підвищення*
actio, onis *ф дія*
acus, us *ф голка*
acusticus, a, um *слуховий*
acutus, a, um *гострий, гострокінецьний*
ad (acc) *до, для*
addo, didi, ditum, ere *3 добавляти*
adduco, duxi, ductum, ere *3 приводити*
adductio, onis *ф приведення*
aden, enis *т залоза*
adenitis, idis *ф мит*
adenoviralis, e *аденовірусний*
adeps, ipis m, f *жир*
adeps suillus *свинячий жир*
adhibeo, ui, itum, ere *2 використовувати, вживати*
adiuvans, tis *допомагаючий, допоміжний*
adnumero, avi, atum, are *1 нараховувати; рахувати; відносити; порівнювати; приписувати*
adonis, idis *ф горіцивіт*
adonis vernalis *горіцивіт весняний*
adrenalinum, i *п адреналін*

adultus, a, um *дорослий, великий, зрілий*
 affero, attuli, allatum, affere *приносити, повідомляти, приводити, доказ, приклад*
 aeger, gra, grum *хворий*
 aegroto, avi, atum, arel *хворіти*
 aegrotus, a, um *хворий*
 aequalis, e *рівний*
 aequae, *однаково, стільки ж, справедливо*
 aequus, a, um, *рівний, горизонтальний, прямий, зручний, сприятливий, спокійний, терплячий*
 aer, aeris *т повітря*
 aethazolum, i *п етазол*
 aether, eris *т ефір, повітря*
 aethereus, a, um *ефірний*
 aethylicus, a, um *етиловий*
 aethylium, i *п етил*
 agalactia, ae *відсутність молока*
 agito, avi, atum, are *спонукати, збовтувати*
 agnus, i *т ягня*
 ala, ae *ф крило*
 albus, a, um *білий*
 aliquantus, -a, -um *деякий, досить великий, достатній*
 alimentum, i *п їжа*
 alo, ui, itum, ere *3 жити*
 aloë, es *ф алое*
 alte *високо*
 alter, era, erum *другий з двох, один з двох, другий, наступний*
 althaea, ae *ф алтей*
 altus, a, um *високий*
 alveolus, i *т комірка*
 amarus, a, um *гіркий*
 amidopyrinum, i *п амідопирин*
 aminazinum, i *п аміназин*
 ammonium, i *п амоній*
 amo, avi, atum, arel *кохати*
 amoeba, ae, *ф амеба*
 ampulla, ae, *ф ампула*
 amygdala, ae *ф миндаль*
 amyllum, i *п крохмаль*
 ana (скор. aa) *порівну, по*

anaemia, ae *f* *малокрів'я*
anaesthesium, i *n* *анестезія*
analginum, i *n* *анальгін*
 analis, e *задньопрхідний*
anas, atis *f* *качка*
ancylostoma, atis *n* *анцилостома*
aneurysma, atis *n* *розширення артерії, аневризма*
angion (гр.) *судина*
angina, -ae *f* *горлова жаба, ангіна*
angulus, i *m* *вугол*
anhidrurus, a, um *безводний*
animal, alis *n* *тварина*
anisum, i *n* *анис*
annus, i *m* *рік*
ante (acc) *перед, до*
anterior, ius *передній*
anthrax, acis *m* *сибірська язва*
antiquus, a, um *стародавній, старий*
anus, i *m* *задній прохід*
aperio, perui, pertum, ire *відчиняти*
apertura, ae *f* *отвір*
aphthae epizooticae pl. *ящури*
appareo, parui, paeitem, ere 2 *з'являтися, бути ясним, очевидним*
appropinquo, avi, atum, are 1 *наближатися*
apud *біля, при*
aqua, ae *f* *вода*
aquaeductus, us *m* *водопровід*
aquosus, a, um *водний*
arbor, aris *f* *дерево*
arcanus, a, um *таємний, таємничий*
arcus, us *m* *дуга, лук*
arenarius, a, um *піщаний*
argentum, i *n* *срібло*
arrhythmicus, a, um *аритмічний*
ars, artis *f* *мистецтво*
arsenas, atis *m* *арсенат*
arsenicus, a, um *миш'яковистий*
arsenicum, i *n* *миш'як*
arsenicus, a, um *миш'яковий*
arsenis, atis *m* *арсеніт*

arteria, ae *f* *артерія*
arthritis, idis *f* *артрит, ломота в суглобах*
arthron, i *n* *суглоб*
articularis, e *суглобовий*
articulatio, onis, *f* *суглоб*
articulus, i *m* *суглоб*
artus, us *m* *суглоб, шкіра, тіло*
ascendens, tis *висхідний*
ascendo, di, nsum, ere 3 *зходити, підійматися*
ascorbicus, a, um *аскорбиновий*
asinus, i *m* *осел, вісюк*
asper, era, erum *шорсткий, грубий*
astrum, i *n* *зірка*
atlas, antis *m* *перший шийний хребець, атлант*
atonia, ae *f* *атонія, в'ялість*
atrium, i *n* *передпокій*
atrium cordis *передсердя*
atropinum, i *n* *атропін*
attente *уважно*
attineo, tinui, tentum, ere 2 *міцно тримати, утримувати*
audio, iui, itum, ire 4 *слухати, чути*
auditus, us *m* *слух*
auricularis, e *вушний*
auris, is *f* *вухо*
aurum, i *n* *золото*
auscultatio, onis *f* *вислуховування*
ausculto, avi, atum, are 1 *вислуховувати*
aut... aut *або... або*
autem *але, напроти*
autihaemotherapia, ae *f* *гемотерапія*
axis, is *m* *вісь*

В

bacca, ae *f* *ягода*
bacillus, i *m* *паличка, бацила*
bacterium, i *n* *бактерія*
baculus, i *m* *палка*
barium, i *n* *барій*
basis, is *f* *базис, основа*
belladonna, ae *f* *красавка, беладонна*

bellum, i n *війна*
bene *добре*
benzoas, atis t *бензоат*
benzoicus, a, um *бензойний*
benzylpenicillinum, i n *бензилпеницилін*
betula, ae *береза*
bibō, ere 3 *пити*
biceps, cipitis *двоглавий*
biomycinum, i n *біоміцин*
bios (гр.) *життя*
bismuthum, i n *вісмут*
blandus, a, um *ласкавий, приємний, вкрадливий*
bolus, i f *глина*
bolus, i t *велика пілюля, болюс*
bonus, a, um *добрий*
boricus, a, um *борний*
borum, i n *бор*
bovinus, a, um *бичачий*
brachialis, e *плечовий*
brachium, i n *плече*
brevis, e *короткий*
bromidum, i n *бром*
bronchiolus, i t *бронхіола*
bronchitis, idis f *запалення бронхів*
brucella, ae f *бруцела*
brucellosis, is f *бруцельоз*
bucca, ae f *щока*
bulbus, i t *цибулина, бульба*
bulbus oculi *очне яблуко*
butadionum, i n *бутадіон*
butyrum, i n *масло*

С

сасао *какао*
cado, cecidi, casum, ere 3 *падати, гинути*
caecus, a, um *сліпий*
caesura, ae f *рубання; стинання*
calcar, aris n *шпора*
calcium, i n *кальцій*
calor, oris t *теплота, жар*

calva, ae *f* череп
calvaria, ae *f* = calva
camphora, ae *f* камфора
camphoratus, a, um камфорний
canalis, is *m* канал
cannabis, is *f* конопля
capillaris, e волосяний, капілярний
capillus, i *m* волосина
capsula, ae *f* капсула, сумка
caput, itis *n* голова
Capua, ae *f* Капуя (місто в Італії)
carbo, onis *m* вугілля
carbogenicum, i *n* вуглець
carbolicus, a, um карболовий
carbonas, atis *m* карбонат
cardiacus, a, um серцевий
cardialis, e серцевий
caries, ai *f* гнилість
carolinus, a, um карловарський
carpalis, e зап'ястковий
carpus, i *m* зап'ясток
cartilago, inis *f* хрящ
carum, carvi *n* тмин
castra, orum (pl. *n*) табір, укріплення, фортеця
catarrhalis, e катаральний
cauda, ae *f* хвіст
caudalis, e хвостовий
causa, ae *f* причина, випадок
causticus, a, um каустичний
caute обережно
cavum, i *n* порожнина
cavus, a, um порожній, порожнистий
ceci див. cado
celeber, bris, bre знаменитий, відомий
celer, eris, ere швидкий
cellula, ae *f* клітинка
cellularis, e клітинний
Celsus, i *m* Цельс, римський лікар та письменник (Іст. н. е.)
centigramma, atis *n* сантиграм, сота частина грама
centum (числ.) сто

ceratum, i n *воскова мазь, восковий пластир*
ceratus, a, um *навощений*
cerebrum, i n *мозок*
cervicalis, e *шийний*
cervix, icis f *шия, шийка*
ceter, era, erum *інший*
chamomilla, ae f *ромашка*
charta, ae f *папір*
chelidonium, i n *чистотіл*
china, ae f *хіна*
chirurgus, i t *хірург*
chloralum hydratum, i n *хлоралгідрат*
chloraminum, i n *хлорамін*
chloridum, i n *хлорид*
chloroformium, i n *хлороформ*
chlortetracyclinum, i n *хлортетрациклін*
chlorum, i n *хлор*
chole, es f *жовч*
chondros (гр.) *хрящ*
chorda, ae f *струна, хорда*
chronicus, a, um *хронічний*
Cicero, onis t *Цицерон, римський оратор і письменник (1 ст. до н. е.)*
cilium, i, n *вія*
cinereus, a, um *сірий, попелястий*
cingo, cingi, cinctum, ege *оточувати, прикрашати*
circulus, i t *круг, кружок*
circum (acc.) *навколо*
circumductio, onis f *обведення*
cito *швидко*
citras, atis t *цитрат*
citus, a, um *швидкий*
clamo, avi, atum, are 1 *кричати, крикнути; волати, лементувати, галасувати, горлати, репетувати*
clarus, a, um *славний, ясний*
clausus, a, um *зачинений*
claviculla, ae f *ключиця*
coctus, a, um *кип`ячений*
cossyx, ugis t *зозуля*
codeinum, i n *кодеїн*
coeliacus, a, um *черевний*

cena (coena), ae *f* обід
 coeptus, a, um *розпочатий*
 coeruleus, a, um *синій*
 coffeinum, i *n* *кофеїн*
 cognosco, novi, nitum, ere 3 *пізнавати*
 cognov див. *cognosko*
 collega, ae *m* *товариш, співробітник*
 colligo, avi, atum, are 1 *зв'язувати, з'єднувати*
 collum, i *n* *шия*
 complexus, us *m* *комплекс*
 comito, are *супроводжувати*
 compono, posui, positum, ere 3 *складати, утворювати*
 concido, idi, isum, ere 3 *подрібнити*
 confundo, fudi, fusum, ere 3 *перемішати, об'єднати*
 contundo, tudi, tu(n)sum, ere 3 *товкти, роздрібнювати,*
розтирати
 contineo, tinui, tentum, ere 2 *тримати в собі, залишати,*
затримувати, стримувати
 colo, avi, atum, are 1 *проціджувати,*
очищати (ceram, aquam; aurum); просіювати (aliquid cribro)
 colon, i *n* *обвідна кишка*
 coloratus, a, um *забарвлений*
 columna, ae *f* *стовп*
 commissura, ae *f* *спайка, з'єднання*
 communicatio, onis *f* *зв'язок, повідомлення*
 communis, e *загальний, звичайний*
 compactus, a, um *міцний*
 comparo, avi, atum, are 1 *порівнювати*
 compensatio, onis *f* *відшкодування, компенсація*
 complexus, us *m* *комплекс*
 compositus, a, um *складний*
 compressus, a, um *стиснутий*
 concavo, avi, atum, are 1 *видовбувати; згинати, зігнути,*
вигинати
 concentratus, a, um *концентрований*
 concha, ae *f* *раковина, перлина, мушля*
 concretio, onis, *f* *зрошення*
 conjugo, junxi, junctum, ere 3 *приєднувати, поєднувати*
 conecto, nexui, nexum, ere *зв'язувати, сплітати, з'єднувати*
 conservo, avi, atum, are 1 *зберігати*

consilium, ii *n* *порада, рада, згода, план*
constituens, tis *формуотворювальний*
consto, stiti, statum, are 1 *складатися*
contagiosus, a, um *заразний, контагіозний*
contego, texi, tectum, ere 3 *закривати, покривати, ховати, приховувати, зберігати, захищати*
contero, trivi, (terui), triitum, ere *розтирати, розтерти, стовкати*
contineo, tinui, tentum, ere 2 *тримати разом, в поєднанні, оточувати, охоплювати, зберігати, підтримувати*
contra (acc.) *проти, напроти*
contractio, onis *f* *спазм, скорочення*
contraho, xi, ctum, ere 3 *зтягувати, скорочувати*
contusio, onis *f* *удар*
convalesco, valui, -, ere 3 *одужувати*
convallaria, ae *f* *конвалія*
copia, ae *f* *багатство, велика кількість*
coquo, xi, ctum, ere 3 *варити*
cor, cordis *n* *серце*
coracoideus, a, um *клювоподібний*
cornu, us *n* *ріг*
cornutus, a, um *рогатий*
corpus, oris *n* *тіло*
corona, -ae *f* *корона*
coronalis, e *що відноситься до вінка*
corrigen, tis *виправляючий*
corrigo, gexi, rectum, ere *виправляти*
corruptio, onis *f* *псування, обман, підкуп*
cortex, icis *m* *кора*
costa, ae *f* *ребро*
costalis, e *реберний*
cranialis, e *черепний*
cranium, i *n* *череп*
creber, bra, brum *частий*
cribro, avi, atum, are 1 *просіювати*
crista, ae *f* *гребінь*
criticus, a, um *критичний, переломний*
crus, cruris *n* *гомілка, ніжка*
cuius, -a, um *чий*
culter, tri *m* *ніж*
cum (abl.) *з, разом із*

cuprum, і *n* мідь
curo, avi, atum, are 1 лікувати, піклуватися
cutaneus, a, um шкіряний
cutis, is *f* шкіра
cystis, is *f* міхур
cytus, і *t* клітина

D

de (abl) *pro, від*
debeo, ui, itum, ere 2 бути винним; заборгувати
decigramma, atis *n* дециграм, десята частина грама
decoctum, і *n* відвар
deferens, tis *виносний*
defero, detuli, delatum, deferre зносити, виносити
deltoides, a, um дельтоподібний
demonstro, avi, atum, are 1 показувати
demum *adv* тільки, лише, а саме
dentatus, a, um зубчастий
depressor, oris *t* опускаючий м'яз
depuratus, a, um очищений
derma, atis *n* шкіра
dermatolum, і *n* дерматол
descendens, tis *низхідний*
desideo, sedi, sessum, ere сидіти склавши руки, нічого не робити
designatio, onis *f* позначення
destillatus, a, um перегнаний, дистильований
detrimentum, і *n* збиток, шкода
dexter, tra, trum *правий*
diaphragma, atis *n* діафрагма
dico, xi, ctum, ere 3 говорити, називати
dies, ei *f, t* строк, день
difficilis, e *важкий*
digestivus, a, um харчотравний
digitalis, is *f* наперстянка
digitus, і *t* палець
dignosco (dinosco), gnovi, gnotum, ere 3 розпізнавати, розрізняти
diligenter *сумлінно, старанно*
dilutus, a, um розведений
diploë, ës *f* зубчаста речовина кістки
discipulus, і *t* учень

disco, didici, -, ere 3 *вчитися*
distinguo, stinxi, stinctum, ere 3 *розрізняти*
diureticus, a, um *сечогінний*
diversus, a, um *різний*
divido, visi, visum, ere 3 *розділяти*
divitiae, arum, f, pl. *багатство*
do, dedi, datum, are *давати*
doceo, ui, ctum, ere 2 *вчити, навчати*
doctus, a, um *вчений*
doleo, ui, itum, ere 2 *хворіти*
dolor, oris, m *біль*
domesticus, a, um *домашній*
domus, us f *дім, хата*
dormio, ivi, itum, ire 4 *спати*
dorsalis, e *спинний, тильний*
dorsum, i, n *спина*
dosis, is f *доза*
duco, duxi, ductum, ere 3 *вести, проводити, приводити, вважати, витрачати*
ductus, us, m *хід, протік*
dum *доки*
duobus *див. duo*
duo, dare, duo *два*
duodeni, ae, a *по дванадцять*
duodenum, -i n *дванадцятипала кишка*
duplex, icis *подвійний*
durus, a, um *твердий, міцний*
dux *див. duco*
Е
e, ex (abl.) *із, від*
echinococcus, i m *ехінокок*
ego я *ридати, голосити*
egregia, orum n *подвиги, славні діла*
ejulo, avi, atum, are 1
elasticus, a, um *еластичний*
electuarium, i n *кашка (лік. форма)*
emulsio, onis f *емульсія*
emplastrum, i n *пластир*
emulsum, i n *емульсія*
encephalon, i n *головний мозок*

enteron, і *n* кишка
 epigastricus, а, um надчеревний
 epizooticus, а, um повальний
 equinus, а, um кінський
 erysipelas, atis *n* рожа
 erythromycinum, і *n* еритроміцин
 esophagus,- і, *m* стравохід
 ethmoidalis, е решітчатий
 eucalyptus, і *f* евкаліпт
 evasio, onis *f* відхід
 evado, vasi, vasum, еге 3 виходити, доходити; впадати
 ex, е (abl.) із
 exacte точно
 exactus, а, um точний
 excipio, сері, certum, еге 3 виймати, вийняти, витягати,
 витягувати; поглинати
 excito, avi, atum, are 1 збуджувати
 exercitus, us *m* військо, армія
 exercito, avi, atum, are 1 навчати, робити вправи
 exitus, us *m* кінець
 experimentum, і *n* дослід, експеримент
 expiro, avi, atum, are 1 видувати, видихати
 extensor, oris, *m* розгинач (м'яз)
 externus, а, um зовнішній
 extra (acc.) поза, за
 extractum, і, *n* витяжка, екстракт
 extraho, xi, ctum, еге витягати
 extrauterinus, а, um позаматковий
 extremitas, atis, *f* кінцівка, кінець
 exulceratio, onis *f* подразнення, подразнювання, роз'ятрення

F

facies, ei, *f* лице, поверхня
 facio, faci, factum, еге робити
 factitius, а, um штучний
 farina, ae *f* мука
 fascia, ae *f* пов'язка, оболонка м'язів
 fasciola, ae *f* печінковий сисун
 febris, is *f* гарячка
 fel, fellis *n* жовч
 felix, icis щасливий

felleus, a, um *жовчний*
femoralis, e *стегновий*
femur, oris *n стегно*
ferrum, i *n залізо*
fetus (foetus), us *m плід, зародок*
fibrosus, a, um *волокнистий*
fibula, ae *f малогомілкова кістка*
filtratio, onis *f фільтрація*
filtro, avi, atum, are *проціжувати, фільтрувати*
finio, ivi, itum, ire *4 закінчувати, кінчати*
fio, factus sum, fieri *робитися, утворюватися, виходити*
flavacridinum, i *n флавакридин*
flavus, a, um *жовтий*
flexio, onis *f згинання*
flexor, oris *m згинач (м`яз)*
fresco, - ere *3 починати цвісти, розцвітати*
flos, floris *m квітка*
fluidus, a, um *рідкий*
foeniculum, i *n кріп*
foedus, a, um *гидкий, мерзотний*
folicus, a, um *фолієвий*
folium, i *n листок*
fons, fontis *m джерело*
fontanus, a, um *джерельний*
foramen, inis *n отвір*
forma, ae *f форма, образ*
formo, avi, atum, are *1 утворювати, виготовляти*
fortis, e *хоробрий, міцний*
fortiter *сильно*
fossa, ae *f рів, яма, ямка*
fossula, ae *f ямочка*
fovea, ae *f яма*
fractura, ae *f перелом*
frangula, ae *f крушина*
frons, frontis *f лоб*
frontalis, e *лобний*
fructus, us *m плід*
functio, onis *f функція, відправлення*
fungus, i *m гриб*
furunculus, i *m чирій, фурункул*

fuscus, a, um *темного кольору; непрозорий*
fusio, onis *футік*

G

Galenus, i *т Гален, римський лікар (II ст. н.е.)*
ganglion, i *п нервовий вузол*
gaster, tris *ф шлунок*
gastricus, a, um *шлунковий*
gastritis, idis, *ф запалення шлунка*
gaudeo, gavisus sum, ere 2 *радіти, веселитися*
gelatina, ae, *ф желатин*
gelatinosus, a, um *желатиновий*
gelatosa, ae, *ф желатога*
gelu, us, n *мороз, лід*
gemma, ae, *ф брунька (бот.)*
genesis, is, *ф походження, виникнення*
gentiana, ae, *ф горечавка*
genu, us, n *коліно*
genus, genesis, n *рід*
giganticus, a, um *велетенський*
gingiva, ae, *ф ясна*
gladiator, oris, m *гладіатор; головоріз*
glandula, ae, *ф залоза*
glossa, ae, *ф язик*
gluconas, atis, m *глюконат*
glucosum, i, n *глюкоза*
glutaeus, a, um *сідничний*
Glycyrrhiza, ae, *ф солодка*
gracilis, e *тонкий, стрункий*
Graecus, a, um *грецький*
gramen, inis, n *трава*
gramma, atis, n *грам*
granulosus, a, um *гранульозний, зернистий*
graviditas, atis, *ф вагітність*
grex, gregis, m *стадо*
grippus, i, m *грип*
gutta, ae, *ф краплина*

H

habeo, ui, itum, ere 2 *мати*

haema, atis, *n* кров
helianthus, i, *n* соняшник
helichrysum, i, *n* безсмертник
helminthosis, is, *f* гельмінтоз
hepar, atis, *n* печінка
hepatitis, idis, *f* запалення печінки
herba, ae, *f* трава
herpes, etis, *m* лишай
hexachloranum, i, *n* гексахлоран
hic, haec, hoc *цей, ця, це*
hic *тут*
Hippocrates, is *m* Гіппократ, відомий грецький лікар (V-IV ст. до н.е.)
hippophae, es *f* обліпиха
hirudo, inis, *f* п'явка
histologia, ae, *f* гістологія, вчення про тканини
histos, i, *m* (гр.) тканина
homo, inis, *m* людина
humerus, i, *m* плече
hydrargyrum, i, *n* ртуть
hydrocarbonas, atis, *m* гідрокарбонат
hydrochloricus, a, *um* хлористоводневий
hydrochloridum, i, *n* гідрохлорид
hydrogenium, i, *n* водень
hydros, is, *m* водянка
hydrotartras, atis, *m* гідротартрат
hydroxydum, i, *n* гідроксид
hygienea, ae, *f* гігієна
hyoideum *під'язиковий*
hyoscyamus, i, *m* блекота
hypericum, i, *n* звіробій
hypertonia, ae, *f* підвищений тиск
hypofunctio, onis, *f* знижена функція
hypogastricus, a, *um* підчеревний
hypogastrium, i, *n* підчеревна ділянка
hypophysis, is, *f* придаток, гіпофіз
hypotonia, ae, *f* знижений тиск
hystera (гр.) *матка*

I

iaceo, cui, -, *ere* *лежати*

ichthyolum, i, n *іхтіол*
iecur, oris, n *печінка*
ieinum, i n *порожня кишка*
igitur *адже, отже*
ile, is n (pl. ilia, ium) *черевна клубовина, черевна ділянка*
ileum, i n *клубова кишка*
iliacus, a, um *клубовий, здухвинний*
ilium, i *клубова кістка*
impar, aris *нерівний, непарний*
improbus, a, um *негідний, дурний, безсоромний*
in (acc., abl.) *в, на*
incipio, seri, septum, ere 3 *починати, починати говорити*
incisivus, a, um *різцевий*
inservio, ivi (ii), itum, ire 4 *служити; піклуватися*
insicura, ae *ф* *вирізка*
infectio, onis *ф* *зараження, інфекція*
infectiosus, a, um *інфекційний*
inferior, ius *нижній*
inflammatio, onis *ф* *запалення*
influenza, ae *ф* *інфлюєнца, грип*
infra (acc.) *під, нижче*
infundo, fudi, fusum, ere 3 *вливати, заливати*
infusum, i n *настій (водний)*
ingero, gessi, gestum, ere 3 *вносити, класти, вливати, наповнювати*
iniectabilis, e *ін* *'екційний*
iniectio, onis *ф* *вливання, ін'єкція*
initium, i n *початок*
inscriptio, onis *ф* *надпис*
insectum, i n *комаха*
inspiratio, onis *ф* *вдих*
inspiratus, a, um *вдихальний*
inter (acc.) *між, перед*
intercostalis, e *міжреберний*
interdum *інколи*
internus, a, um *внутрішній*
intermisceo, miscui, mixtum (mistum), ere 2 *підмішати, змішати*
interosseus, a, um *міжкістковий*
intestinum, i n *кишка*
intoxicatio, onis *ф* *отруєння*
intra (acc.) *всередину*

intracutaneus, a, um *внутрішньошкіряний*
intramuscularis, e *внутрішньом'язовий*
intravenosus, a, um *внутрішньовенний*
intro *входить*
introduco, duxi, ductum, ere 3 *вводить в середину*
inula (ae) helenium *дев'ясил великий*
invenio, veni, ventum, ire 4 *находити, придумувати, відкривати*
iodidum, i n *йодид*
iodoformium, i n *йодоформ*
iodum, i n *йод*
is, ea, id *той, та, те; він, вона, воно*
ischiadicus, a, um *сідничний*
ischium i n *сіднична кістка*
iugularis, e *яремний*
iugum, i n *ярмо*
iungo, nxi, nctum, ere 3 *з'єднувати*
iuniperus, i f *ялівець*
iuvenis, is t *юнак*

К

kalanchoe.es f *каланхое*
kalium, i n *калій*
keratitis, idis f *запалення рогової оболонки*
kystis, is (cystis, is) f *міхур*

L

labium, i n *губа*
labor, oris t *праця*
laboratorium, i n *лабораторія*
laboro, avi, atum, are 1 *трудитися, страждати*
lac, lactis n *молоко*
lacer, era, erum *рваний, розірваний*
lactas, atis t *лактат*
lacticus, a, um *молочний*
laesus, a, um *пошкоджений, порушений*
laevomycetinum, i n *левоміцетин*
lagena, ae f *пляшка*
larynx, gis m *гортань*
lateralis, e *боковий*
Latinus, a, um *латинський*
latus, a, um *широкий*
lavo, lavi, lautum, are 1 *мити*

laxans, tis *проносний*
laxo, avi, atum, are 1 *послаблювати*
lego, legi, lectum, ere 3 *збирати, читати*
leptospira, ae *f лептоспіра*
leptospirosis, is *f лептоспіроз*
letalis, e *смертельний*
leucos (гр.) *білий*
levator, oris m *м'яз-підіймач*
lex, legis *f закон*
liber, era, erum *вільний*
liber, bri *m книга*
lien, enis *m селезінка*
ligamentum, i n *зв'язка*
lingua, ae *f язик*
linimentum, i n *рідка мазь*
linio, ivi, itum, ire *намащувати*
linum, i n *льон*
lipos (гр.) i, m *жир*
liquidus, a, um *рідкий*
liquiritia, ae *f солодковий корінь, (лакричник)*
liquor, oris m *рідина, розчин*
lobus, i m *доля*
locatus, a, um *розміщений*
loco, avi, atum, are 1 *розміщувати*
locus, i m *місце*
longitudinalis, e *поздовжній*
longus, a, um *довгий*
lumbalis, e *поперековий*
lumbocostalis, e *попереково-реберний*
lupus, i m *вовк*
luxatio, onis *f вивих*
lympha, ae *f лімфа*
lymphaticus, a, um *лімфатичний*

М

machina, ae *f машина, (військ.) хитрість*
magister, tri *m вчитель, начальник*
magnesia, ae *f; magnesium, i n магнезія*
magnitudo, inis *f величина*
magnus, a, um *великий, гучний*

male *погано*
malignus, a, um *злякисний*
malleus, i *т молоток, сап*
malus, a, um *поганий, злий*
mamma, ae *f груди*
mammalia, ium pl. *ссавці*
mamillaris, e *сосковий*
mandibula, ae *f нижня щелепа*
manganum, i *п марганець*
manus, us *f рука, кисть*
margo, inis *т край*
massa, ae *f маса, кусок*
mastitis, idis *f запалення вимені*
mater, tris *f мати, оболонка мозку*
materia, ae *f речовина, матерія*
maxilla, ae *f верхня щелепа*
maxillaris, e *верхньощелеповий*
mays, ydis *f кукурудза*
meatus, us *т хід, прохід, канал*
medialis, e *серединний*
medicamentum, i *п ліки, засіб*
medicatus, a, um *лікувальний, лікарський*
medicina, ae *f медицина*
medicina veterinaria *ветеринарна медицина*
medicinalis, e *медичний, лікарський*
medicus, i *т лікар*
medius, a, um *середній*
medulla, ae *f мозок*
medulla ossea *кістковий мозок*
medulla spinalis *спинний мозок*
mel, mellis *n мед; солодоці*
membrum, i *п член, кінцівка*
mensa, ae *f стіл*
mentha, ae *f м'ята*
mentholum, i *п ментол*
menyanthes, idis *f вахта*
metastasis, is *f метастаз*
methylenum, i *п метилен*
methylicus, a, um *метиловий*
methylium, i *п метил*

metra, ae *f* *матка*
meus, a, um *мій*
milito, avi, atum, are 1 *воювати, боротись*
mille *тисяча, миля*
millefolium, i n *деревій*
milligramma, atis n *міліграм*
misceo, miscui, mixtum, ere 2 *змішувати*
mitto, misi, missum, ere 3 *посилати, сповіщати, кидати,*
метати, пускати, залишати
mixture, ae *f* *суміш, мікстура*
mobilis, e *рухливий, змінний*
modo *тільки, лише, тільки що, щойно, зараз*
mollis, e m *'який*
monochloridum, i n *моноклорид*
morbus, i t *хвороба*
morphinum, i n *морфин, морфій*
mors, mortis *f* *смерть*
motus, us t *рух*
mucilago, inis *f* *слиз*
mucosus, a, um *слизовий*
multo *набагато, значно*
multus, a, um *численний*
munio, ivi (ii), itum, ire, 4 *укріплювати, оточувати, зміцнювати*
mus, muris t *миша*
muscularis, e m *'язовий*
musculosus, a, um m *'язистий*
musculus, i t m *'яз*
muto, avi, atum, are, 1 *змінювати, зраджувати*
myocardium, i n m *'яз серця*
myologia, ae *f* *вчення про м'язи*

N

nam *бо, оскільки*
naphthizinum, i n *нафтизин*
narcosis, is *f* *присипання, наркоз*
naris, is *f* *ніздра*
nascor, natus sum 3 *народжуватись, родитись*
nasus, i t *ніс*
natrium, i n *натрій*
nec *не, ні*

neomycinum, і *n* *неоміцин*
nephros, і *m* *нирка*
nervinus, a, um *нервовий, що відноситься до нерва*
nervus, і *m* *нерв*
neuter, tra, trum *жоден з двох; середній (грам.)*
nicotinicus, a, um *нікотиновий*
niger, gra, grum *чорний*
nihil *ніщо*
nisi *якщо, хіба що*
nitens, tis *блискучий, сяючий*
nitras, atis *m нітрат*
nitricus, a, um *азотний*
nitris, itis *m нітрит*
nitrogenium і *n* *азот*
nitrosus, a, um *азотистий*
nobilis, e *знаний, чесний*
nolo, nolui *не бажати*
nomen, inis і *m* 'я, *назва*
nomino, avi, atum, are і *n* *називати*
non, ne *хіба ж не, чи не*
normalis, e *правильний, нормальний*
norsulfazolum, і *n* *норсульфазол*
nos *ми*
noster, tra, trum *наш*
nota, ae *f літера*
novocainum, і *n* *новокаїн*
novus, a, um *новий*
numerus, і *m* *число, кількість*
nutrio, ivi, itum, ire і *n* *годувати, жити*
nutritus, a, um *поживний*

О

oblata, ae *f облатка*
obliquus, a, um *косий*
oblongatus, a, um *довгастиий*
obsidio, onis *f облога*
occipitalis, e *потиличний*
occiput, itis і *n* *потилиця*
octo *вісім*
oculus, і *m* *око*

odor, oris *m* запах
oedema, atis *n* набряк
oesophagus, *i m* стравохід
officina, ae *f* майстерня, аптека
officinalis, e аптечний
olecranon, *i n* ліктьовий відросток
oleosus, a, um олійний
oleum, *i, n* олія
oleum iecoris риб'ячий жир
oleum ricini касторова олія
olfactus, us нюх
omasum, *i, n* книжка (відділ шлунка жуйних)
omnis, e весь, усякий
operatio, onis *f* операція
operativus, a, um операційний
ophthalmicus, a, um очний
opium, *i n* опій
oppugnatio, onis *f* облога, приступ, заперечення
oppugno, avi, atum, are, *l* захоплювати
opticus, a, um зоровий, оптичний
oratis, e ротовий
orbitalis, e очноямковий
organismus, *i m* організм
organon, *i n* знаряддя, орган
oryza, ae *f* рис
os, oris *n* рот
os, ossis *n* кістка
osseus, a, um кістковий
ossieulum, *i n* кісточка
ovarium, *i n* яєчник
oviductus, us *m* яйцевід
oxydum, *i n* окис, оксид
oxygenium, *i n* кисень
oxyuris, is *f* гостриця

Р

palatinus, a, um піднебінний
palatum, *i n* піднебіння
palmaris, e долоневий
palpatio, onis *f* прощупування, пальпація

palpebra, ae *f* *повіко*
panarthritis, onis *f* (*пан*)*артрит*
pancreas, atis *n* *підшлункова залоза*
papaver, eris *n* *мак*
par, paris *рівний, однаковий*
paragrippus, i *m* *парагрип*
paries, etis *m* *стіна, стінка*
parietalis, e *пристінний, тім 'яний*
paro, avi, atum, age *1 готувати, приготувляти*
pars, partis *f* *частина, сторона*
partus, us *m* *народження, пологи*
parvus, a, um *малий*
pasta, ae *f* *паста*
patella, ae *f* *чаша, колінна чашечка*
partia, ae *f* *батьківщина, вітчизна*
pax, pacis *f* *мир, спокій*
pectoralis, e *грудний*
pectus, oris *n* *груди*
pecu, us *n* *худоба*
pelvus is *f* *таз*
penicillinum, i *n* *пеніцилін*
pepsinum, i *n* *пепсин*
pepsis, is *f* *харчотравлення*
per (acc.) *через, засобом, за допомогою*
periculosus, a, um *небезпечний*
peritoneum, i *n* *черевина*
permanganas, atis *m* *перманганат*
peronaeus, a, um *малогомолковий*
peroxydum, i *n* *перекис*
persicum, i *n* *персик (плід)*
perto, ivi, itum, ere *3 прагнути, домагатися*
pes, pedis *m* *нога, стопа*
pestifer (pestiferus), fera, ferum [pestis + fero] *згубний, згубливий*
pestis, is *f* *чума*
phalanx, gis *f* *фаланга, кісточка пальця*
pharmacum, i *n* *ліки*
pharynx, gis *m* *глотка*
phenacetinum, i *n* *фенацетин*
phenasalum, i *n* *фенасал*
phenobarbitalum, i *n* *фенобарбітал*

phenolum, i n фенол
phenylium, i n феніл
phleps, bos m (гр.) вена
phosphas, atis m фосфат
phosphorus, i m фосфор
phthalazolum, i n фталазол
pilula, ae f пілюля
piper, eris n перець
piperitus, a, um перцевий
pix, picis f смола
pix liquida дьоготь
placenta, ae f плацента, плід
planta, ae f рослина
plantago, inis f подорожник
plantatio, onis f пересадка
plasma, atis n плазма
plathelminthes, ium f, pl. плоскі черви
plerumque adv у більшості випадків, зазвичай
pleura, ae f плевра
pleuritis, idis f запалення плеври
pleuropneumonia, ae f плевропневмонія
plexus, us m сплетіння
pneumonia, ae f запалення легенів
pnoë, ës f подих
pollex, icis m великий палець руки
populus, i m народ
populus, i f тополя
positus, a, um розміщений
post (acc.) після, назад
posterior, ius задній
potentia, ae f сила, здатність
prae (abl.) перед, спереду
praecipitatus, a, um осаджений
praecipue особливо, переважно
praeda, ae f здобич
praematurus, a, um передчасний
praeparo, avi, atum, are l приготувати
praescriptio, onis f пропис, призначення
praesens, tis теперішній, присутній
praeter prae. сит асс. мимо ; вздовж ; перед; за виключенням, крім

pro (abl.) *для, на, за*
probe *правильно, добре, ретельно*
processus, us m *відросток, виступ*
proctitis, idis f *запалення прямої кишки*
profluvium, i m *витікання (sanguinis)*
profundus, a, um *глибокий*
prognosis, is f *прогноз, передбачення*
promptus, a, um *очевидний, видимий; що є в повній готовності*
propere avi, atum, are 1 *поспішати, прискорювати*
propter praep (acc.) *близько, біля, через*
proteinum, i n *протеїн, білок*
proximalis, e *найближчий*
prudens, entis *розумний, розсудливий*
prudentia, ae f *обережність*
pruritus, us m *свербіння*
pseudotuberculosis, is f *псевдотуберкульоз*
pterygoideus, a, um *крилоподібний*
publicus, a, um *суспільний, публічний*
puerperalis, e *післяпологовий*
pugna, ae f *бій, битва*
pugno, avi, itum, ire 4 *боротися, битися*
pulmo, onis m *легеня*
pulsus, us m *пульс, поштовх*
pulveratus, a, um *порошкоподібний*
pulvis, eris m *порошок*
punio, ivi, itum, ire 4 *карати, молитися, відплачувати*
purulentus, a, um *гнійний*
purus, a, um *чистий*
pus, uris n *гній*
puter, tris, tre *гнилий*
puto, avi, atum, are 1 *думати, вважати*

Q

quadratus, a, um *квадратний*
quadriiceps, cipitis *чотириголовий*
quantum *скільки*
quantum satis *скільки потрібно, скільки достатньо*
quartus *четвертий*
quattuor *чотири*
quercus, us f *дуб*

qui, quae, quod *котрий, який*
quindecim *п'ятнадцять*
quod *тому що, бо, що*

R

rabies, ei *f* *сказ*
radix, icis *f* *корінь*
ramus, i *m* *гілка, сук*
ranunculus, i *m* *жовтець, лютик*
recens, tis *свіжий*
receptaculum, i *m* *вмістилище*
recidivum, i *n* *рецидив, повернення хвороби*
recipio, cepi, ceptum, ere *3* *брати, одержувати*
reconvalescens, tis *видужуючий*
rectalis, e *ректальний*
rectificatio, onis *f* *очищення*
rectificatus, a, um *очищений*
rectum, i *n* *пряма кишка*
rectus, a, um *прямий*
regeneratio, onis *f* *відродження*
regio, onis *f* *область*
remedium, i *n* *ліки, засіб*
ren, renis *m* *нирка*
repeto, ivi, itum, ere *3* *повторювати*
res, rei *f* *справа, річ*
respondeo, spondi, sponsum, ēre *2* *відповідати, відгукуватись, виправдовуватись*
rete, is *n* *сітка, тенета*
retentio, onis *f* *затримка*
reticulum, i *n* *сітка*
retrobulbaris *задньоклубневий*
rheum, i *n* *ревінь*
rhiza, ae *f* *корінь*
rhizoma, atis *n* *кореневище*
rhomboideus, a, um *ромбоподібний*
ricinus, i *m* *рицина*
oleum ricini *касторова олія*
ripa, ae *f* *беріг річки*
robur, oris *n* *сила, міцність, дуб*
rotundus, a, um *круглий*

ruber, bra, brum *червоний*
rubor, oris *т почервоніння*
rumen, inis *п рубець*
ruminator, oris *т жуйна тварина*

S

saccharum, і *п цукор*
sacer, cra, crum *священний; крижовий*
saeculum, і *п рід, покоління, вік, статъ, часи, звичаї*
saepe *часто*
sal, salis *т сіль*
salicylas, atis *т саліцилат*
salicylicus, a, um *саліциловий*
salmonella, ae *f сальмонела*
salmonellosis, is *f сальмонельоз*
saluber, bris, bre *цілющий*
salus, utis *f здоров'я, благо*
salveo, ere *бути здоровим*
salvia, ae *f шавлія*
sanabilis, e *виліковний*
sanguifer, fera, ferum *кровоносний*
sanguis, inis *т кров*
sanguisorba, ae *f перстач, кровозупинююча рослина*
sano, avi, atum, age *лікувати, виліковувати*
sanus, a, um *здоровий*
sapo, onis *т мило*
saponatus, a, um *мильний*
sarx, cos (rp.) *м'ясо*
satis, (sat) *достатньо, досить*
scabies, ei *f короста*
scapula, ae *f лопатка*
scientia, ae *f знання*
scribo, psi, ptum, ere *3 писати*
scriptor, oris *т описувач, письменник*
scriptus, a, um *написаний*
sebaceus, a, um *сальний*
secale, is *п жито*
secale comutum *ріжки*
secalinus, a, um *житній*
secerno, crevi, cretum, ere *3 видокремлювати; виділяти;*

виводити, вивести; вилучати, вилучити; усувати, усунути
secerno, crevi, cretum, ere 3 *виділяти*
secundus, a, um *другий, щасливий, успішний*
sed *a, але*
sejungo, junxi, junctum, ere 3 *відділяти, розділяти*
sejugo, atum, are 1 *відділяти*
semen, inis *n насінина*
semilunaris, e *напівмісячний*
senna, ae *f сенна, олександрійський листок*
sens *відчуття, відчувати*
sentio, nsi, nsum, ire *відчувати*
sepsis, is *f гниття*
septicus, a, um *гнилісний*
septum, i *n перетинка*
series, ei *f родина*
serosus, a, um *серозний, сиворотковий*
serratus, a, um *зубчастий*
servio, ivi, itum, ire *служити*
servo, avi, atum, are *берегти, зберігати*
seu *або*
si *якщо, або якщо, або коли*
siccatus, a, um *висушений*
sicco, avi, atum, are *сушити, висушити*
siccus, a, um *сухий*
signatura, ae *f позначення*
signo, avi, atum, are 1 *позначати, вказувати*
signum, i *n знак, ознака*
silvester, tris, tre *лісний*
similis, e *подібний, схожий*
simplex, icis *простий*
sinapis, is *f гірчиця*
sine (abl.) *без*
sinister, tra, trum *лівий*
sinus, us *m пазуха, заглиблення*
sirupus, i *m сироп*
sit (esse) *нехай буде*
sitis, is *f спрага*
situs, us *m положення, позиція, будівля, споруда*
sive *або, або якщо, або коли*
solanum, i *n картопля*

solubilis, е *розчинний*
solum, і *п земля, підлога, ступня ноги*
solum *лише, тільки*
solutio, onis *f розчин*
solvo, solvi, solutum, еге 3 *розчиняти*
species, ei *f вид, збір (трав)*
spermaticus, а, um *сперматичний, сіменний*
sphenoidalis, е *клиноподібний*
spina, ае *f ость, гребінь*
spinalis, е *остистий, що відноситься до ості*
spinosus, а, um *остистий*
spirituosus, а, um *спиртовий*
spiritus, us *т дух; дихання, спирт*
spiro, avi, atum, аге *дихати*
spissus, а, um *густий*
splanchnicus, а, um *внутрішньостінний*
splen, splenis *т селезінка*
spurius, а, um *хибний*
squama, ае *f луска*
stabulum, і *п стійло, хлів*
stapes, edis *т стремінце*
statim *негайно*
status, us *т стан, положення*
sterilisatus, а, um *стерилізований*
steriliso, avi, atum, are 1 *обеспліднювати, стерилізувати*
sterilitas, atis *f неплідність*
stenum, і *п груднина*
stibium, і *п сурма, стибій*
stigma, atis *п рильце*
stipes, pitis *т стебло*
stomachus, і *т шлунок*
streptocidum, і *п стрептоцид*
streptococcus, і *т стрептокок*
streptomycinum, і *п стрептоміцин*
strichninum, і *п стрихнін*
strictus, а, um *оголений*
strophanthinum, і *п строфантин*
strychnos (гр.) *стрихнін*
studeo, ui, -, еге *старатися, займатися*
sub (ace, abl) *під*

subcostalis, e *підреберний*
subcutaneus, a, um *підшкіряний*
sublingualis, e *під 'язиковий*
submandibularis, e *підщелеповий*
subnitras, atis *т основний нітрат*
subscapularis, e *підлопатковий*
subscriptio, onis *f підпис*
subtilis, e *тонкий, дрібний*
suillus, a, um *свинячий*
sulfas, atis *т сульфат*
sulfidum, i *п сульфід*
sulfis, itis *т сульфит*
sulfur, uris *n сірка*
sulfuratus, a, um *сірковий*
sulfuricus, a, um *сірчаний*
sulfurosus, a, um *сірчистий*
sum, fui, -, esse *бути, знаходиться*
sumo, psi, ptum, ere *брати, сприймати*
super (ace.) *над, зверху*
superficialis, e *поверхневий*
superior, ius *верхній*
supositorium, i *п свічка (лікарська), супозиторій*
supra (ace.) *над, на*
sutor, oris *т швець*
sympaticus, a, um *симпатичний*
symptoma, atis *f ознака, симптом*
systole, es *f скорочення серця*

Т

tabula, ae *f дошка, дощечка*
tabuleta, ae *f таблетка*
taenia, ae *f стрічка*
taeniarynchus, i *т цип 'як*
talcum, i *п тальк*
talís, e *такий*
tanninum, i *п танін*
taraxacum, i *п кульбаба*
tarsus, i *т заплесно*
tego, texi, tectum, ere *3 покривати, накривати, ховати, таїти*
tela, ae *f тканина, оболонка*

temporalis, e *скроневий*
tempus, oris *час; скроня*
tendo, inis *т сухожилок*
tenuis, e *тонкий*
ter *тричі, три рази*
terebinthina, ae *f теребінтин, живиця*
teres, etis *круглий*
tertius, a, um *третій*
tetanus, i *т стовбняк*
tetracyclinum, i *n тетрациклін*
theophyllum, i *n теофілін*
therapeuticus, a, um *терапевтичний, лікувальний*
therapia, ae *f лікування*
thermopsis, idis *f термосис, мишатник*
thiaminum, i *n тіамін*
thoracalis, e *грудний*
thoracicus, a, um *грудний*
thorax, acis *т грудна клітка*
tibi *тобі (tu - ти)*
tibia, ae *f великогомілкова кістка*
tinctura, ae *f настоянка (спиртова)*
torsio, onis *f перекручування*
toxicatio, onis *f отруєння*
toxicon, I n (гр.) *отрута*
toxicus, a, um *отруйний*
trachealis, e *трахейний*
traho, xi, ctum, ere *3 тягнути*
transfusio, onis *f переливання*
transplantatio, onis *f пересадка*
transversus, a, um *поперековий*
trapezius, a, um *трапецієподібний*
trauma, atis *n пошкодження, травма*
tres, tria *три*
tribus, us *f триба, район, квартал*
triceps, cipitis *триголовий (тріцепс)*
trichinella, ae *f трихіне́ла*
trifolium, i *n трилисник, конюшина*
triticum, i *n тиєни́ця*
tritrus, a, um *тертий, розтертий*
trochanter, eris *т вертлюг*

trochlea, ae *f* блок
truncus, i *m* стовбур
trypanum coeruleum, i *n* трипансинь
tu *ти*
tuber, eris *n* горб
tuberculosis, is *f* туберкульоз
tuberculum, i *n* горбок
tuberosus, a, um купинястий; грудкуватий, грудуватий
tuberositas, atis *f* горбистість, шорсткість
tunor, oris *m* пухлина
tunica, ae *f* оболонка, покрив
tuus, a, um твій

U

uber, eris *n* вим'я
ulcus, eris *n* виразка
ulnaris, e ліктьовий
unguentum, i *n* мазь
unquam *adv.* коли-небудь, колись
urbs, urbis *f* місто
ureter, eris, *m* сечовід
urina, ae *f* сеча
urinarius, a, um сечовий
uropaea *organ* секреції сечі
urtica, ae *f* кропива
usitatus, a, um звичайний
ustio, onis *f* припалювання
usus, us *m* вживання, досвід
ut *щоб, як*
uterinus, a, um матковий
uterus, i, *m* матка
utilis, e корисний

V

vaccina, ae, *f* вакцина
vagus, a, um блукаючий
valeo, ui, -, ere 2 бути здоровим
valeriana, ae, *f* валер'яна
validus, a, um здоровий, дійсний
variola, ae, *f* віспа

varius, a, um *різний, різноманітний*
vas, vasis, n *судина*
vaselinum, i, n *вазелін*
vegetabilis, e *рослинний*
vel *або, чи; як...так і*
vena, ae, f *вена*
venenum, i, n *отрута*
venio, veni, ventum, ire 4 *приходити*
venter, tris, t *череві, живіт*
ventralis, e *черевний*
ventriculus, i, t *шлуночок, шлунок*
veratrum, i, n *чемериця*
verbum, i, n *слово, дієслово*
vernalis, e *весняний*
versus, a, um *обернений*
vertebra, ae, f *хребець*
vertebralis, e *хребетний*
verto, ti, sum, ere *повертати, перевертати*
verus, a, um *справжній*
vesica, ae, f *міхур*
vesica urinaria *сечовий міхур*
vester, tra, trum *ваш*
veterinarius, a, um *ветеринарний*
viburnum, i, n *калина*
video, vidi, visum, ere 2 *бачити, дивитися*
vires, ium, f, pl *сили*
viride, is, n *зелень*
viridis, e *зелений*
virus, i, n *вірус, отрута*
viscus, eris, n *мясо, нутроці, череві, утроба*
visus, us, t *зір*
vita, ae, f *життя*
vitreus, a, um *скляний*
vitrum, i, n *скло, пробірка*
vivo, vixi, victum, ere 3 *жити*
vivus, a, um *живий*
voco, avi, atum, are 1 *звати, називати*
volaris, e *долоневий*
vomer, eris, t *леміш*
vos *ви*

vulgaris, e *простий, звичайний*
vulnus, eris, n *рана*

X
xeroformium, i, n *ксероформ*
xiphoideus, a, um *мечеподібний*

Y
ypsiloideus, a, um *інселоподібний*

Z
zincum, i, n *цинк*
zona, ae f *зона, пояс*
zoon, i, n *тварина*
zygoma, atis n *вилиця*
zygomaticus, a, um *виличний*

Навчальне видання

**В'ячеслав Іванович Семілетко
Світлана Борисівна Столбецька
Світлана Дмитрівна Карпенко**

Латинська мова

Навчальний посібник

Українською мовою

Відповідальна за випуск
Редактор
Комп'ютерна верстка
Дизайнер

*Г.Кириченко
Цибенко Н.В.
О. Павленко
І. Понайда*

Підписано до друку 18.10.2011 р.
Умов. друк. арк. 7,5
Наклад 1000 прим. Зам. № 339

Редакційно-видавничий відділ
Наукметодцентру
Міністерства аграрної політики
та продовольства України
Технікумівська, 1, смт Немішаєве
Бородянського Київської
тел. 04577-41-2-69

свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єкта видавничої справи ДК № 1310